דער
פרשה קוואל

צוזאמען גענומען
פון די שמועסן פון

מורינו הגה"צ
רבי אברהם אלימלך
בידרמן שליט"א

יום כיפור

מכון
באר האמונה

בס"ד

דער פרשה קוואל

פאר קאמענטארן און הערות:
mail@derparshakval.com
718.484.8136

פאר גרעסערע באשטעלונגען (USA):
Wholesale@BeerEmunah.com

באקומט די גליונות וועכנטליך אין אייער אימעיל בחינם

זיך איינצושרייבן

לשה"ק
באר הפרשה
subscribe+subscribe@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
yiddish+subscribe@derparshakval.com

אנגליש
Torah Wellsprings
Torah+subscribe@torahwellsprings.com

היספאניש
Manantiales de la Torá
info+subscribe@manantialesdelatora.com

פראנצויזיש
Au Puits de La Paracha
info+subscribe@aupuitsdelaparacha.com

איטאליעניש
Le Sorgenti della Torah
info+subscribe@lesorgentidellatorah.com

רוסיש
Колодец Торы
info+subscribe@kolodetztory.com

ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
2025 © כל הזכויות שמורות להמכון

עס איז נישט ערלויבט איבערצודריקן אויף קיין שום צורה ואופן, אויף צו פארקויפן אדער פארשפרייטן פאר אייגינע אינטערעסן אן שריפטליכע ערלויבעניש פון די מכון

אינהאלט

עשרת ימי תשובה

אתה נותן יד לפושעים - די בוכ"ע קוקט אַרויס צו די תשובה פון יעדן איינצלנעם איד............ה
שובה ישראל - יעצט איז דער צייט פון תשובה..........................ט
גדולה תשובה - דער כהן גדול איז אַריין אין קודש הקדשים נאָר מיטן כח פון תשובה...........יא
מלך מאזין שוועה - אין די יעצטיגע טעג, ווערן די תפילות מער אָנגענומען אין הימל............יד
מלך אוהב צדקה - טוהן אַסאַך צדקה און חסד אין די הייליגע טעג.....................טז
שבת בו תשוב - שבת שובה......................................יט

יום הכיפורים

שבעת ימים קודם - הכנה צו יום כיפור..............................כא
כל האוכל ושותה בשביעי - די מצוה צו עסן ערב יום כיפור......................כא
עד שירצה את חבירו - זיך איבערבעטן ערב יוה"כ, און זיך היטן פון כעס און מחלוקת........כג
והתוודה - אין הימל וועט מען בלויז פרעגן, 'פאַרוואָס האָסטו נישט תשובה געטוהן'.............כז
והיה לפנות ערב - די געהויבענע און הייליגע מינוטן פון 'כל נדרי'....................לא
תענו את נפשותיכם - די סגולות פונעם תענית..........................לב
כי גדול יום ה' - אפילו דער גוף ווערט אין דעם טאָג געהייליגט...................לג
בעת נעילת שער - דער אויבערשטער פאַרשליסט זיך מיט די אידן אַליין ....לו

סדר ועימוד: **א.י.ש. אשדוד** shwrtz@bezeqint.net

... וּלְהָבִין זֶה און צו פארשטיין דאס אלעס. **הִנֵּה יָדוּעַ שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַבְּרוּאִים נִבְרְאוּ בְּצֵרוּפֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה** ס'איז באקאנט אז אלע וועלטן און אלע באשעפעניש זענען באשאפן מיט די אותיות התורה, **כְּמַאֲמַר** (זח"ב דף קסא.) **קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתַּכֵּל בְּאוֹרַיְיתָא וּבָרָא עָלְמָא** אזוי ווי עס שטייט אין זוהר הקדוש 'אז דער אייבישטער האט אריינגעקוקט אין די תורה און באשאפען די וועלט', **וּכְמַאֲמַר הַכָּתוּב** (בראשית ב, כ) **וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁמוֹת וְגוֹ' וּלְכֹל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְגוֹ'** און אזוי ווי עס שטייט אין פסוק 'און אדם האט גערופן נעמען צו אלע בהמות (וְגוֹ') און צו אלע חיות פון די פעלד' , **וּפֵירְשׁוּ מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה שֶׁקָּרָא לְכָל נִבְרָא שֵׁם שֶׁהוּא הַצֵּירוּף שֶׁבּוֹ נִבְרָא אוֹתָהּ הַבְּרִיאָה** און די מפרשי התורה האבן ערקלערט די פסוק אז אדם הראשון האט גערופן פאר יעדע באשעפעניש די נאמען וואס איז די צירוף מיט וואס די באשעפעניש איז באשאפן געווארן. **וְהָעִנְיָן הוּא** און די פשט און די זאך איז, **כִּי הָאוֹתִיּוֹת הֵמָּה כֵּלִים לְאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵעִילָּה לְעָלוּל עַד סוֹף כָּל דַּרְגִּין** ווייל די אותיות זענען די 'כלים' צו אריינעמען אין זיך און אראפברענגען די הימלישע 'אורות' (ליכטיגקייטן) וואס קומט אראפ פון אויבן ביז אונטן אראפ אויף די וועלט צו די ענד פון אלע מדריגות (וואס מיינט צו די קלענסטע באשעפעניש), **עַד שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּאוֹתִיּוֹת גַּשְׁמִיִּים בַּתּוֹרָה בִּדְיוֹ עַל הַקְּלָף** ביז די 'אורות' ווערן אויסגעמאלן אין די וועלט מיט 'אותיות' מיט טינט אויף פארמעט.

אִם כֵּן מִי שֶׁעֵינֵי שֵׂכֶל לוֹ לְהִתְבּוֹנֵן אֵיךְ שֶׁהָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשִׁים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁהֵם חַיִּים בְּמַאֲמַר ה' הַגָּנוּז בְּתוֹכָם אויב אזוי ווער עס האט נאר רוחניות'דיגע אויגן צו פארשטיין ווי אזוי די העכערע הייליגע אורות וואס זיי לעבן מיטן באשעפער'ס ווארט וואס איז באהאלטן אין זיי, **בְּוַדַּאי כְּשֶׁמּוֹצִיא מִפִּיו הַתֵּיבָה הַקְּדוֹשָׁה בְּאוֹר אֱלֹהִי הַנֶּעֱלָם בְּתוֹךְ הַתֵּיבָה הַהוּא** איז אוודאי ווען ער זאגט ארויס פון זיין מויל די הייליגע ווערטער מיט די הייליגע 'אור' וואס איז באהאלטן אין די ווארט, **צָרִיךְ לְהִתְחַלְחֵל בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה וּבְרַעַד מִגְּדוּלַּת הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא** וואלט ער געדארפט אויפציטערן מיט א ציטער און א יראה און א טרייסל פאר דעם באשעפער'ס - געבענשט זאל זיין די נאמען - גרויסקייט. **וּכְמַאֲמַר הַכָּתוּב** (ירמיה ה, כב) **'הַאוֹתִי לֹא תִירָאוּ'** און אזוי ווי די פסוק זאגט 'וועט עטס דען נישט מורא האבן פון מיר?', **רְצוֹנוֹ לוֹמַר הַמִּפְּנֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁלִּי לֹא תִירְאוּ כַּנַּ"ל** די פסוק נוצט די לשון הַאוֹתִי דאס מיינט צו זאגן צו פון מיינע אותיות וועטס עטס נישט מורא האבן?. **רַק שֶׁעֲוֹנוֹתֵינוּ גָּרְמוּ שֶׁפָּגַמְנוּ בְּאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים** נאר אונזערע עבירות האבן צוגעברענגט אז אונז האבן שאדן געמאכט אין אונזערע באהעפטונג מיט די הימלישע און העכערע 'אורות' (ליכטיגקייטן), **וְחַטֹּאתֵינוּ הִבְדִּילוּ בֵּינֵינוּ לְבֵין אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם** און אונזערע זינד האבן אפגעשיידט צווישן אונז און אונזער טאטן אין הימל, **וְלֹא מַגִּיעַ לָנוּ שׁוּם יִרְאָה וּבוֹשֶׁת מִזֶּה** און ס'קומט אונז נישט קיין שום 'בושה' און 'יראה' ווען אונז נוצן און רעדן די הייליגע אותיות.

וּבִפְרָט בַּעֲוֹן הַפֶּה וְהַלָּשׁוֹן שֶׁפָּגַמְנוּ בְּאוֹתִיּוֹת הַקְּדוֹשִׁים בְּדִבּוּר שֶׁל לָשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת וְשֶׁקֶר און ספעציעל געשעט דאס דורך אונזער זינד וואס אונז זינדיגן מיט די מויל און צונג וואס אונז האבן געזינדיגט אין די הייליגע אותיות דורכן רעדן לשון הרע און רכילות און ליגענט, **וּשְׁאָר דִּיבּוּרִים אֲשֶׁר לֹא לַה' הֵמָּה** און דורך אנדערע רייד וואס איז נישט געווען פארן באשעפער'ס ווילן, **וּבְדִבּוּרֵינוּ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה בְּלִי כַּוָּונָה לַה' כָּרָאוּי** און דורך וואס אונז האבן מיט די אותיות התורה געלערנט און געדאוונט אן די ריכטיגע כוונה פארן באשעפער, **וּמֵחֲמַת כָּל זֶה נִסְתַּר מֵאִתָּנוּ אוֹר ה' הַגָּנוּז בְּתוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת הַקְּדוֹשִׁים** און וועגן דאס אלעס איז באהאלטן געווארן פון אונז די 'אור השם' וואס איז באהאלטן אין די הייליגע אותיות.

... וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ מְבַקְשִׁים כָּל עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה 'כָּתְבֵנוּ לְחַיִּים' און דאס איז וואס אונז דערמאנען און בעטן א גאנצע עשרת ימי תשובה די בקשה 'כתבנו לחיים', **רְצוֹנוֹ לוֹמַר לְחַיִּים נִצְחִיִּים** דאס מיינט צו אייביגע רוחניות'דיגע לעבן. **פֵּירוּשׁ שֶׁתִּהְיֶה הַכְּתִיבָה הֵן הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר נִכְתָּבִים לִפְנֵי ה'** דאס מיינט אז סיי די 'כְּתִיבָה' וואס דאס מיינט די געשריבענע אותיות וואס שטייט פאר די באשעפער'ס נאמען, **שֶׁנִּקְרָאִים כְּתִיבָה כַּנַּ"ל** וואס די פשוטע אותיות ווערן אנגערופן מיט די נאמען 'כתיבה', **שֶׁיִּהְיֶה לְחַיִּים נִצְחִיִּים** אז ס'זאל זיין צו א אייביגע לעבן. **רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁיָּאִירוּ עָלֵינוּ אוֹר ה' הַגָּנוּז בְּתוֹכָם בְּלִי הֶסְתֵּר פָּנִים כְּלָל** וואס די בקשה פון 'כתבנו לחיים' מיינט צו זאגן אז עס זאל שיינען אויף אונז די ליכטיגקייט פונעם באשעפער וואס איז באהאלטן אין די אותיות אן קיין שום הסתר פנים, **וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּהַזְכִּירֵנוּ הַשֵּׁם הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא מִמֵּילָא יָאִיר וְיִתְעוֹרֵר עָלֵינוּ כַּנַּ"ל** און אוודאי פאר זיכער ווען אונז דערמאנען די נאמען פונעם גרויסן און פארכטיגן באשעפער זאל שוין פון זיך אליין שיינען און דערוועקט ווערן אויף אונז ווי אויבענדערמאנט די הייליגע אורות... **(דרוש יום כיפור, ד"ה כי ביום הזה יכפר עליהם)**

עשרת ימי תשובה

אתה נותן יד לפושעים - די בוכ"ע קוקט אַרויס צו די תשובה פון יעדן אײנצלנעם איד

אין די יעצטיגע טעג - עשרת ימי תשובה - רופט דער אויבערשטער אוים צו אידישע קינדער: 'שובו שובו מדרכיכם הרעים'[א], אַזוי ווי דער פסוק זאָגט (ישעיה נה, ו) 'דרשו ה' בהמצאו'. זאָגט רש"י, 'בעוד שהוא אומר לכם דרשוני' - אַזוי לאַנג ווי דער אויבערשטער זאָגט צו אייך, איר זאָלט מיך זוכן. ווען איז די צייט

א. די גמרא פרעגט (ר"ה יח.) אויפ'ן פסוק (שמואל א' כה, לח) 'ויהי **כעשרת הימים** ויגף ה' את נבל'. פאַרוואָס האָט דער אויבערשטער געוואַרט צען טעג ביז נבל זאָל שטאַרבן. ענטפערט רב נחמן אין נאָמען פון רבה בר אבוה, ווייל **עס איז געווען די צען טעג צווישן ראש השנה און יום כיפור.** זאָגט רש"י, **דער אויבערשטער האָט געוואַרט אויף איהם אַז ער זאָל תשובה טוהן,** אָבער ער האָט נישט תשובה געטוהן.

פון דעם לערנען מיר, אַז דער אויבערשטער קוקט אַרויס און וואַרט אין די עשרת ימי תשובה אויף יעדן איינעם אַז ער זאָל תשובה טוהן - **אפילו אויב ער איז אַ רשע אַזוי ווי נבל.**

דאָס איז מרומז אין פסוק (תהלים לט, ט) 'מכל פשעי הצילני חרפת **נבל** אל תשימני'. מיר בעטן פון דעם אויבערשטען: **'מכל פשעי הצילני'** - ראַטעווע מיך פון אַלע מיינע פשעים און עוונות, איך זאָל קענען תשובה טוהן פאַר דיר. דעמאָלס **'חרפת נבל אל תשימני'** - וועל איך נישט האבן די זעלבע שאַנדע וואָס נבל האָט געהאַט, אַז ער איז נישט נתעורר געוואָרן אין די צען טעג וואָס דער אויבערשטער האָט איהם געגעבן תשובה צו טוהן, און דעריבער האָט ער באַקומען זיין שטראָף.

אַ חשוב'ער רב פון אַמעריקע האָט אונז דערציילט, אַ איד איז ליידער געפאַלן נידעריגער און נידעריגער רח"ל, און ער האָט נעבעך געמאכט 'פּרנסה' פון גנב'ענען קאַרס. ער פלעגט זיך אַריינברעכן אין קאַרס אויף די גאסן, 'גענומען' די קאַרס און זיי פשוט פאַרקויפט פאַר געלט. ער האָט געהאַט שיין פרנסה דערפון...

אַמאָל האָט ער אויפגעבראָכן די טיר פון אַ קאַר עס צו גנב'ענען, אָבער ווען ער האָט אָנגעהויבן פאָרן מיט'ן קאַר, האָט ער פלוצלינג געהערט דאָס קול פון אַ געוויין, וואָס איז געוואָרן שוואַכער און שוואַכער. ער האָט זיך אויסגעדרייט צום אונטערשטען זיץ, און צו זיין שטוינונג, האָט ער געזען אַ קליין אידיש קינד, 'עוד נשמתו באפו'... די עלטערן האָבן, ווי עס ווייזט אויס, איבערגעלאָזט בטעות זייער קליינעם יונגעלע אין דעם פאַרמאַכטן קאַר, וואו די היץ איז געווען אומדערטרעגליך און לופט צום אָטעמען איז נישט געווען, און דאָס קינד וויינט שטילערהייט, מיט זיינע לעצטע כוחות...

עס האָט באַלד אויסגעבראָכן אַ 'וועלט מלחמה' אין האַרץ פון דעם אידישן גנב. פון איין זייט, האָט ער מורא געהאַט אַז אויב ער וועט רופן פאר הילף וועט מען איהם כאַפּן און אַרעסטירן פאַר'ן פּרובירן גנב'ענען אַ קאַר... פון דער צווייטער זייט, אויב ער וועט איבערלאָזן די קאַר און אַוועקגיין פון דאָרט, נישט צו אַלאַרמירן עמיצן צו קומען ראַטעווען דאָס קינד, וועט דאָך דאָס קינד שטאַרבן ח"ו און ער וועט זיין אַ שותף צום מאָרד...

צום סוף האָט דער גנב באַשלאָסן, **איך בין טאַקע אַ 'גנב', אָבער נישט אַ 'רוצח'**, כ'וועל צורשט שנעל אָפּפירן דאָס קינד אין שפיטאָל, און וואָס עס וועט זיין, זאָל זיין... ער איז שנעל צוגעפאָרן אין שפיטאָל און געבעטן 'עמוירדזשענסי' הילף. די דאָקטוירים זענען שנעל אָנגעקומען און געראַטעוועט דאָס קינד אין די לעצטע מינוט ממש. ווען דאָס קינד איז ברוך השם אַרויס פון געפאַר, האָבן די נוירסעס געזאָגט צום גנב וואָס האָט איהם געברענגט, 'נעם דיר דאָס קינד'... האָט דער גנב אויסגעטראַכט אַ תירוץ און זיי געזאָגט, דאָס קינד איז נישט מיינער, און איך ווייס אַפילו נישט ווער ער איז... נאָר איך בין אַ וואָלונטיר אין אַן אָרגאַניזאַציע וואָס רופט זיך 'ידידים', וואו מ'העלפט אַרויס פאַר מענטשן וואָס בלייבן שטעקן מיט זייערע קאַרס אויף די וועגן, א.ד.ג. כ'בין אַריבערגעגאַנגען אויפ'ן גאַס און געזעהן אַ קינד ליגן אין אַ פאַרמאַכטן קאַר, האָב איך אויפגעבראָכן די קאַר כדי

איהם צו ראַטעווען. איך האָב געטוהן מיינס, און איר זאָלט טוהן אייער פליכט, און אויסגעפינען ווער עס זענען די עלטערן פונעם קינד...

דער שטאַב פונעם שפיטאָל האָט אַלאַרמירט די פּאָליציי, וועלכע האָט צום סוף באַוויזן אויסצוגעפינען די אידענטיטעט פון די עלטערן, און זיי האָבן זיך פאַרבונדן מיט די עלטערן, זיי צו לאָזן וויסן אַז זייער קינד איז געבליבן ליגן אינעם קאַר... די עלטערן, וועלכע האָבן זיך שוין פון פריער געהאַט דערמאנט וועגן דעם קינד וואָס זיי האָבן פאַרגעסן אינעם קאר, זענען שנעל אַהין געלאָפן כדי איהם אַרויסצונעמען, אָבער ס'איז נישט געווען קיין זכר, נישט צו די קאַר, און נישט צום קינד. די נשמה איז זיי אויסגעגאַנגען פון גרויס צער און זאָרג... יעצט, ווען זיי האָבן געהערט אַז דאָס קינד איז ברוך השם געזונט און געפינט זיך אין שפּיטאָל, זענען זיי שנעל אַריבערגעפאָרן צום שפּיטאָל, און זעהענדיג דאָרט דעם 'מלאך הגואל', וועלכער איז **פונקט** אַריבערגעגאַנגען זייער קאַר און געראַטעוועט זייער קינד... האָבן זיי איהם באַדאַנקט און איהם געוואונטשן אַלע גוטע ברכות.

דער גנב, ווידער, איז געשטאַנען פול מיט בושה פאַר זיך אַליין, בעת זיי באַדאַנקען איהם אַזוי, ווייל ער האָט דאָך געוואוסט אַז עס קומט איהם נישט קיין שום דאַנק. ער איז נישט אַ מלאך, נישט אַ וואָלונטיר, און נישט אַ רעטער פון מענטשליכע לעבנס, נאָר פּשוט אַ נידערטרעכטיגער גנב... די עלטערן זענען אָבער געווען זייער דאַנקבאַר צו איהם, און האָבן אים אַפילו געוואָלט געבן אַ שיינעם סכום געלט... צום סוף האָבן זיי איהם געזאָגט, אַז זיי ווילן קומענדיגן שבת פּראַווען אַ סעודת הודאה ביי זיך אינדערהיים, און געבן אַ גרויסן 'קידוש' אין ביהמ"ד שבת נאָכ'ן דאַווענען, און ער איז איינגעלאַדן צו זיין זייער גאַסט אַ גאַנצן שבת. בלית ברירה, האָט ער נישט געקענט אָפּזאָגן די איינלאַדונג, און געזאָגט אַז ער וועט קומען מיטהאַלטן דעם גאַנצן שבת ביי זיי אין הויז.

זעלבסט-פאַרשטענדליך, אַז במשך פון גאַנצן שבת האָבן די עלטערן איהם אויסגעלויבט פאַר אַלעמען ווי איינער וואָס האָט אַרויסגעוויזן אַזוי פיל מוט און קוראַזש און זוכה געווען צו ראַטעווען אַ אידיש נפש. פון דער צווייטער זייט, האָט דער גנב זיך 'באַגראָבן' פאַר בושה... ביים 'קידוש', איז דער פאָטער פונעם קינד צוגעגאַנגען מיט איהם צום רב, און איהם דערציילט די גאַנצע מעשה, אויסלויבנדיג איהם פאַר דעם שיינעם אַקט וואָס ער האָט דאָ באַוויזן. שפּעטער, איז דער 'רעטער' פונעם קינד צוגעגאַנגען צום רב און איהם געזאָגט אַז ער וויל רעדן מיט איהם פּריוואַט. זיי זענען אַריין אין אַ צווייטן צימער, און דאָרט האָט ער דערציילט פאַר'ן רב דעם גאַנצן אמת, אַז ער איז נישט קיין מלאך, און נישט אַ 'מציל ומושיע', נאָר אַ נידערטרעכטיגער גנב...

האָט דער רב איהם געזאָגט: אָט איז דיר אונטערגעקומען אַזאַ גרויסע מצוה פון הצלת נפשות. 'כל המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים עולם מלא', וואָס אויך איך האָב נאָך קיינמאָל נישט זוכה געווען דערצו. זאָג מיר, אַלזאָ, וועלכע גוטע זאך האסטו געטוהן... אין וועלכן זכות האָט מען דיר צוגעשיקט פון הימל אַזאַ גרויסע מצוה... האָט דער גנב אָנגעהויבן איבערטראַכטן זיינע מעשים, צו פאַרשטיין פאַרוואָס ער האָט זוכה געווען מקיים צו זיין אַזאַ גרויסע מצוה, אָבער 'פשפש ולא מצא'... ענדליך האָט ער זיך אָנגערופן צום רב: מעגליך אַז איך האָב איין זכות, ווייל איך פיר זיך ביי מיין 'אַרבעט', אַז ווען איך ברעך זיך אריין אין אַ קאַר, איז די ערשטע זאַך וואָס איך טוה, אַז איך זוך אין די דאָקומענטן צו זעהן אויב דער אייגנטימער פון די קאַר האָט 'אינשורענס' דערויף, און אויב דער אויטאָ איז 'פאַרזיכערט', וואָס פון דעם פאַרשטיי איך אַז דער אייגנטימער וועט נישט האָבן אַ געלט שאָדן (ווייל די אינשורענס-קאָמפּאַני וועט דאָך איהם באַצאָלן דעם שאָדן פון די גניבה), בין איך 'קונה' די קאַר מיט 'משיכה'... אָבער אויב איך זעה נישט אין די דאָקומענטן, לאָז איך אייביג איבער די קאַר אויפ'ן אָרט... מעגליך, אַז אין דעם זכות האָט מען מיר צוגעשיקט פון הימל דעם זכות צו קענען ראַטעווען דאָס לעבן פון אַ אידיש קינד...

דער רב וואָס האָט עס אונז דערציילט, האָט מיר געזאָגט ביים דערציילן די מעשה, אַז ער האָט פון דעם עפּיזאָד אַרויסגעלערנט אַ געוואַלדיגן לימוד, **ווי דער אויבערשטער קוקט אַרויס צו יעדן איינצלנעם איד**, אפילו אויב ער איז שוין ליידער געפאַלן גאָר ווייט, אַזוי ווי יענער גנב וואָס מ'האָט פון הימל איהם אונטערגערוקט אַזאַ גרויסע מצוה...

אויך זעהט מען פון דעם, אַז אויך איינער וואָס איז ליידער טיף פאַרזינקען און געפינט זיך שוין בדיוטא התחתונה רח"ל, אָבער אויב ער פּרובירט זיך שטאַרקן אויפ'ן יצר הרע, צו צעברעכן אַפילו **אַביסל** דעם יצר, העלפט איהם שוין דער אויבערשטער, אַזוי ווי יענער פאַרשוין, וואָס זיין 'אַרבעט' איז צו באַרויבן קארן אָבער פונדעסטוועגן שטאַרקט ער זיך אַביסל נישט צו גנב'ענען פון איינעם וואָס האָט נישט קיין 'אינשורענס', כדי איהם נישט גורם צו זיין אַ שאָדן, ווייל **אַזאַ 'מלחמה' מיט'ן יצר הרע איז גאָר באַליבט ביי דעם אויבערשטען, ביז ער האָט איהם**

דערפאַר? דאָס זענען די צען טעג צווישן ראש השנה און יום כיפור (ר"ה יח.), ווייל אין די טעג טוט דער אויבערשטער אויסשטרעקן זיין האַנט צו אלע פושעים[ב], און ער העלפט זיי תשובה טוהן[ג].

געשאָנקען אַזאַ 'מתנה', צו קענען ראַטעווען אַ אידיש נפש, אַ זאַך צו וואס 'רבים וטובים' פון איהם האָבן נישט זוכה געווען...

מן הבאר

איין יאָר, האָט דער בעלזער רב הרה"ק מהרי"ד זי"ע געזאָגט אַ סאַך מאָל (מיט אַ ספעציעלע תנועה) דעם פסוק וואס מ'זאָגט אין די הפטרה פון שבת שובה "אני כברוש רענן", זאָגט רש"י: "אני לו נכפף להיות אוחז ידו בי", **איך בין צוגעבויגן צום אויבערשטען אַז ער זאָל אָנכאַפּן זיין האַנט אין מיר.** "כברוש רענן הנכפף לארץ, שאדם אוחז בענפיו", אַזוי ווי דאָס האָלץ וואס הייסט "ברוש רענן", וואָס בייגט זיך אַראָפּ צו דער ערד, וואס דער מענטש כאַפּט אָן זיינע צווייגן.

מיט השתפכות הנפש, האָט דער בעלזער רב דעמאָלס מעורר געווען דעם עולם, אַז **דער אויבערשטער כביכול בייגט זיך אַראָפּ צו אונז און ער בעט זיך ביי יעדן איד אין וועלכן מצב ער איז: "כאַפּ זיך אָן אין מיר...". איך שטרעק אויס מיין האַנט צו דיר אָנצונעמען דיין תשובה, און אַלעס וואס ליגט אויף דיר, איז נאָר אָנצוכאַפּן זיך אין מיר, און אומקערן זיך צו מיר.**

ב. מיר זאָגן ביי 'נעילה' יום כיפור, 'אתה נותן יד לפושעים'. זאָגט דער 'בית אברהם', ווען אַ מענטש פאַלט אַריין אין אַ טייך אָדער אין אַ ים, **הייבט ער אויף זיין האַנט** און שטעקט עס אַרויס איבער דעם וואַסער, כדי מ'זאָל איהם באַמערקן און איהם קומען ראַטעווען ער זאָל נישט דערטרינקען ווערן ח"ו. אָבער אויב דאָס וואַסער איז שוין העכער זיין קאָפּ און ער קען נישט אויפהייבן זיין האַנט העכער פונעם וואַסער, וועלכן **די וואס שטייען אינדרויסן אויסשטרעקן צו איהם אַ האַנט** כדי איהם צו ראַטעווען. דאָס זעלבע טוט דער אויבערשטער, **'אתה נותן יד לפושעים' - ער** דערלאַנגט זיין האַנט צו די פושעים וואס האָבן זיך שוין 'דערטרינקען' אין עבירות ביז איבער'ן קאָפּ רח"ל, זיי אַרויסצונעמען פון די נעץ פונעם יצר הרע.

ג. פון די אנדערע זייט, איז דער דאָזיגער זכות גאָר שטאַרק מחייב, על דרך משל, ס'איז 'מעשים בכל יום', ווען צוויי מענטשן וואס קענען זיך גייען אויפ'ן גאַס, איז זייער נישט שיין אויב איינער באַגריסט דעם אַנדערן, און יענער וועט איהם נישט ענטפערן, ווי די גמרא זאָגט (ברכות ו:) אַז אויב דער חבר האָט איהם דערלאַנגט די האַנט פאַר שלום און ער האָט איהם נישט צוריקגעגעבן די האַנט, ווערט ער אָנגערופן אַ גזלן. **נאָך ערגער פון דעם איז** אָבער, אויב דער ערשטער שטעלט זיך אָפּ אינמיטן גיין, און ער רופט דעם צווייטן ביים נאָמען, ער פרעגט איהם וואס ער מאַכט, און ער מאַכט זיך נישט וויסנדיג, ער גייט ווייטער, און קוקט זיך אַפילו נישט אום אויף איהם. **נאָך ערגער איז**, אויב יענער דערלאַנגט איהם די האַנט מיט אַ 'שלום עליכם', און ער דרייט זיך אַוועק פון יענעם.

דער נמשל איז, אין די עשרת ימי תשובה, בעט דער אויבערשטער יעדן איד ער זאָל תשובה טוהן צו איהם, און נישט נאָר דאָס, נאָר ער טוט אויסשטרעקן זיין האַנט צו די פושעים. דער אויבערשטער כביכול טוט זיך 'אַראָפּבייגן', און ער בעט פונעם מענטש, אַ 'קרוץ מחומר', ער זאָל זיך דערנענטערן צו איהם. אָבער דער נאַרישער מענטש מאַכט זיך אינגאַנצן נישט וויסנדיג פון דעם אויבערשטען וואס שטייט נעבן איהם און ער וויל איהם צוריקברענגען צום שורש. ס'איז נישט פאַרהאַן אַ גרעסערע 'כפוי טובה' ווי ער. 'אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה'.

דער 'ילקוט שמעוני' (ישעיה, רמז תקח) זאָגט אַ משל, אַ רייכער מענטש איז געגאַנגען אין וואַלד, און דער וועכטער פונעם וואַלד - אַ פשוט'ער מענטש, האָט איהם איינגעלאַדן צו איבערשלאָפן ביי איהם אין זיין הייזקע. דער עושר האָט אָבער נישט אָנגענומען די איינלאַדונג, ווייל עס האָט איהם נישט געפּאַסט איינצושטיין ביי דעם וועכטער אין הויז... זאָגענדיג, ס'איז נישט דער שטייגער פון אַן עושר איינצושטיין ביי אַ פשוט'ן וועכטער. צום סוף, אָבער, האָט מען דאָרט אויפגעהאַלטן דעם עושר ביז די זון איז אונטערגעגאַנגען. האָט דער גביר זיך זייער דערשראָקן, ווייל

ס'איז באַקאַנט וואָס דער רמב"ם ז"ל שרייבט (הלכות תשובה, פ"ב, ה"ו) אַז כאָטש תשובה און 'צעקה' צום באַשעפער איז אייביג גוט, אָבער אין עשי"ת איז עס נאָך בעסער, און עס ווערט אָנגענומען תיכף ומיד, אַזוי ווי דער פסוק זאָגט, 'דרשו ה' בהמצאו'.

אַזוי זאָגט אויך דער מדרש תנחומא (האזינו, ד), דער באַשעפער זאָגט צו אידישע קינדער, אויב איר האָט תשובה געטוהן פאַר מיר מיט'ן גאַנצן האַרצן, וועל איך ענק מקבל זיין און איך וועל ענק דן זיין לכף זכות, ווייל די טויערן פון הימל זענען אָפען, און איך וועל הערן ענקער תפילה. איך קוק אַרויס פון די פענצטער און פון די שפּאַלטן, ביז איך שרייב אונטער דעם גזר דין אין יום כיפור. אויף דעם זאָגט דער פסוק, 'דרשו ה' בהמצאו'. דאָס זענען די צען טעג פון תשובה, וואָס דער אויבערשטער געפינט זיך צווישן די אידן.

קיינמאָל טאָר אַ מענטש נישט טראַכטן, די טויערן פון תשובה זענען פאַר מיר פאַרמאַכט, ווייל איך בין שוין געגאַנגען צו ווייט, נאָר ער זאָל גוט געדענקן וואָס עס שרייבט דער 'רבינו חננאל', אויף די ווערטער פון די גמרא (יומא פו.) 'גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד'. זאָגט דער רבינו חננאל, אַפילו אויב דער מענטש האָט אַזוי פיל געזינדיגט אַז זיינע עבירות דערגרייכן ממש צום כסא הכבוד, איז די טיר נאָך אַלץ אָפען פאַר איהם. אויב ער וועט תשובה טוהן, וועט דער אויבערשטער באַלד אָננעמען זיין תשובה. ממילא, טאָר אַ איד זיך קיינמאָל נישט מייאש זיין פון תשובה, ווייל עס איז נישט דאָ אַ זאַך אויף דער וועלט וואָס שטייט קעגן תשובה.

דער זוהר הקדוש פרשת משפטים (ח"ב, קו.) שמועסט אויס באריכות, אבער דער תמצית פון די הייליגע ווערטער פון זוהר איז, אַז אויף יעדע עבירה פועל'ט תשובה, און עס איז אַפילו בכח בטל צו מאַכן אַ שבועה פון דעם אויבערשטען כביכול! עס צעברעכט אַסאַך גזירות און דינים, און עס צערייסט אַסאַך אייזערנע קייטן ווייל 'אין דבר העומד בפני התשובה'.

דער זוהר הקדוש ברענגט אַ ראיה דערצו פון דעם וואָס דער אויבערשטער האָט געשוואוירן אַז יכניה, מלך יהודה, וועט שטאַרבן אָן קינדער, אָבער אויף אַן אַנדער אָרט שטייט (דה"א ג, יז) אַז יכניה האָט יאָ געהאַט קינדער: 'ובני יכניה אסיר שאלתיאל בנו'. דאָס איז נאָר דערפאַר ווייל יכניה האָט תשובה געטוהן, און דער כח פון תשובה איז זייער גרויס, ווייל עס צערייסט אויך אַ גזר דין וואָס האָט מיט זיך אַ שבועה, עיי"ש עוד.

דער וואַלד איז געווען אַ מקום סכנה, עס האָבן זיך דאָרט געדרייט ווילדע חיות. איז ער צוריקגעגאַנגען צום וועכטער און אָנגעקלאַפּט אויף זיין טיר, זאָגנדיג אַז ער וויל דאָרט איבערנעכטיגן ביז ס'וועט ווערן טאָג. דער וועכטער האָט איהם אָבער נישט געוואָלט אַריינלאָזן אין הויז, זאָגנדיג: 'ס'איז נישט דער שטייגער פון אַ וועכטער צו עפענען ביינאַכט זיין טיר'... דאס איז טייטש 'דרשו ה' בהמצאו' - איר זאָלט זיך ווענדן צו דעם אויבערשטען ווען ער געפינט זיך צווישן אייך און ער זיכט אייך...

ענליך געפינט מען אין די גמרא (ברכות ז.) אויפ'ן פסוק (שמות לג, כ) 'ויאמר לא תוכל לראות את פני'. האָט רבי יהושע בן קרחה געזאָגט, דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה רבינו ע"ה, ווען איך האָב געוואָלט זיך באַווייזן צו דיר ביים 'סנה', האָסטו נישט געוואָלט (ווי דער פסוק זאָגט דאָרט, 'ויסתר משה פניו'), יעצט, אַז דו ווילסט (איך זאָל דיר ווייזן מיין שכינה) וויל איך נישט. זעהט מען פון דעם, ווי ווייט מ'דאַרף תשובה טוהן צום באַשעפער **כל זמן ער זאָגט צו אונז אַז מיר זאָלן איהם זוכן**, כדי מ'זאָל נישט אָנקומען חלילה צו אַ מצב ווען דער אויבערשטער וועט אונז זאָגן, 'כשרציתי, לא רצית'... כאָטש ס'איז קלאָר אַז דער אויבערשטער נעמט אָן די תשובה און תפילה פון יעדן איד אין יעדער צייט, פונדעסטוועגן, איז דאָ פאַרהאַן אַ לימוד פאַר אונז, **אויסצונוצן ריכטיג די צייט ווען אַלע טויערן זענען אָפן: 'דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב'.**

ד. אַזוי האָט געזאָגט הרה"ק בעל 'ישמח ישראל' זי"ע אויף דעם וואס מיר זאָגן ביי 'ונתנה תוקף', 'אם ישוב, מיד תקבלו'. פונקט אַזוי ווי ווען עס איז דער 'סעזאָן' פון האַנדל, עס איז אַ 'מאַרק', כאַפּט מען אויס די סחורות, אָן איבערקוקן צי זיי זענען גוט, ווייל **עס איז דאָך די צייט** ווען מ'פאַרקויפט עס, און אויב מ'וועט נישט יעצט קויפן, וועט מען עס נישט קענען באַקומען ביז דעם קומענדיגן יריד. דאָס זעלבע **טוט דער אויבערשטער כביכול 'כאַפּן' די תשובה פון אידישע קינדער**, און עס ווערט אָנגענומען אין הימל לרצון. ('מאורן של ישראל', אות ב)

מ'דאַרף וויסן, אַז דער וואָס איז משתוקק מיט'ן גאַנצן האַרצן תשובה צו טוהן פאַר'ן באַשעפער, און ער איז צובראָכן ביי זיך צוליב זיין מצב, איז ער זוכה צו סייעתא דשמיא אַז ער זאָל קענען תשובה טוהן, ווי דער פסיקתא זאָגט (פסקא 'שובה ישראל', פ"ט) עס איז צוגעגליכן צו אַ זון פון דעם קעניג, וואָס איז געווען ווייט פון זיין טאַטן, אַ וועג פון הונדערט טעג. האָבן זיינע ידידים איהם געזאָגט, ער זאָל צוריקגיין צו זיין טאַטן. האָט דער זון פונעם קעניג געזאָגט, 'איך קען נישט'. האָט זיין טאַטע איהם געשיקט אַ שליח, איהם צו זאָגן, 'גיי ווי ווייט דו קענסט, און אינמיטן וועג, וועל איך דיר אַנטקעגן קומען'. אַזוי זאָגט דער אויבערשטער צו אידישע קינדער: 'שובו אלי ואשובה אליכם' - אויב איר וועט תשובה טוהן צו מיר, וועל איך זיך אומקערן צו אייך![ה]

שובה ישראל - יעצט איז דער צייט פון תשובה

די גמרא זאָגט (ר"ה טז:) אַז דריי ספרים ווערן געעפענט אין ראש השנה, איינס פאַר רשעים גמורים, איינס פאַר צדיקים גמורים, און דער דריטער איז דער ספר פון די 'בינונים'. די צדיקים גמורים ווערן באַלד פאַרשריבן צום לעבן, די בינונים, 'הענגט' זייער משפט פון ראש השנה ביז יום כיפור. אויב זיי האָבן זוכה געווען תשובה

ה. אַ בחור מיט'ן נאָמען 'יאַנקעלע', האָט ליב געהאַט צו 'מאַכן אַ לעבן', אַזוי ווי אַ לעבעדיג קינד... אין יאָר תשפ"א, ווען עס האָט זיך דערנענטערט דער גרויסער טאָג פון ל"ג בעומר, וואָס איז געווען דאָנערשטאָג נאַכט, האָט זיין טאַטע מורא געהאַט אַז זיין 'תכשיט'ל' וועט פאָרן קיין מירון, און ער וועט דאָרט 'פאַרברענגען' אויך שבת, אָן קיין השגחה. האָט דער טאַטע שוין פון פסח אָנגעהויבן וואָרענען דעם זון אויף אַ שטרענגען אופן, אַז היי יאָר וועט ער נישט קענען פאָרן קיין מירון.

דאָנערשטאָג - אַ טאָג פאַר ל"ג בעומר, האָט 'יאַנקעלע' טעלעפאָנירט צו זיין טאַטן, און דערציילט אַז אין ישיבה גרייט מען זיך צו זינגען און טאַנצן בשירות ותשבחות לכבוד די הילולא קדישא אין משך פון אַ גאַנצע נאַכט, וועט ער אַהיימקומען ערשט פרייטאָג פאַר'ן זמן. האָט זיין טאַטע איהם געזאָגט: אויב מ'וועט פראַווען ל"ג בעומר אין ישיבה צוזאַמען מיט דעם משגיח פון ישיבה, קענסטו טאַקע בלייבן אין ישיבה.

יענע נאַכט איז די גאַנצע אידישע וועלט געוואָרן אויפגעציטערט ביים הערן פון דעם שרעקליכן אומגליק רח"ל וואָס האָט פאַסירט אין אתרא קדישא מירון, אינמיטן די הילולא דרשב"י, ווען 45 טייערע אידישע נשמות זענען ליידער אומגעקומען ה' ירחם. האָט דער טאַטע פון דעם בחור מורא געהאַט, ווער ווייסט, אפשר איז יאַנקעלע געפאָרן קיין מירון, אָן רשות... ער האָט זיך פאַרבונדן מיט דעם משגיח פון ישיבה און געפרעגט אויב יאַנקעלע געפינט זיך ביי די מסיבה אין ישיבה, האָט דער משגיח איהם געענטפערט: איך ווייס נישט וואָס איר רעדט... דאָ אין ישיבה, פראַוועט מען נישט אַ מסיבה און עס איז נישט דאָ קיין שום סעודה... אדרבה, יאַנקעלע האָט מיר געזאָגט אַז מ'מאַכט אַ 'זבח משפחה' אינדערהיים, און ער האָט געבעטן רשות אַהיימצוקומען פרי...

אַלזאָ, עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז יאַנקעלע האָט אַלעמען 'געפירט אין באָד אַריין', דורך אויסנאַרן דעם טאַטן, און דעם משגיח. ער האָט פאַר יעדן 'פאַרקויפט' אַן אַנדערע געשיכטע, כדי מ'זאָל איהם נישט חושד זיין, און ער זאָל קענען פאָרן רואיג קיין מירון...

יאַנקעלע'ס פאָטער איז געווען דערציטערט: ווער ווייסט וואו יאַנקעלע געפינט זיך, און אויב ער לעבט... מ'האָט אַריינגעמישט עסקנים אויסצורופן אויפ'ן 'מיקראָפאָן': 'יאַנקעלע... יאַנקעלע... אויב דו הערסט אונז, טעלעפאָניר שנעל צו דיין טאַטן'... ווען יאַנקעלע האָט דאָס געהערט האָט ער לכתחילה מורא געהאַט אַהיים צו טעלעפאָנירן, ווייל ער האָט דאָך איהם אָפּגענאַרט, און איהם נישט געפאָלגט, שוין אַ חודש צייט וואָס ער וואָרענט איהם נישט צו פאָרן... האָט איינער פון זיינע ידידים איהם געזאָגט: שוטה, דיין טאַטע זאָרגט און ציטערט וועגן דיין מצב. **אַלעס וואָס ליגט איהם יעצט אויפ'ן געדאַנק, איז נאָר צו הערן דיין קול, און צו וויסן אַז דו לעבסט...** מיינסטו דען, אַז יעצט טראַכט ער וועגן דעם וואָס דו האָסט איהם אויסגעפּאָפּט?!

לדידן ייאמר, יעדער איינער פון אונז וואָס האָט 'מורא' תשובה צו טוהן, טראַכטנדיג, איך האָב דאָך אַזוי פיל געזינדיגט, ווי אַזוי קען איך מיך ווענדן צום באַשעפער... ער פאַרשטייט נישט אַז **דער אויבערשטער וואַרט אויף דיר! ער וויל הערן דיין קול, און וויסן אַז די 'לעבסט'...**

צו טוהן', ווערן זיי פאַרשריבן צום לעבן, און אויב נישט, איז פאַרקערט ח"ו.

אַזוי שרייבט אויך דער רמב"ם ז"ל (הלכות תשובה פ"ד, ה"ג) אַז פונקט ווי מ'וועגט די זכותים און די עוונות פון א מענטש ווען ער ווערט נפטר, אַזוי וועגט מען יעדעס יאָר אין יום טוב ראש השנה, די עבירות פון יעדן מענטש מיט זיינע זכותים. דער וואָס איז אַ צדיק, ווערט פאַרזיגלט צום לעבן, און דער וואָס איז אַ רשע ווערט פאַרזיגלט פאַרקערט רח"ל, און דעם 'בינוני', וואַרט מען מיט איהם ביז יום כיפור. אויב ער האָט תשובה געטוהן, ווערט ער פאַרזיגלט צום לעבן, און אויב נישט, ווערט ער פאַרזיגלט צום טויט ח"ו, עכ"ד.

פרעגט דער 'לחם משנה', די גמרא זאָגט דאָך (ר"ה יז.) אַז פאר א 'בינוני', וואָס האָט האלב זכותים און האלב עבירות, פירט זיך דער אויבערשטער מיט איהם מיט חסד, און ער נעמט אַוועק איינע פון זיינע עבירות, וואָס דעמאָלס קומט ממילא אויס אַז ער איז 'רובו זכאי', אַזוי ווי די גמרא זאָגט דאָרט, 'ורב חסד, מטה כלפי חסד וכו', תנא דבי רבי ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה', וואָס רש"י טייטשט, 'מעביר ראשון ראשון' - דער אויבערשטער נעמט אוועק איין עבירה, כדי אַז דער וואס איז האלב אויף האלב, זאלן זיינע זכותים איבערוועגן לזכות. אויב אַזוי, פאַרוואָס שרייבט דער רמב"ם אַז אַ 'בינוני' וואָס האָט נישט תשובה געטוהן, ווערט זיין משפט פאַרזיגלט למיתה רח"ל?!

ענטפערט דער 'לחם משנה' - אַ פחד'דיגע תירוץ - אַז אויב דער 'בינוני' האָט נישט תשובה געטוהן, האָט ער דאָך נאָך אַן עבירה אין צוגאָב צו זיינע פריערדיגע עבירות, ווייל אין די צען טעג פון עשי"ת איז מען מחויב תשובה צו טוהן, און אויב ער האָט נישט תשובה געטוהן, האָט ער נאָך אַן עבירה אין צוגאָב צו די פריערדיגע עבירות און דאס איז גורם אַז עס וועגן איבער זיינע עבירות.

אַזוי שרייבט אויך דער 'אור החיים' הקדוש זי"ע (ויקרא כו, יח), אַז וויבאַלד דער אויבערשטער האָט געגעבן די מעגליכקייט פאַר די 'בינוניים' תשובה צו טוהן און זיי האָבן נישט תשובה געטוהן, איז זייער וואָגשאָל געוואָרן איבערגעבויגן אַזוי ווי זיי וואָלטן געווען רשעים.

די גמרא (ר"ה יח:) זאגט, אַז דער תענית פון זיבעטן חודש, איז ג' תשרי, ווען גדליה בן אחיקם איז

מן הבאר

הרה"ק רבי שלמה'קע זוועהילער זי"ע האָט נאכגעזאָגט אין נאָמען פון הרה"ק רבי פנחס'ל קאָריצער זי"ע, אויף די משנה (יומא פה:) 'האומר אחטא ואשוב, אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה'. **'האומר אחטא'** - ער ווייסט אַז ער וועט נאָך אַמאָל זינדיגן, ווייל ער איז נאָך נישט בתכלית השלימות, אָבער **'ואשוב'** - איך **וויל** תשובה טוהן. **'אין מספיקין'** - איז נישט קיין ספק, אַז **'בידו לעשות תשובה'** - ער קען תשובה טוהן (אמרי פנחס השלם, ליקוטים, שער עבודת ה', אות יא).

ו. הרה"ק בעל 'בית ישראל' זי"ע, פלעגט אָפט מאָל גיין באַזוכן רבנים און גדולי ישראל וואָס האָבן מיטגעמאַכט די ביטערע צווייטע וועלט מלחמה, און זענען געבליבן אין ארץ ישראל אָן זייערע קהילות.

אַמאָל האָט דער גערער רבי אָנגעקלאַפּט אויף די טיר פונעם סעבינער רב, הגאון רבי צבי קינסטליכער זצ"ל. דער סעבינער רב אַליין האָט געעפענט די טיר, און איז געווען ערשטוינט צו זעהן דעם 'בית ישראל' שטיין ביי זיין טיר. האָט ער געפרעגט דעם גערער רבי, פאַרוואָס האָט דער רבי נישט איינגעמאָלדן פריער אַז ער וועט קומען? האָט דער 'בית ישראל' געענטפערט: פאַרוואָס דאַרף מען פריער לאָזן וויסן? האָט דער סעבינער רב געענטפערט:

- אויב איך וואָלט געוואוסט אין פאָראויס אַז דער רבי גרייט זיך צו קומען אונז באַזוכן, וואָלט איך אויסגענוצט די צייט תשובה צו טוהן...

האָט דער גערער רבי געזאָגט:

- אויף דעם דאַרף מען נישט לאָזן וויסן פאָראויס, ווייל דער זוהר הקדוש זאָגט דאָך, אַז **תשובה קען מען טוהן 'בשעתא חדא וברגעא חדא'**... אין איין מינוט, אויב דער מענטש טוט תשובה, ווערט ער שוין גערעכנט אַזוי ווי אַ פולשטענדיגער בעל תשובה...

גע'הרג'עט געוואָרן דורך ישמעאל בן נתניה. פון דעם לערנט מען, אַז 'שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו' - די הסתלקות פון צדיקים איז גלייך אַזוי ווי דאָס פאַרברענען דעם בית המקדש.

פרעגט דער מהרש"א, לכאורה, איז דאָך נישט דאָ אַפילו איין טאָג אין יאָר וואָס עס איז נישט נסתלק געוואָרן אין דעם טאָג אַ געוויסער צדיק, און אויב אַזוי, פאַרוואָס האָט מען נישט קובע געווען צו פאַסטן אַ גאַנץ יאָר? פאַרוואָס האָט מען מתקן געווען אַ תענית נאָר אויף דעם אומקום פון גדליה בן אחיקם.

ענטפערט דער מהרש"א (אין צווייטן תירוץ) - אַ מורא'דיגע זאַך, אַז מ'קען זאָגן, וויבאַלד דאָס האָט פאַסירט אין די עשרת ימי תשובה, האָט דאָך ישמעאל בן נתניה וואָס האָט איהם גע'הרג'עט, געדאַרפט נתעורר ווערן צו תשובה, און ער האָט נישט תשובה געטוהן, האָט ער מיט דעם גורם געווען נאָך אַ צרה פאַר די אידן מיט'ן הרג'ענען גדליה וואָס איז געווען אַ צרה פאַר גאַנץ כלל ישראל.

דאָס מיינט, אַז מיר וויינען און פאַסטן אויף דעם גופא, ווי אַזוי האָט געקענט פאַסירן ביי אידן אַזאַ זאַך אין די עצם טעג פון עשרת ימי תשובה, איז דער רשע ישמעאל בן נתניה דעמאָלס נישט נתעורר געוואָרן צו תשובה, און מיט דעם האָט ער נאָך צוגעלייגט 'חטא על פשע', גורם צו זיין אַ צרה פאַר אַלע אידן.

פון די הייליגע ווערטער פונעם מהרש"א לערנען מיר, אַז אין די עשרת ימי תשובה, איז עס נישט נאָר אַ 'גוטער מנהג' תשובה צו טוהן, נאָר ס'איז אַ 'חוב גמור' אויף יעדן איד נתעורר צו ווערן און תשובה צו טוהן צו דעם אויבערשטען, און מקיים זיין דעם פסוק 'נחפשה דרכינו ונחקורה'.

גדולה תשובה - דער כהן גדול איז אַריין אין קודש הקדשים נאָר מיטן כח פון תשובה

די גמרא זאָגט (יומא פו.) 'גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד' - די תשובה פון אַ איד, דערגרייכט ביז דעם כסא הכבוד, ווי דער פסוק זאָגט 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך'[ז]. דער פשוט'ער פשט פון די ווערטער איז, אַז ווען דער מענטש טוט תשובה, גייט ער אַרויף און דערנענטערט זיך אַזוי שטאַרק צו דעם אויבערשטען, אַז עס איז גלייך ווי ער שטייט יעצט ממש פאַר דעם כסא הכבוד, און אויף דעם זאָגט דער פסוק, 'שובה ישראל', ביז דו וועסט ממש צוקומען 'עד ה' אלוקיך'.

דער 'כל בו' (סי' סו) ברענגט טאַקע אַ וואונדערליכן לשון פון דעם 'רוקח', וואָס ער שרייבט, אַז די בעלי תשובה קומען אָן ביז צו אַן אָרט וואו אַפילו די מלאכים האָבן נישט קיין רשות אַנצוקומען אַהין, ווייל די מלאכים זענען ווייט פון די שכינה 36 טויזנט פרסאות.

עס שטייט אין ספר 'מאמרים בענין תשובה לארנ"ן זצ"ל' (וואָס עס האָט מחבר געווען אַ תלמיד פונעם הייליגן רמ"ע מפאנו זצ"ל), אַז דער אויבערשטער וויל אַז דער מענטש זאָל שטיין אויף אַ העכערע מדריגה פון וואו ער איז באַשאַפן געוואָרן, ער זאָל שטיין ממש ביי דעם כסא הכבוד, דעריבער האָט ער דעריבער באַשאַפן דעם יצר הרע וועלכע טוט כסדר איבעררעדם דעם מענטש, אַזוי שטאַרק אַז ס'איז כמעט אוממעגליך געראַטעוועט צו ווערן פון איהם, און אויף דעם זאָגן חז"ל, 'גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד'. ווייל דער וואָס טוט תשובה, קומט אָן צום העכסטן און תכלית השלימות, ער ווערט באַליבט ביי דעם אויבערשטען אויף אַזוי ווייט אַז ער שטעלט איהם אַוועק נעבן זיך, וואָס דאָס איז העכער פון זיין מקור אויך אויב ער איז אַ צדיק פון געבורט, ווייל עס איז דאָך באַקאַנט אַז די נשמות פון די צדיקים קומען פון אונטער דעם כסא הכבוד, אָבער מיט תשובה, קומט אָן דער מענטש ביז דעם כסא הכבוד ממש[ח].

ז. וואונדערליכע ווערטער, שרייבט דער גאון בעל 'נודע ביהודה' זי"ע (דרושי הצל"ח, דרוש ליום א' דסליחות), אַז **דער וואָס טוט תשובה און ער נעמט אויף זיך אַ קבלה אויף ווייטער, ווערט איהם גערעכנט ווי ער שטייט ביי דעם מעמד הר סיני - קבלת התורה**, וואו אַלע מומין ברוחניות ובגשמיות זענען אויסגעהיילט געוואָרן, און **אויך דער בעל תשובה וועט זוכה זיין צו אַ רפואה שלימה אויף אַלע זיינע איברים און גידים!**

ח. ס'איז פאַרהאַן א מורא'דיגער ווארט פון הרה"ק רבי לייבוש זאקלקובער זי"ע (אַ תלמיד פון הייליגן רבי'ן ר' אלימלך פון ליזענסק זי"ע) אין זיין ספר 'ליקוטי מהרי"ל'. ער פרעגט אויף דעם וואס די גמרא זאגט, אַז דריי ספרים ווערן

דער רמב"ם ז"ל שרייבט (הלכות תשובה פ"ז, ה"ו) אַז תשובה איז גאר גרויסט, עס איז מקרב דעם מענטש צו די שכינה, ווי עס שטייט אים פסוק (ירמיה ד, א) 'אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב'. דאָס הייסט, אויב דו וועסט תשובה טוהן, וועסטו זיך אָנקלעבן כביכול אין מיר.

שרייבט דער רמב"ם ווייטער: תשובה דערנענטערט די וואָס זענען שוין דערווייטערט, אויף אַזוי

געפּעגנט אין ראש השנה, איין ספר פאר צדיקים גמורים, אַ צווייטער ספר פאַר די 'בינונים', און אַ דריטער ספר פאַר די רשעים גמורים, און פאַר די 'בינונים' וואַרט מען אין הימל ביז יום כיפור, **אויב** זיי זענען **זוכה** תשובה צו טוהן, ווערן זיי פאַרשריבן לחיים, און אויב נישט, איז פאַרקערט ח"ו.

איז שווער, פאַרוואָס דאַרף מען צוגרייטן אַ באַזונדערן ספר פאַר די 'בינונים'? **ממה נפשך, זענען זיי זוכה**, אויב טוהן זיי תשובה ווערן זיי דאָך פאַרשריבן אין דעם ספר פון די צדיקים, און אויב נישט, איז פאַרקערט ח"ו. פאַרוואָס האָט מען געמאַכט פאַר זיי אַ באַזונדערן ספר?

ענטפערט דער 'ליקוטי מהרי"ל', אַז מ'האָט נישט געקענט פאַרשרייבן **דעם 'בינוני' וואָס טוט תשובה**, אין דעם ספר פון די 'צדיקים גמורים', ווייל חז"ל זאָגן דאָך אַז **די בעלי תשובה זענען אויף אַ העכערע מדריגה ווי די צדיקים גמורים**, און ממילא, איז נישט פּאַסיג אַז זיי זאָלן פאַרשריבן ווערן צוזאַמען מיט די צדיקים... וועגן דעם איז דאָ אַ באַזונדערער ספר פאַר די 'בינונים'... (פ' האזינו, אויף די הפטרה פון שבת שובה)

הרה"ק בעל 'אמרי אמת' זי"ע זאָגט נאָך מער: מיר ווייסן אַז דער כהן גדול האָט געמעגט אַריין אינעם 'קודש הקדשים', נאָר איינמאָל אַ יאָר - יום כיפור, ווי דער פסוק זאָגט, 'ואל יבא בכל עת אל הקודש'.

זאָגט דער 'אמרי אמת', אַז דאָס איז דערפאַר ווייל דער כהן גדול איז געווען אַ צדיק גמור, און ממילא, איז ער נישט אין אַזאַ הויכע מדריגה אַז ער זאָל קענען אַריינקומען 'לפני ולפנים'. נאָר אין יום כיפור, **ווען אַלע אידן האָבן תשובה געטוהן און ער איז געווען דער שליח ציבור פון כלל ישראל אַריינצוגיין 'אל הקודש', ווען ער קומט מכפר זיין אויף די עבירות פון די אידן, איז ער דאָך אַזוי ווי אַ 'בעל תשובה', און וועגן דעם האָט ער געמעגט אַריינקומען אין קודש הקדשים אין יום כיפור**, ווייל 'גדולים בעלי תשובה יותר מצדיקים גמורים', און מיט דעם כח פון די 'בעלי תשובה', איז דער כהן גדול אַריינגעגאַנגען אין קודש הקדשים.

ט. דער גאון בעל 'חתם סופר' זי"ע זאָגט (כתובות ל. ד"ה 'מיום שחרב, בדרך אפשר') אַז איינער וואָס איז מחויב געוואָרן מיתה ביים בית דין מיט 'עדים' און 'התראה' (עס זענען געווען עדים וואָס האָבן איהם געוואָרענט בשעת'ן טוהן די עבירה, אַז מ'טאָר עס נישט טוהן, און פונדעסטוועגן האָט ער עס געטוהן), טוט בית דין נישט אָננעמען זיין טענה אַז ער האָט שוין תשובה געטוהן בשלימות. אויך אויב עס גייען אַדורך הונדערט יאָר פון ווען ער האָט געטוהן די עבירה, וועט בית דין נישט אָננעמען זיין טענה, ווייל תשובה העלפט נישט ביים בית דין של מטה. פונדעסטוועגן - שרייבט דער 'חתם סופר' ווייטער - **אויב ער האָט פאָרט תשובה געטוהן, טוט דער אויבערשטער צופירן אַזוי אַז די עדים זאָלן נישט קומען עדות זאָגן אויף איהם אַז ער האָט געטוהן די עבירה, און אויך אויב זיי וועלן יאָ קומען, טוט דער אויבערשטער צופירן אַז מ'זאָל זיי אָפּלייקענען ביי די 'חקירות' און 'בדיקות', ווייל 'לא ירשיע ה' נפש צדיק' - דער אויבערשטער טוט נישט מרשיע זיין דעם צדיק.**

זעהען מיר קלאָר פונעם 'חתם סופר', אַז **תשובה פועל'ט אַפילו אויף אַן עבירה פאַר וועלכער מ'איז מחויב מיתת בית דין**, צו ראַטעווען דעם מענטש פון דעם עונש וואָס ער פאַרדינט.

דער 'בית אלוקים' (פ"ו) שרייבט, **'מיר האָבן בקבלה פון אונזערע רבי'ס'**, אַז אַפילו אויב נאָך דעם ווי דער מענטש האָט תשובה געטוהן האָט ער חלילה ווייטער געזינדיגט, **טוט מען נישט צורעכענען זיינע פריערדיגע עבירות צו דעם נייעם חשבון**, ווייל ווען ער האָט תשובה געטוהן האָט ער דאָך חרטה געהאַט מיט'ן גאַנצן האַרץ אויף זיינע מעשים תעתועים, און ער האָט געגנומען אויף זיך מיט אַ 'קבלה גמורה' מער נישט צו זינדיגן, און דער אויבערשטער איז דאָך דער 'יודע תעלומות', ער זעהט די טיפענישן פון זיין האַרץ, אַז יעצט האָט ער באמת חרטה אויף זיינע פריערדיגע מעשים, און וועגן דעם טוט דער אויבערשטער ברוך הוא מוחל זיין די עבירות פונעם מענטש. 'נושא עון ועובר על פשע ברוב רחמיו וחסדיו', און כאָטש דער יצר הרע האָט זיך דערנאָך ווידער געשטאַרקט אויף איהם, איז דאָס נישט קיין ראיה אַז די פריערדיגע תשובה איז נישט געווען ווי עס דאַרף צו זיין. דעריבער איז מען איהם דן נאָר לויט זיינע יעצטיגע מעשים.

ווייט, אז נעכטן איז ער געווען פאַרפיינטעט פאַר דעם
אויבערשטן, פאַר'מיאוס'ט, דערווייטערט און פאַרעקלט,
און היינט איז ער באַליבט און זיס, נאָנט און אַ פריינט,
פון דעם אויבערשטן כביכול.

י. הגה"צ רבי נחום יאַסער זצ"ל, מזקני וחשובי חסידי שטעפינעשט אין ירושלים, וועלכער האָט עולה געווען קיין ארץ ישראל פון רוסלאַנד וואו ער האָט געלעבט לאַנגע יאָרן, האָט געהאַט אַ זון וועלכער איז ליידער נשפע געוואָרן אין רוסלאַנד פון די קאָמוניסטישע רשעים, און איז אַראָפּ פון דרך הישר רח"ל.

דער צדיק רבי נחום, האָט קיינמאָל נישט גערעדט וועגן דעם שרעקליכן צער און עגמת נפש וואָס ער האָט ליידער פון זיין זון דעם קאָמוניסט. איינמאָל, אָבער, ווען עס זענען געזעסן ביי איהם אַ קבוצה יונגעלייט עובדי ה', האָט איינער פון זיי דערמאנט די אויבן-דערמאנטע ווערטער פונעם רמב"ם וואָס ער שרייבט אַז אין איין מינוט ווערט דער בעל תשובה איבערגעדרייט פון אַ 'משוקץ ומרוחק ומתועב', צו אַן 'אהוב ונחמד קרוב וידיד'. יענער האָט זיך געוואונדערט דערויף, **ווי אַזוי קען מען אין איין מינוט איבערגעדרייט ווערן פון דעם ערגסטן פאַרשוין, צו ווערן 'באַליבט און אַ פריינט' פון דעם באַשעפער כביכול?** האָט רבי נחום איהם געענטפערט:

- איר ווייסט דאָך אַלע וועגן מיין זון... וויל איך ענק זאָגן, אַז **אויב זאָל מיין זון קומען אין אַ העלן טאָג, און אָנקלאַפּן אויף מיין טיר און שרייען: 'טאַטע, איך לאָז אַלעס איבער און איך קום צוריק צו דיר', ווי שטאַרק וועט מיין ליבשאַפט צו איהם זיין דעמאָלס. איך וועל דעמאָלס נישט טראַכטן אַפילו אַ מינוט וועגן דעם צער און עגמת נפש וואָס ער האָט מיר גורם געווען די אַלע יאָרן, ווייל יעצט פריי איך זיך דאָך אַז ער איז צוריקגעקומען און ער גייט צוריק אַרויף אויפ'ן דרך המלך... ממש אַזוי, פרייט דער אויבערשטער כביכול מיט יעדן איד וואָס טוט תשובה פאַר איהם, סיי אויב ער האָט געזינדיגט אַביסל, און אויך אויב ער האָט חלילה געטוהן גאָר אַסאַך עבירות, ווייל יעצט האָט ער דאָך חרטה אויף אַלעם וואָס ער האָט געטוהן און ער וויל זיך דערנענטערן צום באַשעפער. דאָס רופט אַרויס אַ געוואַלדיגע ליבשאַפט פון אַ טאַטן צו זיין קינד.**

אַזוי זאָגט דער 'תנא דבי אליהו' (פל"א) 'מעיד אני עלי שמים וארץ' - הימל און ערד זענען מיינע עדות, אַז דער באַשעפער זיצט און קוקט אַרויס אויף די אידן זיי זאָלן תשובה טוהן, **מער** ווי אַ טאַטע וואַרט אויף זיין זון, און אַ פרוי וואַרט אויף איר מאַן ער זאָל שוין אַהיימקומען פון אַ ווייטן וועג.

אַ איד האָט זיך אויסגעוויינט פון טיפן האַרצן פאַר הרה"ק רבי דוד'ל טאָלנער זי"ע איבער זיין נידעריגן מצב אין רוחניות. צווישן אַנדערן האָט דער איד געזאָגט, אַז ער איז אינגאַנצן 'פאַרזינקען אין בלאָטע'. האָט דער טאָלנער איהם באַרואיגט און געזאָגט:

- די גרעסטע בלאָטע, אויב מ'טוט נישט צוגיסן דערין וואַסער, וועט עס נישט האָבן אַ קיום. ס'וועט צום סוף ווערן אויסגעטריקנט!

דער טאָלנער זי"ע האָט געמיינט צו זאָגן, דו דאַרפסט נאָר אָננעמען אַ פעסטן באַשלוס אַז **פון יעצט און ווייטער** וועסטו נישט צולייגן 'דערנער' צום 'פייער' פון דיינע עבירות, נאָר איבערלאָזן דיינע שלעכטע וועגן, און דאַן וועט די 'בלאָטע' זיך ממילא אויסטריקענען, און עס וועט דיר ווערן לעכטיג.

מיר האָבן געהערט פון אַ חשוב'ן מחנך, אַז אַ יונגער בחור איז אַמאָל צוגעקומען צו איהם ביי מיטאָג, און זיך באַקלאָגט אויף דעם וואָס דעם גאַנצן פאַרמיטאָג-סדר אין ישיבה האָט ער פאַרברענגט מיט דברים בטלים, און געכאַפּט אַ 'גוטן שמועס' מיט זיינע חברים, און יעצט וויל ער נעמען אויף זיך צו פאַרריכטן די עוולה וואָס ער איז באַגאַנגען. האָט דער מחנך געזאָגט צו דעם בחור, דיין בעסטער תיקון איז אַז דו זאָלסט פאַרגעסן פון אַלעם וואָס האָט פאַסירט ביז יעצט, און דו זאָלסט געדענקען נאָר פון דעם צווייטן סדר. דו זאָלסט אָנהייבן ווי אַ 'קטן שנולד', און אויסנוצן די צייט פאַר לימוד התורה, ווייל דער יצר הרע זוכט אָפט מאָל צו דערמאנען פאַר דעם מענטש זיינע פריערדיגע עבירות, און זיין גאַנצער ציל איז אַריינצוואַרפן דעם מענטש אין יאוש, און דורך דעם וועט ער איהם אַראָפּשלעפּן אין שאול תחתיות רח"ל. אָבער דער חכם, וואָס 'עיניו בראשו', לאָזט זיך נישט איבעררעדן פונעם יצר הרע, און איז מסיח-דעת פונעם עבר. ער געדענקט נאָר דעם 'הוה' און דעם 'עתיד'...

דער מענטש דאַרף בעיקר נאָר זעהן צו 'זוכן' דעם אויבערשטן כביכול, ווי הרה"ק מ'סאַטמאַר זי"ע האָט געזאָגט מיט השתפכות הנפש און מורא'דיגע בכיות כדרכו בקודש, אַז דער אויבערשטער ווייסט זייער גוט אַז מיר ווילן באמת טוהן זיין רצון, נאָר דער יצר הרע - 'שאור שבעיסה' - שטערט אונז פון עבודת השם, צוליב דעם האָט דער אויבערשטער רחמנות אויף אונז ביים משפט. די עבודה פון דעם מענטש איז נאָר, 'כי תדרשנו בכל לבבך

אויף אַן אַנדער אָרט (דאָרט, הלכה ד') שרייבט דער רמב"ם אויף אַ בעל תשובה: ער איז באַליבט און זיס פאַר דעם אויבערשטען, גלייך ווי ער וואָלט קיינמאָל נישט געזינדיגט.

מלך מאזין שוועה - אין די יעצטיגע טעג, ווערן די תפילות מער אָנגענומען אין הימל

דער רמב"ם ז"ל שרייבט (הלכות תשובה, פ"ב, ה"ו) אַז כאָטש תשובה און צעקה (תפילה) איז אייביג גוט, אָבער אין די צען טעג צווישן ראש השנה און יום כיפור, איז עס נאָך בעסער, און עס ווערט באַלד אָנגענומען, אַזוי ווי דער פסוק זאָגט 'דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב'.

דאָס איז געזאָגט געוואָרן אַפילו ביי אַ יחיד וואָס איז מתפלל, ווי דער 'ערוך לנר' שרייבט (ר"ה יח.), אַז די עשרת ימי תשובה זענען אַנדערש, אַז אַפילו די תפילה פון דעם יחיד ווערט דעמאָלס אָנגענומען אין הימל, און זיין גזר דין ווערט אינגאַנצן צעריסן.

דער רבינו יונה ז"ל שרייבט ('שערי תשובה', שער ב, אות יד), אַז אין עשרת ימי תשובה דאַרף מען זיך אויסגעהיסן דאָס האַרץ בתפילה וברינה, ווייל עס איז אַן 'עת רצון', ווען די תפילה ווערט געהערט[יא].

אין דער וועלט (ביי די גוים, להבדיל) איז דער סדר, אַז איינער וואָס דאַרף שטיין פאַר אַ משפט פרובירט אויסצווזכן אַ גוטן 'שופט'. ער וועט איהם פרובירן אונטערצוקויפן מיט געלט אָדער מיט אַנדערע מיטלען... כדי ער זאָל קענען אַרויסגיין פריי און גערעכט ביי זיין משפט.

דאָס זעלבע איז (להבדיל אלף אלפי הבדלות) ביי אונז אידן. מ'קען דאָ אויסזאָגן דעם 'סוד', אַז ס'איז דאָ אַ

ובכל נפשך'. דער מענטש דאַרף טוהן אַלעס אין זיינע מעגליכקייטן, און דאַן וועט מקוים ווערן ביי איהם וואָס עס שטייט פריער: 'ומצאת' - דו וועסט איהם געפינען, דער אויבערשטער וועט זאָגן אויף דיר גוטס אין הימל, ווייל **דער אויבערשטער קוקט נישט אויף די האַרעוואַניע, נאָר אויף די רעזולטאַטן דערפון.**

צדיקים האָבן געטייטשט דעם פסוק (תהלים קיא, ב) 'גדולים מעשה ה', דרושים לכל חפציהם'. אַז די תוצאות זאָלן זיין '**גדולים**' - דאָס ווענדעט זיך נישט אין דעם מענטש, נאָר '**מעשה ה'**' - אין דעם אויבערשטען. '**דרושים**' - צו זיין אַ 'דורש' און אַ 'מבקש', דאָס איז '**לכל חפציהם**' - צו דעם, דאַרף יעדער מענטש גליסטן און לעכצן.

יא. מ'קען שעפּן גרויס חיזוק פון די ווערטער פון דעם גאון בעל 'נודע ביהודה' זי"ע (דרושי הצל"ח, דרוש ח', ליום א' דסליחות), אַמאָל שטייט דער מענטש און דאַווענט אין די ימים נוראים, און פלוצלינג טרעפט ער זיך ווי זיין מוח פליהט אַרום אין אַנדערע פלעצער... זאָל ער נישט ווערן פאַרלוירן דערפון, ווייל חז"ל זאָגן (זבחים פד.) 'כל שפסולו בקודש, הקודש מקבלו', יעדע זאַך וואָס איז פסול געוואָרן 'בקודש' (אויף דעם מזבח), טוט דער 'קודש' (דער מזבח) איהם אָננעמען. דאָס איז אַ רמז, אַז אויב דער מענטש איז צוגעגאַנגען דאַווענען, איז ער דאָך שוין אַריין 'אל הקודש', און די קדושה וועט איהם אָננעמען... (נאָר אויב ער גייט באַלד צו 'אָן אַ קאָפּ' צום דאַווענען, און ער פרובירט אַפילו נישט צו זיין דאָרט ביים דאַווענען... דאַן קען עס גערופן ווערן 'פסולו בחוץ', וואָס דאַן זאָגט מען נישט אַז 'הקודש מקבלו')...

איין יאָר פאַר די ימים נוראים, האָבן די ראשי הקהל פון לאָנדאָן געזוכט אַן ערליכן און גוטן בעל תפילה אויף די ימים נוראים. האָט זיך געוואָנדן צו זיי איינער וואָס האָט זיך געהאַלטן פאַר פאַסיג פאַר דעם חשוב'ן פאָסטן. נאָכ'ן זיך אויספרעגן איבער איהם און אויסהערנדיג איהם אויף אַ 'פראָבע', האָבן זיי איינגעזעהן אַז ער איז טאַקע אַ שיינער בעל תפילה, אָבער וועלנדיג זיין זיכער אַז זיי קענען איהם אויפנעמען אַלס שליח ציבור, האָבן זיי איהם געשיקט צום רב אין שטאָט, הגאון רבי יחזקאל אַבראַמסקי זצ"ל, דער מחבר פון ספר 'חזון יחזקאל', ער זאָל כאַפּן מיט איהם אַ שמועס און זעהן צי ער איז טאַקע אַ ירא שמים.

ווען ער איז געשטאַנען ביי הרב אַמבראַמסקי פאַר אַ פראָבע, האָט דער רב איהם געפרעגט וואָס עס באַדייטן די ווערטער 'ובכן תן פחדך'. האָט דער איד געענטפערט, אַז מיר בעטן דעם אויבערשטען אַז זיין מלוכה זאָל נתגלה ווערן אויף דער וועלט, און ער זאָל געבן זיין פחד מיט '**חן**'... (ער האָט געטייטשט דאָס וואָרט 'ובכן', פון לשון 'חן'...). דאָס הייסט, **דער אויבערשטער זאָל וואַרפן זיין פחד מתוך חסד ורחמים, און נישט מיט מדת הדין ח"ו.** האָט הרב אַבראַמסקי איהם געזאָגט:

- דאָס איז נישט דער אמת'ער טייטש פון די ווערטער, אָבער פונדעסטוועגן, וועסטו זיין אונזער שליח ציבור צו דאַווענען פאַר'ן עמוד... ווייל 'אחר כוונת הלב הן הן הדברים'.

וועג 'אונטערצוקויפן' כביכול דעם באַשעפער, דער 'שופט כל הארץ', דורך תפילה און צדקה, ווי די גמרא זאָגט (ברכות כח:) אַז רבי יוחנן בן זכאי האָט געזאָגט איידער ער האָט פאַרלאָזט די וועלט, אַז יעצט אַז מען פירט מיך פאַר דעם 'מלך מלכי המלכים' הקדוש ברוך הוא, וואָס ער לעבט אייביג, און איך קען איהם נישט איבערבעטן מיט ווערטער אָדער אונטערקויפן מיט געלט, פאַרוואָס זאָל איך נישט וויינען ע"כ.

שרייבט אויף דעם דער מהרש"א (חידושי אגדות, ד"ה 'ואיני'), אַז כאָטש ער האָט געזאָגט 'איך קען איהם נישט איבערבעטן מיט ווערטער אָדער מיט געלט', איז דאָס נאָר געזאָגט געוואָרן אויף יענער וועלט, אָבער ווען דער מענטש געפינט זיך נאָך אויף דער וועלט, קען מען יאָ איבערבעטן דעם אויבערשטען מיט רייד, וואָס דאָס איז תפילה, און איהם 'אונטערקויפן' מיט געלט, דורך געבן צדקה.

ממילא, דאַרפן מיר זעהן אין די יעצטיגע טעג מרבה צו זיין מיט תפילה און צדקה, און אַזוי וועט דער משפט אַרויסגיין לזכות[ב].

דער 'טורי אבן' שרייבט (ר"ה טז:) אויף דעם וואָס חז"ל זאָגן אַז 'צעקה' העלפט באַלד, אַז דאָס מיינט מען נישט בלויז זיך צו פאַרבעסערן, נאָר מ'זאָל אָנקלאַפּן אויף די שערי רחמים דורך תפילה און שטאַרק בעטן[ג].

מיר זאָגן אין די הייליגע טעג ביי תפילת מוסף, 'ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה', און עס זענען דאָרט אָנגעצייכנט די סימנים פון 'צום, קול, ממון'.

האָט געזאָגט הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע (מאמרים פסח, שה"ש ב, יד), אויף דעם ענין פון 'צום' - פאַסטן, קען דאָך דער מענטש זאָגן אַז ער איז שוואַך, און ער איז נישט בכח צו פאַסטן תעניתים. אויך אויף 'ממון' - טיילן געלט פאַר צדקה, קען דער מענטש

יב. דער גאון רבי מאיר שפּיראָ זצ"ל, לובלינער רב און גרינדער פון 'ישיבת חכמי לובלין', האָט דערציילט, אַז אַ רב אין אַ געוויסן שטעטל האָט געהאַט אַ מנהג, אַז יעדעס מאָל ווען אַן אָרימאַן האָט אָנגעקלאַפּט אויפ'ן טיר נאָך צדקה, האָט די רעביצין געגעבן אַ 'גראָשן'. ווען זי האָט אָבער געזעהן אַז עס שטייט פאַר איר אַן אָרימאַן אַ 'בן טובים', פלעגט זי איהם אַריינפירן צום רב אין שטוב, און ער פלעגט איהם געבן אַ 'זלאָטע', וואָס איז געווען ווערד 100 גראָשן.

אַמאָל האָט איינער פון די אָרימעלייט, וועלכער פלעגט קומען יעדע נאַכט בעטן אַ נדבה ביי די רעביצין, באַוויזן זיך אַריינצוכאַפּן צום רב אַליין, און ער האָט איהם געגעבן אַ 'זלאָטע' (ווי זיין מנהג יעדעס מאָל ווען די רעביצין האָט עמיצן אַריינגעפירט צו איהם). האָט דער אָרימאַן אָנגעהויבן זיך בעטן ביים רב, ער זאָל איהם צולייגן נאָך אַ נדבה. האָט דער רב איהם געפרעגט: די רעביצין גיט דאָך דיר יעדן טאָג אַ 'גראָשן', און דו האָסט קיינמאָל נישט געבעטן פון איר מער געלט, און פון מיר, וואָס איך האָב דיר געגעבן אַ גאַנצע 'זלאָטע', בעטסו באַלד נאָך געלט... עס וואָלט געפאַסט אַז דו זאָלסט זיין צופרידן מיט די גרויסע נדבה וואָס איך האָב דיר געגעבן, און נישט האָבן די העזה צו בעטן נאָך. האָט דער אָרימאַן געענטפערט דעם רב:

- ווען איך גיי צו די רעביצין און זי גיט מיר אַ גראָשן, איז אויב איך וועל בעטן נאָך געלט, וועט זי מיר צוגעבן נאָך אַ גראָשן... ס'איז מיר נישט ווערד צו 'זיך בעטן' פאַר אַזאַ קליינע נדבה. דאַקעגן דער רב, טיילט דאָך אַ גרויסע מטבע, איז מיר געווען 'ווערד' צו בעטן נאָך אַ נדבה...

לדידן ייאמר, אין די יעצטיגע הייליגע טעג שענקט מען פון הימל גאַנצע 'זלאָטעס', אָן אַ גרעניץ, און די תפילה ווערט באַלד אָנגענומען, ממילא, דאַרף דער מענטש וואָס האָט שכל, בעטן מיט'ן גאַנצן האַרץ, אולי יחוס, אולי ירחם.

יג. די גאונים האָבן מתקן געווען צו בעטן ביי די ברכה פון 'אבות' אין די עשרת ימי תשובה, 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים למענך אלוקים חיים'. פרעגט די וועלט, די ערשטע דריי ברכות פון שמונה עשרה זענען דאָך נאָר אַ 'שבח' - אַ לויב פאַר דעם אויבערשטען ברוך הוא, אויב אַזוי, פאַרוואָס האָט מען אַריינגעשטעלט די דאָזיגע בקשה אינמיטן די ערשטע ברכה (זעה 'טור', סי' תקפ"ב).

קען מען ענטפערן, מיט אַ מעשה וואָס האָט פּאַסירט ביי דעם גאון רבי יחזקאל אַבראַמסקי זצ"ל, ווען ער איז נאָך געזעסן אויפ'ן כסא הרבנות אין דער גרויסער שטאָט לאָנדאָן. אַ מיטגליד פון זיין קהילה איזליידער געוואָרן אַ 'יורד' רח"ל, און ער און זיינע בני בית זענען שיער אויסגעגאַנגען פון הונגער, ה' ירחם. עס איז געווען אַ מצב

טענה'ן, וואָס קען איך טוהן, דער אויבערשטער האָט דאָך מיך נישט באַשאָנקען מיט עשירות. אָבער אויף 'קול' - תפילה, האָט דאָך דער מענטש נישט קיין תירוץ אַז ער איז נישט געווען בכח מתפלל צו זיין, ווייל דאָס איז אַ זאַך וואָס יעדער מענטש קען טוהן...

ממילא, אויב מ'הייבט טאַקע אויף דאָס קול און מ'איז מתפלל צו דעם באַשעפער מיט אַ תפילה און צעקה, ווייזט מען דערמיט קלאָר אַז דאָס וואָס מ'האָט נישט געפאַסט איז טאַקע געווען צוליב קערפערליכע שוואַכקייט, און דאָס וואָס מ'האָט נישט געגעבן געלט פאַר צדקה איז אויך געווען ווייל מ'איז ליידער נישט גענוג רייך דערפאַר. אָבער אויב מ'איז זיך מתרשל אויך אין דעם ענין פון 'קול' (תפילה), ווערט דאָך נתברר אין פאָראויס אַז ס'איז נישט דאָ קיין תירוץ נישט אויף דעם מאַנגל אין פאסטן, און נישט אויפ'ן מאַנגל אין טיילן צדקה, נאָר אַז דער מענטש איז פשוט פויל.

זאָגט דער הייליגער בעלזער רב זי"ע, אַז דאָס איז מרומז אין פסוק (שה"ש ב, יד) 'השמיעיני את קולך כי קולך ערב' - לאָז מיך הערן דיין 'קול' פון תפילה. 'כי קולך ערב' - דיין 'קול' קען האַפטן אויך פאַר דעם וואָס דו האָסט נישט געפאַסט, און אויף דעם וואָס דו האָסט נישט פאַרטיילט גענוג געלט פאַר צרכי צדקה.

מלך אוהב צדקה - טוהן אַסאַך צדקה און חסד אין די הייליגע טעג

דער רמב"ם שרייבט (הלכות תשובה פ"ג, ה"ד) 'נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה'[יד] וחסד בין איש לרעהו ובמעשים טובים, ולעסוק במצוות מראש השנה ועד יום הכיפורים, יתר מכל השנה'. מ'פירט זיך צו טוהן אַסאַך צדקה און חסד איינער מיט'ן אַנדערן, און מיט מעשים טובים, און בכלל טוהן אַסאַך מצוות פון ראש השנה ביז יום כיפור, מער ווי אַ גאַנץ יאָר.

פון 'פיקוח נפש' ממש, און דער רב, הרב אַבראַמסקי, האָט געמאכט אַן 'אַפיל', און איז אַפילו אַליין געגאַנגען איבער די הייזער פון די שטאָטישע רייכע לייט, כדי זיי זאָלן זיך ביישטייערן פאַר דעם וויכטיגן צעק.

אין אַ פרייטאָג צו נאַכטס, איז דער רב אַריינגעקומען אין הויז פון אַ רייכן איד אין שטאָט, און איהם געבעטן ער זאָל 'שוין יעצט' ביישטייערן אַ שיינעם סכום. אַ דערשטוינטער, האָט דער עושר געזאָגט: רבי, ס'איז דאָך היינט שבת... זאָל דער רב געקומען נאָך שבת, און דעמאָלס וועל איך איהם געבן. האָט הרב אַבראַמסקי איהם געזאָגט:

- איך בין ספּעציעל געקומען צו דיר יעצט, פרייטאָג צו נאַכטס, כדי דו זאָלסט פאַרשטיין די וויכטיגקייט פון דעם ענין, אַזוי ווייט אַז עס איז אַפילו דוחה שבת. **יעצט איז אַ צייט נישט צו רעדן, נאָר 'קום ועשה'...** (איבעריג צו זאָגן, אַז למעשה איז הרב אַבראַמסקי געקומען ערשט נאָך שבת צו נעמען די נדבה בפועל).

דאָס איז דער טעם פאַרוואָס מיר בעטן 'זכרנו לחיים' דייקא נישט אין דעם פאַסיגן אָרט, און נישט לויט'ן סדר פון תפילה, ווייל **יעצט איז נישט אַ 'נאָרמאַלע צייט', ווען מ'דאַרף היטן אַלע 'מנהגים' און 'מענטשליכקייטן'... די צייט 'ברענט ווי אַ פייער', און ס'איז אַן ענין פון פיקוח נפש ממש. רבונו של עולם, זכרנו לחיים... 'ואם לא עכשיו אימתי'...**

מן הבאר

מיר האָבן געהערט פון אונזערס אַ ידיד, אַ וואָלונטיר פון 'הצלה', אַז ער האָט אַמאָל געהערט שטאַרק קלאַפּן אויפ'ן טיר. האָט ער שנעל געעפענט די טיר צו זעהן וואָס מ'קלאַפּט אַזוי, און ביי דער טיר איז געשטאַנען אַ מאמע פון איר קליינעם קינד וואָס האָט פאַרלוירן ל"ע דעם אָטעם, און ער נויטיגט זיך דרינגענד אין די הילף פון 'הצלה'. זאָגט דער 'הצלה' מיטגליד, אַז דעמאָלס האָט פאַרשטאַנען דעם באַדייט פון די ווערטער וואָס מיר זאָגן אין די סליחות, 'כדלים וכרשים **דפקנו** דלתיך'. נישט מיט אַ שוואַכן 'קלאַפּ' אויפ'ן טיר, נאָר מיט '**זעצן**' אויפ'ן טיר **אַזוי ווי ווען מ'שרייט 'הצלה'... ראַטעוועט דאָס לעבן!**

יד. אַמאָל יום כיפּור, אין בית המדרש פון הייליגן צאַנזער רב בעל 'דברי חיים' זי"ע, האָט אַ איד אַן עושר, וועלכער איז געווען אַ גרויסער קמצן, גע'חלש'ט פונעם תענית. דער דאָקטאָר האָט געזאָגט אַז ער דאַרף טרינקען 'שיעורים'. עס האָט אָבער נישט געהאָלפן, און ער האָט נאָך אַמאָל גע'חלש'ט. האָט דער דאָקטאָר באַפוילן מ'זאָל איהם געבן צו טרינקען אַ גאַנצן גלאָז וואַסער אויף אַמאָל.

אַזוי שרייבט דער רבינו אפרים (געברענגט אין 'נחל קדומים' פון חיד"א ז"ל, אָנהייב פרשת שופטים) אַז רמז פון די תורה צו טוהן מער צדקה אין די הייליגע טעג, אין דעם פסוק (דברים טז, כ) 'צדק צדק תרדוף' - ס'איז ראוי מרבה צו זיין בצדקה און עס נאָכיאָגן, 'למען תחיה' - ווייל אין זכות פון מצות צדקה, וועסטו זוכה זיין פאַרשריבן צו ווערן און פאַרזיגלט צו ווערן צום לעבן[טו].

פירט אויס דער פסוק: למען תחיה וירשת את הארץ'. 'וירשת' - האָט די זעלבע אותיות ווי 'ז' תשרי'.

האָט דער צאַנזער רב געזאָגט, אַז מ'זאָל זיך אַראָפּבייגן צו דעם עושר, און איהם איינרוימען אין אויער, אַז ער מעג טרינקען וויפיל ער דאַרף צום לעבן, אָבער פאַר יעדן גלאָז וואָס ער וועט אויסטרינקען, מוז ער נאָך יום כיפור, געבן 100 רייניש פאַר צדקה... און וואונדער איבער וואונדער: אַזוי ווי דער קאַרגער גביר האָט געהערט די ווערטער פון צאַנזער רב, האָט ער פלוצלינג באַקומען 'פרישע כוחות'... ער האָט שוין נישט געדאַרפט טרינקען, אַפילו די 'שיעורים'.

דער פשוט'ער פשט אין די מעשה איז, אַז וויבאַלד דער קאַרגער עושר האָט געוואוסט אַז יעדער גלאָז וואָס ער טרינקט וועט איהם שפעטער קאָסטן טייער, האָט ער שוין נישט געדאַרפט טרינקען... אָבער דער קלויזענבורגער רב, הרה"ק בעל 'שפע חיים' זי"ע, האָט געזאָגט דערין נאָך אַ הסבר: דער יצר הרע ווייסט זייער גוט דעם גרויסן כח פון דעם תענית אין יום הקדוש, און ווי ווייט דער תענית איז מעורר רחמים אין הימל. דעריבער האָט דער שטן געוואָלט צוברענגען דעם עושר צו אַ מצב פון 'פיקוח נפש' צוליב זיין דורשט, כדי ער זאָל נישט דאַרפן פאַסטן... **די סגולה פון צדקה איז אָבער אַסאַך גרעסער ווי די סגולה פונעם פאַסטן.** ממילא, האָט זיך ענדערש 'געלוינט' **פאַר דעם שטן** אַז דער קאַרגער עושר זאָל ענדערש פאַסטן יום כיפור, ווי איידער צו טיילן געלט אויף צדקה...

טו. די גמרא דערציילט (כתובות סז:) אַז מר עוקבא האָט זיך געפירט יעדעס יאָר ערב יום כיפור צו שיקן פיר הונדערט זוז צו אַן אָרימאַן וואָס האָט געוואוינט אין זיין געגענט. שרייבט אויף דעם דער מהרש"א ('חידושי אגדות', ד"ה 'ארבע'), אַז ער האָט מדקדק געווען צו געבן די דאָזיגע גרויסע צדקה **ערב יום כיפור**, כדי דער זכות זאָל איבערוועגן דעם משפט צום גוטן (אויך דערפאַר ווייל ערב יום כיפור, דאַרף דער אָרימאַן האָבן מער געלט פאַר די סעודות).

הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגאַר זצ"ל, דער רב פון 'חוג חתם סופר' אין בני ברק, האָט דערציילט אַ מעשה וואָס האָט פאַסירט ביי דעם גאון בעל 'חתם סופר' זצ"ל, אַז איין יאָר ערב יום כיפור, נאָך די סעודה המפסקת, האָט דער 'חתם סופר' צוגערופן איינע פון זיינע טעכטער, און איר געזאָגט זי זאָל אָנטראָגן אַ שידוך פאַר אַ יתום מיט אַ יתומה. האָט די טאָכטער געזאָגט צום 'חתם סופר', אַז מוצאי יום כיפור, באַלד נאָכ'ן אויספאַסטן, וועט זי זעהן אָנצוטראָגן דעם שידוך. האָט איר הייליגער טאַטע דער 'חתם סופר', איר געזאָגט: **איך זוך אַ זכות אין דעם יום הדין, דער טאָג פון די חתימה, טוה עס יעצט...**

האָט די טאָכטער פונעם 'חתם סופר' געשיקט אַ שליח צו רעדן מיט דעם יתום וועגן דעם שידוך. האָט דער בחור געזאָגט, אַז ער פאַרמאָגט דאָך נישט אַפילו אַ פרוטה פאַר די הוצאות פון די חתונה. שפעטער האָט די טאָכטער איבערגעזאגט פאַר איר טאַטן דעם ענטפער פון דעם יתום, האָט דער 'חתם סופר' געהייסן איבערגעבן פאַר דעם בחור, אַז ער גיט אַ הבטחה פאַר דעם פאָרפאָלק, אַז עס וועט זיי קיינמאָל גאָרנישט פעלן...

הערנדיג אַזאַ קלאָרע הבטחה פון הייליגן מויל פונעם 'חתם סופר' זי"ע, האָט דער בחור - זעלבסט-פאַרשטענדליך - תיכף מסכים געווען צום שידוך (יאָרן שפעטער האָט ער געזאָגט, אַז כאָטש ער איז נישט געוואָרן אַן עושר, האָט ער אָבער אייביג געהאַט פרנסה. עס האָט איהם קיינמאָל גאָרנישט געפעלט אין שטוב). אויך דער צד הכלה האָט מסכים געווען צום שידוך, און ערשט נאָך דעם ווי דער 'חתם סופר' האָט באַקומען די גוטע בשורה, אַז ביידע צדדים זענען מסכים צום שידוך, איז ער געגאַנגען אין שול זאָגן 'כל נדרי'.

דער 'חתם סופר' איז אַריינגעקומען אין שול שוין נאָך די שקיעה, ווען דער עולם איז געשטאַנען און געוואַרט שוין אַ לאַנגע צייט. ווען דער 'חתם סופר' איז אַריינגעקומען, האָט דער גבאי פון שול געוווינקען פאַר דעם 'חתם סופר' אַז ס'איז שוין זייער שפעטער. האָט דער 'חתם סופר' געזאָגט: איך האָב בכלל נישט פאַרשפעטיגט, ווייל אין הימל זאָגט מען סיי נישט 'כל נדרי' איידער מיר קומען אַריין אין שול זאָגן 'כל נדרי'...

פון די מעשה זעהען מיר אַן אינטערעסאַנטע זאַך: פון איין זייט, האָט דער 'חתם סופר' מיט זיין גרויסע עניוות, נישט געזעהן פאַר זיך אַן אַנדערן זכות מיט וועלכן צוצוגיין צו 'כל נדרי', און צוליב דעם האָט ער פאַרלייגט כוחות

ווייל אין די עשי"ת, זענען דאָ נאָר זעקס טעג ווען מ'קען געבן צדקה [די צוויי טעג ראש השנה, שבת שובה, און יום כיפור), קען מען דאָך נישט טיילן צדקה.

דער מחבר פסק'ענט (סי' תקפב ס"א) אַז אין די עשרת ימי תשובה זאָגט מען 'המלך הקדוש', און 'המלך המשפט'. דאַרף מען פאַרשטיין, גאַנץ רעכט וואָס מיר זאָגן 'המלך הקדוש', אנשטאט 'הא-ל הקדוש', איז פאַרשטענדליך, ווייל מ'וויל דאָך דערמאָנען דעם אויבערשטען'ס קעניגרייך אין די יעצטיגע טעג, אָבער פאַרוואָס טוישן מיר און מיר זאָגן 'המלך המשפט'. מ'דערמאָנט דאָך סיי ווי 'מלכות', ווען מ'זאָגט 'מלך' אוהב צדקה ומשפט, און אדרבה, ס'איז דאָ מער אָרט צו זאָגן אַז דער געוועגליכער נוסח איז נאָך בעסער, ווייל מ'זאָגט אַז דער אויבערשטער האָט ליב די צדקה און משפט וואָס אידן טוהען אין די יעצטיגע טעג.

ענטפערט הגה"ק בעל 'שבט מוסר' זי"ע, אין זיין ספר 'מעיל צדקה' (אות תק"מ). ער טייטשט דעם נוסח 'מלך אוהב צדקה ומשפט', 'ומשפט', מיינט 'במשפטה'. אַז דער אויבערשטער האָט ליב די מעשים פון צדקה וואָס ווערן געטוהן ווי ס'דאַרף צו זיין. אויף דעם זאָגן מיר 'המלך המשפט', אַז דער אויבערשטער טוט משפט'ן אין די יעצטיגע טעג, אויב מ'האָט מקיים געווען אַ גאַנץ יאָר די מצוה פון צדקה ווי ס'דאַרף צו זיין. און צוליב דעם איז מען מרמז דעם 'משפט' אויף די מצוה פון צדקה, כאָטש באמת, ווערן אַלע מעשים פון די מענטשן גע'משפט אין די יעצטיגע טעג נישט נאָר די מעשים פון צדקה, אָבער פונדעסטוועגן, האָט מען עס בעיקר מרמז געווען אין דעם ענין פון צדקה, כדי צו לאָזן וויסן אַז ס'איז נישט דאָ אַ מצוה וואָס איז באַליבט ביי דעם אויבערשטען אַזוי ווי די מצוה פון צדקה!

אַזוי שרייבט הגה"ק מהר"ם פאפיראש זי"ע ('אור הישר', עמוד גמ"ח פ"א), 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים'. מ'טוט נישט נאָכקוקן אויף דיינע תפילות, נאָר אויב די האסט זיך מרחם געווען אויף אנדערע, דאַן מ'נעמט איהם אויף מיט אַ לעבטיג פנים, און ווען עס קומט זיין משפט, האָט ער אַסאַך מליצי יושר ביים בית דין של מעלה[טז].

אויסצופירן דעם שידוך צווישן דעם יתום און די יתומה פאַר 'כל נדרי', כדי צו האָבן מער זכותים אין יום כיפור, **כאָטש ער האָט געוואוסט אַז אין הימל הייבט מען נישט אָן 'כל נדרי', אַזוי לאַנג ווי ער איז נישט אַריינגעקומען אין זיין בית המדרש צו זאָגן 'כל נדרי'**. איז דאָך אַוודאי אַז מיר אַלע דאַרפן מרבה זיין צו טוהן צדקה און חסד אין די יעצטיגע טעג.

טז. צו דעם גאון בעל 'חפץ חיים' זי"ע איז אַמאָל געקומען אַ איד און זיך פאַרגעשטעלט אַלס 'ר' יאַנקל קראָקעווער', און צוגעגעבן, אַז ער איז אַ תלמיד פונעם רבי'ן, דעם 'חפץ חיים', פון פערציג יאָר פריער. האָט דער 'חפץ חיים' איהם געפרעגט וואָס ער מאַכט, און צי ער האָט פרנסה. האָט ר' יאַנקל געענטפערט מיט אַ שבח והודאה צום אויבערשטען, אַז ער איז, ברוך השם, געבענטשט מיט אַ גרויס עשירות. אין דער צייט ווען אַנדערע מענטשן פאַרדינען קוים פערציג רובל אַ חודש, פאַרדינט ער 2,000 רובל אַ חודש, ווייל אַ בינטל האָלץ וואָס מ'צאָלט דערפאַר אין רוסלאַנד בלויז צען רובל, פאַרקויפט זיך אין פוילן פאַר נישט ווייניגער ווי 200 רובל. דאָס איז זיין באַשעפטיגונג. ער שמאָגלט אַריין האָלץ פון רוסלאַנד קיין פוילן, אויף אַן אופן וואָס מ'זאָל נישט פאַדערן שטייערן, וואָס קאָסט אַסאַך געלט.

האָט דער 'חפץ חיים' איהם געפרעגט, צי האָסטו נישט מורא אַז דו וועסט געכאַפט ווערן ביי די גרעניץ?... זיי זענען דאָך חשוד אויך אויף רציחה ח"ו פאַר אַזאַ 'פאַרברעכן'. האָט ר' יעקב געענטפערט דעם 'חפץ חיים': 'מיר, אידן, געבן זיך אַן עצה ביי יעדע זאַך... אין אָנהייב, פלעג איך טאַקע אַריבערפירן די בינטלעך האָלץ, און איך האָב יעדעס מאָל אונטערגעקויפט דעם גרעניץ-וועכטער. איינמאָל האָב איך געפרעגט דעם וועכטער, וויפיל געלט ער פאַרדינט יעדן חודש, און ער האָט מיר געענטפערט אַז ער פאַרדינט פערציג רובל. האָב איך איהם געזאָגט, אַז פון היינט און ווייטער, וועל איך איהם געבן 200 רובל אַ חודש, אין אויסטויש וואָס יעדעס מאָל ווען איך וועל אַריבערפאָרן די גרעניץ, זאָל ער זיך מאַכן כאילו ווי ער זעהט מיך נישט... וכן הוה, און פון דעם בין איך געוואָרן אַזוי רייך.

האָט דער 'חפץ חיים' געזאָגט צו ר' יאַנקל קראָקעווער, ער זאָל איהם דאָס איבערדערציילן דריי מאָל. דערנאָך האָט ר' יעקב קראָקעווער געבעטן דעם 'חפץ חיים' אַ ברכה, אַז דער גוי'אישער גרעניץ-וועכטער זאָל האָבן 'אריכות ימים', ווייל לעצטענס איז ער אַלט געוואָרן, און ווער ווייסט וואָס דער קומענדיגער וועכטער וועט זיין...

שבת בו תשוב - שבת שובה

דער הייליגער רוזינער זי"ע האָט געטייטשט דעם פסוק (ישעיה נח, יג) 'אם תשיב משבת רגלך עשות חפציך ביום קדשי', דער אויבערשטער זאָגט צו אידישע קינדער: 'אם תשיב משבת' - אויב איר וועט תשובה טוהן אין דעם שבת, שבת שובה[ז], 'רגלך' - פון אַלע דיינע געוואוינהייטן (פון לשון 'הרגלים'). דאָס הייסט, דו וועסט טוישן דיינע 'רגילות'ן', וואָס דו ביזט צוגעוואוינט צו זיי, פאַרזיכערט דיר דער אויבערשטער אַז דו וועסט זוכה זיין צו דעם וואָס שטייט אין סוף פונעם פסוק, 'עשות חפצך' - איך וועל מאַכן פאַר דיר אַלע דיינע בקשות און באַדערפענישן, דו וועסט זוכה זיין צו אַ גוט זיס יאָר, 'ביום קדשי' - אין דעם הייליגן טאָג פון יאָר, יום כיפור, וואָס קומט נאָך שבת שובה[ח].

דערנאָך האָט דער 'חפץ חיים' איהם געזאָגט, קום, לאָמיר אַריינגיין צוזאַמען אין היכל פון די ישיבה. כאָטש אין יענע תקופה, פלעגט דער 'חפץ חיים' שוין נישט אַריינקומען אין ישיבה, איז ער אָבער דאָס מאָל אַרויס פון זיין גדר, און ער איז אַריינגעגאַנגען צוזאַמען מיט ר' יאַנקל קראָקעווער אין ישיבה. אַריינקומענדיג אין ישיבה, האָט דער 'חפץ חיים' געהייסן ר' יעקב אַרויפגיין צום ארון קודש, און ער זאָל דערציילן פאַר די תלמידים פון ישיבה וועגן דעם ווי אַזוי ער איז רייך געוואָרן. ר' יעקב האָט זיך אָבער געשעמט אַרויפצוגיין רעדן צו די תלמידים און זיי דערציילן ווי אַזוי ער איז רייך געוואָרן... איז דער 'חפץ חיים' אַרויפגעגאַנגען צום ארון קודש, און דערציילט פאַר די בחורים וועגן דעם עשירות פון ר' יעקב, צוגעבענדיג אַז פון די מעשה קען מען לערנען דעם כח פון 'שוחד', אַז דורך דעם האָט ר' יאַנקל קראָקעווער זוכה געווען, אַז נישט נאָר האָט מען איהם נישט געגעבן טויט שטראָף ח"ו פאַר שמאָגלען אַריבער דעם גרעניץ, נאָר ער איז נאָך דערצו געבענטשט געוואָרן מיט אַ גרויס עשירות.

דער 'חפץ חיים' האָט אויסגעפירט: אַסאַך מאָל דאַכט זיך אונז, אין אונזער יאוש, אַז אונזערע מצוות האָבן נישט קיין חשיבות אין הימל. זיי זענען 'אויסגעטריקנט', אָן אַביסל 'פייכטקייט'. דער אמת איז אָבער, אַז צומאָל קומט אַ מלאך און בלאָזט אַ מצוה, אַז עס זאָל האָבן אַ גרעסערן כוח, און איבערוועגן אַלע עבירות צוזאַמען... פרעגט דער מענטש דעם מלאך, וועלכע מצוה האָסטו אַזוי גרויס געמאַכט? ענטפערט איהם דער מלאך, אַז ער האָט אויפגעבלאָזן אַ 'געוועהנליכן' שחרית'דיגן דאַווענען אין אַ וואָכן-טאָג (נישט שחרית פון יום כיפור...). פאַרוואָס? ווייל דער מענטש האָט כביכול 'אונטערגעקויפט' דעם אויבערשטען. **דער 'שוחד' איז באַשטאַנען פון 'כל המרחם על הבריות, מרחמין עליו מן השמים'. מיט זיין רחמנות אויף אַן אַנדערן, האָט דער מענטש זיך 'איינגעקויפט' אַזוי ווי יאַנקל קראָקעווער, וואָס האָט אונטערגעקויפט דעם גרעניץ-וועכטער, און פון דעם איז ער געוואָרן רייך**, ווי מיר האָבן שוין געברענגט די ווערטער פון מהרש"א, אַז אויף דעם עולם קען מען איבערבעטן דעם אויבערשטען מיט די ווערטער פון תפילה, און מיט געלט - דורך טיילן צדקה...

יז. הרה"ק בעל 'חידושי הרי"ם' זי"ע איז אַמאָל פרייטאָג צו נאַכטס אַריינגעקומען אין ביהמ"ד, און געזעהן דעם עולם זיצן און לערנען. האָט דער 'חידושי הרי"ם' געפרעגט די חסידים: ווער האָט ענק מתיר געווען יעצט צו פאַרברענגען אין שול, אנשטאט אַהיימצוגיין מאַכן קידוש און עסן די שבת'דיגע סעודה, ווי דער פסוק זאָגט 'וקראת לשבת עונג' (ישעיה נח, יג).

דערנאָך האָט דער 'חידושי הרי"ם' זיך פאַרטראַכט, און פאַרגעזעצט, 'וויבאַלד איר זענט עוסק אין תשובה, אויף וואָס דער פסוק זאָגט (דברים י, טז) 'ומלתם את ערלת לבבכם', וואָס די מצוה פון מילה איז דאָך דוחה שבת, ממילא, מעגט איר ווייטער זיצן און לערנען און דינען דעם אויבערשטען אין שול, איידער איר גייט אַהיים עסן די סעודה...

האָט דער 'פני מנחם' זצ"ל געפרעגט, לכאורה וואָס האָט דער 'חידושי הרי"ם' געזאָגט אַז 'מילה דוחה שבת', דער ענין וואָס מילה איז דוחה שבת איז דאָך נאָר אויב דער ברית איז 'בזמנה', און דאָ איז דאָך עס געווען 'שלא בזמנה', ווייל די צייט פון 'תשובה' איז דאָך **ערב** שבת, ווי ס'איז באַקאַנט, און ממילא, ווי אַזוי האָבן די חסידים פונעם 'חידושי הרי"ם' זצ"ל געמעגט אָוועקשטופּן די מצוות פון כבוד און עונג שבת, צוליב מילה שלא בזמנה?

האָט דער 'פני מנחם' געענטפערט, אַז פון דאָ זעהט מען אַז אדרבה, **תשובה האָט נישט קיין ספּעציעלע 'צייט'. שטענדיג איז די צייט תשובה צו טוהן, און וועגן דעם איז עס שטענדיג 'בזמנה' און ס'איז 'דוחה שבת'... איז דאָך פשוט, אַז היינטיגן שבת, שבת שובה, איז זיכער אַ בחינה פון 'מילה בזמנה'...**

יח. די בעלזער צדיקים זי"ע פלעגן ביי שלש סעודות - 'רעוא דרעוין' פון שבת שובה, זיצן ביי די טיר, אַלס אַ רמז צו אַן אָרימאַן וואָס זיצט ביי די טיר און בעט זיך צום בעה"ב פון דער גרויסער וועלט, אַז ער זאָל

דער 'שפת אמת' זאָגט (תר"ס) מ'דאַרף זיך שטאַרקן אין שבת שובה, וואָס איז דער ערשטער שבת אין יאָר, ווי די גמרא זאָגט (שבת קיח:) אלמלא שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון, אויב די אידן וואָלטן געהיטן דעם ערשטן שבת (אַפילו איין שבת), וואָלט קיין שום פאָלק אויף דער וועלט נישט געקענט געוועלטיגן איבער זיי. אין ראש השנה, ווען עס ווערט אַ נייער סדר אויף אַלע טעג פונעם יאָר, איז אַז מ'נעמט אויף דעם ערשטן שבת ווי ס'דאַרף צו זיין, ווערט ממילא פאַרראָכטן דאָס גאַנצע יאָר"ט, עכ"ל.

זיך דערבאַרימען אויף איהם און אָננעמען זיין תשובה.

איין יאָר שבת שובה, האָט הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע זיך געזעצט בשעת'ן פראַוון שלש סעודות, ביי די טיר, און געזאָגט מיט אַ קול געשטיקט פון טרערן: 'כעני בפתח, כעני בפתח'... און ער האָט מער נישט געזאָגט אַ וואָרט. די געציילטע ווערטער, וואָס זענען אַרויס פון די טיפענישן פון הייליגן האַרץ פון בעלזער רב זי"ע, האָבן אַריינגעדרינגען אין די הערצער פון די חסידים, תשובה צו טוהן ממש 'כעני בפתח'.

יט. בכלל דאַרף מען וויסן, אַז **דער כח פון תפילה אין יעדע שב"ק איז גאָר גרויס**, עס איז אַן עת רצון אין הימל פאַר קבלת התפילה באהבה וברצון.

מורא'דיגע ווערטער, זאָגט דער 'תיקוני זוהר' (תיקון כא, עיי"ש), אַז **יעדן שבת איבער'ן יאָר, ווערט די תפילה אָנגענומען אין הימל אַזוי ווי אין די עשרת ימי תשובה**, וועגן וועלכע דער רמב"ם ז"ל שרייבט קלאָר (הלכות תשובה פ"ב, ה"ו) אַז כאָטש תשובה און 'צעקה' איז אייביג גוט, איז עס אָבער אַסאַך בעסער אין עשי"ת, און עס ווערט באַלד אָנגענומען, אַפילו אויב עס איז שוין ח"ו נאָכ'ן 'גזר דין'.

קומט אויס, אַז דאָס איז איז געזאָגט געוואָרן לגבי די תפילות וואָס מיר דאַווענען יעדן שבת, אַז עס איז 'יפה היא ביותר, ומיד היא מתקבלת', ווי ס'איז דאָס לשון פון רמב"ם לגבי די עשרת ימי תשובה.

דער 'מגלה עמוקות' שרייבט אַ רמז דערויף (פ' אמור, אופן כז) ווייל די ראשי תיבות פון די ווערטער **ש**'מעה **ב**'קולי **ת**'היינה זענען 'שבת'. דאָס איז אַ רמז, אַז אין דעם הייליגן טאָג פון שבת הערט דער אויבערשטער נאָך בעסער די תפילות פון אידישע קינדער.

דער מונקאַטשער רב, הרה"ק בעל 'מנחת אלעזר' זי"ע, ברענגט אין זיין ספר 'חמשה מאמרות' (מאמר שבת, פ' במדבר) אין נאָמען פון די תלמידי בעל שם טוב הקדוש זי"ע, אַז **דער עיקר כח פון תפילה איז אין שבת קודש**. ער גיט אָן אַ רמז דערפאַר, שב"ת ראשי תיבות **ת**'פילתי **ש**'גורה **ב**'פי, ווי חז"ל זאָגן (ברכות לד:) 'אם תפילתי שגורה פי, יודע אני שהוא מקובל'.

הרה"צ רבי אליהו ראָטה זצ"ל, דער משמש בקודש פון הרה"ק רבי שלמה'קע זוועהילער זי"ע, האָט נאָכגעזאָגט אין זיין נאָמען, אַז אַ בלאַט גמרא אין שבת איז ווערד אַזוי ווי 500 בלעטער גמרא אין די וואָכן-טעג, און איין קאַפּיטל תהלים אין שבת איז חשוב אַזוי ווי 500 קאַפּיטלעך תהלים אין די וואָכן-טעג (געברענגט אין ספר 'איש חסיד היה', ע' שג).

יום הכיפורים

שבעת ימים קודם - הכנה צו יום כיפור

ווען דער תנא פון די משנה (יומא נג:) רעכנט אויס די עבודה פון דעם כהן גדול אין יום כיפור, זאָגט ער ׳נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד׳ ער איז אַריינגעגאַנגען אין דעם אָרט וואו ער איז אַריינגעגאַנגען, און ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט אויף דעם אָרט וואו ער האָט זיך געשטעלט.

טייטשט הרה״ק רבי מיכל׳ע זלאָטשובער זי״ע (׳תורת המגיד מזלאטשוב׳, יום הכיפורים), אַז דער תנא מיינט מרמז צו זיין, אַז אפילו אויב דער מענטש גייט אַריין אין דעם הייליגסטן פלאַץ, גייט ער אַריין נאָר דאָרט וואו ער איז ׳אַריינגעגאַנגען׳ פריער, דאָס מיינט, נאָר אויב ער האָט זיך באַצייטענס צוגעגרייט דערצו. און אַזוי אויך ׳עמד במקום שעמד׳ - ער קען נאָר שטיין אויף די מדריגה וואָס ער האָט זיך צוגעגרייט פון פריער צו שטיין דאָרט.

אין די משנה (סוף מסכת יומא) זאָגט דער הייליגער תנא רבי עקיבא: ׳אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרים וכו׳ ואומר מקוה ישראל ה׳, מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל׳. דאָס מיינט, רבי עקיבא פאַרגלייכט די טהרה פון יום כיפור צו די טהרה פון אַ מקוה.

זאָגט דער ׳ילקוט הגרשוני׳ (קונטרס אחרון, ערך תשובה) אַז פונקט ווי ביי די טהרה פון אַ מקוה, זאָגט דער רמב״ם ז״ל (הלכות מקוואות פ״א, ה״ט) אַז דער וואָס שפרינגט אַריין אין אַ מקוה איז ׳מגונה׳, אַזוי אויך לגבי די טהרה פון יום כיפור, איז עס אַ שאַנדע פאַר דעם מענטש אויב ער ׳שפרינגט אַריין׳ אין דעם הייליגן טאָג אָן צו מאַכן פריער די געהעריגע הכנה צו יום הקדוש, נאָר מ׳דאַרף מאַכן די נויטיגע הכנות, שטאַפּל נאָך שטאַפּל, נישט ׳אַריינטאַנצן׳ אינעם טאָג אין איין סעקונדע.

דער ׳בינה לעתים׳ זאָגט (דרוש יא) אַז פונקט אַזוי ווי ביי די טהרה פון אַ קוואַל און אַ מקוה, איז דאָך דאָ וואַסער, אָבער דער מענטש וועט נישט ווערן טהור אויב ער שטייט אינדערזייט, נאָר ער דאַרף עפּעס טוהן דערצו, זיך געבן אַ טינקט אינעם וואַסער, איז דאָס זעלבע ביי די טהרה פון יום כיפור. כאָטש דער אויבערשטער קומט רייניגן די אידן, דאַרף אָבער דער מענטש זיך שוין פריער רייניגן און הייליגן. אויף דעם זאָגט דער תנא רבי עקיבא: ׳לפני מי אתם מטהרין׳ - דער מענטש זאָל פריער זיך רייניגן, און דערנאָך וועט דער אויבערשטער אַרויפוואַרפן ריינע און טהור׳ע וואַסער, און עס וועט איהם רייניגן פון אַלע עבירות.

כל האוכל ושותה בשביעי - די מצוה צו עסן ערב יום כיפור

דער פסוק זאָגט (ויקרא כג, לב) ׳ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש׳. מ׳דאַרף פאַסטן דעם ניינטן טאָג פון חודש תשרי. פרעגט די גמרא (ברכות ח: ועוד), צי דען פאַסט מען אינעם ניינטן טאָג פון חודש תשרי? מ׳פאַסט דאָך אין צענטן טאָג, נאָר עס קומט לערנען, אַז דער וואָס עסט און טרינקט אין ניינטן טאָג פון חודש, ווערט עס איהם גערעכנט גליך ווי ער וואָלט געפאַסט[כ] דעם ניינטן טאָג, און דעם צענטן טאָג[כא].

כ. דער ׳לבוש׳ (סי׳ תר״ד, א) זאָגט אַ טעם פאַרוואָס דער פסוק זאָגט וועגן עסן ערב יום כיפור, אַ לשון פון עינוי - **׳ועניתם׳**, און ער זאָגט נישט בפירוש **׳ואכלתם׳** - איר זאָלט עסן אַ סעודה, ווייל די משנה זאָגט (אבות פ״ה, מכ״ב) ׳לפום צערא אגרא׳. דער מענטש באַקומט שכר לויט ווי שווער ס׳איז איהם אָנגעקומען מקיים צו זיין די מצוה. קומט אויס אַז דער שכר פאַר אַ מצוה וואָס מ׳טוט מיט הנאה און פאַרגעניגן, איז גרעסער ווי די מצוה וואָס עס קומט אָן לייכט עס מקיים צו זיין. **וויבאַלד דער אויבערשטער האָט געוואָלט מזכה זיין די אידן און זיי געבן מער שכר פאַר׳ן קיום המצוות, האָט ער געהייסן עסן אַ סעודה ערב יום כיפור, מיט׳ן וואָרט ׳ועניתם׳, כדי עס זאָל גערעכנט ווערן ווי מ׳וואָלט געהאַט אַן ׳עינוי׳ דערביי.**

כא. דער ׳טור׳ ברענגט (או״ח סי׳ תר״ד) אַ מעשה (אין נאָמען פון מדרש): אַ ׳שוטר׳ (שר) האָט אַמאָל געשיקט זיין קנעכט ערב יום כיפור, צו קויפן פאַר איהם פיש אין געשעפט. אין דעם פיש-געשעפט איז דעמאָלס געווען צום

זאָגט דער מיטעלער בעלזער רב, הרה"ק רבי יהושע'לע זי"ע, אַ טעם פאַרוואָס מ'דאַרף עסן ערב יום כיפור, ווייל ווען דער מענטש פאַסט ווערט וויניגער דאָס פעטס און זיין בלוט פון דעם וואָס ער האָט געגעסן אַ טאָג פריער, און אויף דעם זאָגן מיר אין יעדן תענית, 'שיהא מיעוט חלבי ודמי שנתמעט היום, כחלב מונח על גבי המזבח לפניך ותרצני'. צוליב דעם איז נישט ראוי מ'זאָל עסן ערב יום כיפור אַן 'אכילת רשות', ווייל דאן ווי אַזוי קען מען מקריב זיין דאָס פעטס און בלוט פאַר אַ קרבן?!

צוליב דעם טעם האָט די תורה באַפוילן אַז מ'זאָל עסן אין ניינטן טאָג פון חודש תשרי, כדי דאָס פעטס און בלוט זאָל געשאַפן ווערן פון אַ 'סעודת מצוה', און אַזוי וועט עס זיין חשוב גלייך ווי מ'וואָלט מקריב געווען דאָס פעטס און בלוט פון אַ מצוה אויפ'ן מזבח.

זיין זון, דער פריערדיגער בעלזער רב הרה"ק מהרי"ד זי"ע, האָט מיט דעם געטייטשט דעם פיוט וואָס מיר זאָגן (סליחות לערב יום הכיפורים) 'ירצה צום עמך אשר דמו לך מזה, חשוב חלבו בעל זבח וקרבנו אל תבזה. חתום עליו אות חיים ותפלתו תחזה, מחר יהיה האות הזה'. וויבאַלד דאָס פאַסטן אין יום כיפור איז חשוב גלייך ווי מ'וואָלט געבריגנגט אַ קרבן און געשפריצט דאָס בלוט אויף דעם מזבח, איז ראוי אַז דאָס וואָס מ'וועט עסן היינט, זאָל גערעכנט ווערן, 'בעל זבח' - אַזוי ווי אַ קרבן. ממילא, 'וקרבנו אל תבזה' - ווערסטו נישט פאַרשעמען זיין מאָרגענדיגן קרבן, און זיין תפילה,

---

פאַרקויפן בלויז איין פיש, און דער קנעכט האָט געצאָלט דערפאַר אַ גאָלדענעם רענדל. בעת מעשה, איז אַריינגעקומען אין געשעפט אַ אידישער שניידער, און ער האָט געוואָלט צאָלן אַ העכערן פרייז פאַר'ן פיש, און אַזוי איז דער פרייז געהעכערט געוואָרן מער און מער, ביז עס האָט דערגרייכט פינף רענדלעך, וואָס דער אידישער שניידער האָט באַצאָלט.

ווען דער קנעכט איז צוריקגעקומען צו זיין האַר דעם שר, און איהם דערציילט אַז ער האָט נישט געקענט קויפן דעם איינציגן פיש ווייל אַ אידישער שניידער האָט עס געקויפט פאַר אַ העכערן פרייז פון פינף גאָלדענע רענדלעך, האָט דער שר געשיקט רופן דעם אידישן שניידער, און איהם געפרעגט אין וואָס עס באַשטייט זיין פרנסה, און דער איד האָט געענטפערט אַז ער איז אַ שניידער. האָט דער שר איהם געפרעגט: פאַרוואָס האָסטו געקויפט אַ פיש וואָס איז ווערד בלויז איין גאָלדן רענדל, פאַר פינף רענדלעך, און נישט נאָר דאָס, נאָר דו האָסט עס נאָך 'אויסגעכאַפּט' פון מיין קנעכט, וואָס איך האָב איהם געשיקט צו קויפן פאַר מיר דעם פיש?

האָט דער איד געענטפערט: איך וואָלט געצאָלט פאַר דעם פיש אַפילו צען גאָלדענע רענדלעך, כדי צו עסן דעם פיש אין דעם טאָג, ווען **דער אויבערשטער האָט אונז באַפוילן צו עסן און טרינקען און מאַכן אַ סעודה, און מיר זענען זיכער אַז דער אויבערשטער וועט מוחל זיין אונזערע עבירות**. האָט דער שר געזאָגט צו דעם איד: 'אויב אַזוי, האָסטו זייער גוט געטוהן', און ער האָט איהם געלאָזט גיין.

ברענגט דאָרט דער 'בית יוסף', אַז אַן ענליכע מעשה דערציילט דער מדרש (ב"ר פי"א, ד), אָבער דער מדרש פירט אויס די מעשה, אַז דער איד האָט שפּעטער באַקומען שכר, אַז **ווען ער האָט געעפנט דעם פיש, האָט ער דאָרט געטראָפן אַ טייערן דיאַמאַנט**. ער האָט עס שפּעטער פאַרקויפט, און געהאַט דערפון פרנסה זיין גאַנץ לעבן.

האָבן צדיקים געזאָגט, אַז דער מדרש האָט דאָ צוגעלייגט דעם סוף פון די מעשה, כדי אונז צו לערנען, אַז **דאָס עסן ערב יום כיפור איז מסוגל צו האָבן פרנסה א גאַנץ לעבן בכבוד ובריווח.**

אויך איז כדאי אַראָפּצוברענגען די ווערטער פון 'פרישה' (סק"ה) וואָס ער שרייבט, אַז מ'מוז זאָגן אַז דער אידישער שניידער איז געקומען אויף איינמאָל צוזאַמען מיט'ן קנעכט פונעם שר אינעם פיש-געשעפט, ווייל מ'וועט זאָגן אַז ער איז געקומען ווען דער קנעכט איז שוין דאָרט געווען אינעם געשעפט, איז דען שייך צו זאָגן אַז **צוליב דעם ווייל דער אויבערשטער האָט געזאָגט מ'זאָל עסן ערב יום כיפור, זאָל מען אויסכאַפּן דעם פיש אָדער עס גזל'ענען פון אַ צווייטן?**

פון דעם לערנען מיר, אַז כאָטש ס'איז דאָ אַן ענין צו היטן יעדן אידישן מנהג ווייל עס האָט אַ הייליגן מקור, דאַרף מען זיך אָבער שטאַרק היטן **נישט צו פאַרגעסן פונעם עיקר**, און נישט עובר זיין ח"ו אויף דעם איסור פון הסגת גבול, אָדער אַנדערע איסורים פון דער תורה, און זיך שפּעטער באַרימען אַז מ'איז יעצט מקיים אַ מנהג ישראל...

וואָס ער וועט מאָרגן, יום כיפור, דאַוונען, וועט אָנגענומען ווערן פאַר דיר.

פון דעם קען מען פאַרשטיין, אַז דאָס עסן ערב יום כיפור, דאַרף זיין בקדושה ובטהרה, ווייל מ'וועט עס מקריב זיין מאָרגן 'לריח ניחוח' פאַר דעם אויבערשטען[כב].

עד שירצה את חבירו - זיך איבערבעטן ערב יוה"כ, און זיך היטן פון כעס און מחלוקת

דער נביא זאָגט (הושע יד, ב-ג) 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוניך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה''. דאַרף מען פאַרשטיין, פאַרוואָס זאָגט דער פסוק אַ דאָפּלטן לשון, 'שובה ישראל', און דערנאָך 'ושובו אל ה''.

ענטפערט דער גאון בעל 'חתם סופר' זי"ע ('דרשות חתם סופר', לשבת שובה שנת תקנ"ה, יז.), **אַז צו** ערשט זאָגט דער נביא אַז מ'זאָל תשובה טוהן אויף די עבירות שבין אדם לחבירו, און אויף דעם זאָגט ער 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך', דו זאָלסט תשובה טוהן אויף די עבירות וואָס קומען אָן 'עד ה' אלוקיך', און 'ולא עד בכלל', און ערשט נאָך דעם זאָל מען תשובה טוהן אויף די עבירות שבין אדם למקום: קחו עמכם דברים, ושובו אל ה'.

די משנה זאָגט (יומא פה:) עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו' - אויף די עבירות שבין אדם לחבירו, איז יום כיפור נישט מכפר, ביז מ'טוט איבערבעטן דעם חבר[כג].

כב. הרה"ק בעל 'בית אברהם' מ'סלאנים זי"ע האָט געזאָגט, אַז ווען מ'עסט ערב יום כיפור, זאָל מען זיך פאַרשטעלן גלייך ווי מ'וואָלט געוואָלט גענומען איינעם וואָס איז אַ 'זולל וסובא', און מ'האָט איהם אַוועקגעזעצט צו עסן פאַר אַ לייב... מ'פאַרשטייט אליין, אז נישט קיין חילוק וואס פארא גרויסע 'פרעסער' ער זאל נאר נישט זיין, וועט ער עסן מיט 'דרך ארץ' און מעסטן אַלע זיינע באַוועגונגען. אָט אַזוי דאַרף אויסזעהן דאָס עסן ערב יום כיפור.

עס שטייט אין ספה"ק 'שם משמואל' (יוה"כ שנת תער"ב), ס'איז באַקאַנט אַז **ווען מ'עסט ערב יום כיפור, איז מען מתקן אַלע אכילות פונעם גאַנצן יאָר.**

כג. דער גאון רבי חיים שמולעוויץ זצ"ל, ראש ישיבה פון דער מירער ישיבה אין ירושלים, פלעגט ביי זיין דרשה ערב יום כיפור פאַר 'כל נדרי', מעורר זיין דעם ציבור וועגן דעם חיוב אַכטונג צו געבן אויף ענינים פון 'בין אדם לחבירו'. ער האָט געטייטשט דעם פסוק (ש"ב כד, יד) 'נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו, וביד אדם אל אפולה'. אויף די '**נפילות**' וואָס זענען '**ביד ה'**' - דאָס הייסט, ביי ענינים פון 'בין אדם למקום', איז דאָך '**רבים רחמיו**'. מיר זענען נאָר מתפלל '**וביד אדם אל אפולה**' - איך זאָל נישט דורכפאַלן ביי ענינים 'בין אדם לחבירו', ווייל אויף דעם איז יום כיפור נישט מכפר, ביז מ'בעט איבער דעם חבר...

אָט איז דער אינהאַלט פון אַ בריוו, וואָס מיר האָבן באַקומען פון דעם בעל העובדא, וואָס ער שרייבט מיט בלוט פון זיין האַרץ. ער בעט מ'זאָל מפרסם זיין די פאָלגענדע מעשה, און ער שרייבט אַז ער איז זיכער, אַז עס וועט ברענגען אַביסל חיזוק פאַר אַסאַך מענטשן אין די ענינים בין אדם לחבירו. ער שרייבט ווי פאָלגענד:

אונזער לעבן איז אָנגעגאַנגען, ווי מ'זאָגט, 'על מי מנוחות'. מיר האָבן ב"ה זוכה געווען אויפצושטעלן אַ שיינע שטוב. פיר פון אונזערע קינדער האָבן שוין חתונה געהאַט בשעטו"מ. אַלע פיר זענען 'אויסגעכאַפּט' געוואָרן באַלד נאָך דעם ווי זיי זענען אַרויפגעקומען אויפ'ן 'מאַרק' פון שידוכים, און מיר האָבן געטוהן מיט זיי גוטע און שיינע שידוכים. מיר האָבן פון זיי אייניקלעך זרע ברך ה', וועלכע געבן אונז ב"ה אסאך נחת דקדושה.

אין אַ העלן טאָג, האָבן אָבער פלוצלינג אָנגעהויבן אונטערצוקומען פאַרשידענע פראָבלעמען. פראָבלעמען אין געזונט ביי איינעם פון די משפּחה, און עס האָט פאַרגעזעצט מיט די גרעסטע צרה (אין אונזערע אויגן), ווען דער קומענדיגער זון אין רייע, איז פשוט געבליבן 'שטעקן'. יעדער שידוך וואָס מ'האָט אָנגעטראָגן פאַר אונז, איז צום סוף נישט צושטאַנד געקומען צוליב אַן אַנדערע סיבה. אויך ווען עס האָט שוין אויסגעזעהן אַז אָט-אָט וועט מען ענדיגן אַ שידוך, איז עס אין די לעצטע מינוט 'אַראָפּ פון טיש'. אַזוי זענען מיר אַריבער אַ לאַנגע צייט פון צער און פיין, וואָס מיר ווינטשן נישט פאַר קיין שום איד עס מיטצומאַכן ח"ו.

אויבנאויף, האָבן מיר נישט געזעהן קיין שום סיבה פאַרוואָס אונזער בחור זאָל נישט טרעפן זיין זיווג. ער איז אַ געלונגענער בחור, באַליבט, באַ'טעמ'ט, ער לערנט אין אַ באַקאַנטע ישיבה. די צייט האָט זיך גערוקט, און די

צרה איז געוואַקסן... נאָך איהם איז דאָ נאָך אַ זון, און נאָך איהם, נאָך אַ טאָכטער, און דערנאָך ווידער אַ זון - אַלע שוין אין עלטער פון שידוכים. ס'איז נישט פאַרהאַן אפילו איין סגולה וואָס מיר האָבן נישט אויספּרובירט. נישט דאָ קיין קבר וואו מיר זענען נישט געווען מתפלל זיין. פון אונזער משפחה האָבן אַלע געברענגט פאַרשידענע סגולות, אָבער די ישועה זעהט מען נישט אויפ'ן האָריזאנט. אויך ווען מיר זענען געזעסן און פּרובירט צוריקקוקן און פאַרשטיין, אפשר האָבן מיר עמיצן געטשעפּעט, אפשר האָט עמיצער אויף אונז אַ 'קפידא', אָבער מיר האָבן זיך נישט געקענט דערמאנען וועגן עמיצן וואָס מיר זאָלן איהם האָבן געטשעפּעט.

מיר זענען שוין געווען כמעט מיאוש ל"ע, ביז אין אַ געוויסן טאָג, אין חודש אלול תשפ"ג בין איך געפאָרן אין צפון'דיגן טייל פון ארץ ישראל, און איך האָב אויסגענוצט די געלעגנהייט אַריינצופאָרן דאַווענען ביים הייליגן ציון הרשב"י אין מירון. פון מיין נאַטור, בין איך זייער איינגעהאַלטן, אָבער דאָס מאָל, באַלד ווי איך בין אַריין אינעם ציון און איך האָב זיך דערמאנט פון מיינע פיר קינדער וואָס זיצן אין הויז און וואַרטן אויף אַ ישועה, האָב איך מער נישט געקענט איינהאַלטן מיינע טרערן... איך האָב אויסגעבראָכן אין אַ שרעקליכן געוויין, וואָס איך האָב נאָך קיינמאָל נישט אַזוי געוויינט. אַזוי בין איך געשטאַנען ביים ציון און זיך אויסגעוויינט אומגעפער אַ האַלבע שעה, רבונו של עולם, דערלייכט מיינע אויגן, צו פאַרשטיין וואָס האָט פּאַסירט פלוצלינג אַז אַלעס איז אַזוי 'פאַרשטעקט'. וואָס וויל מען האָבן פון אונז...

פלוצלינג האָט אויפגעבליצט אין מיינע געדאַנקען אַזוי ווי אַ דונער... איך האָב זיך דערמאנט וועגן מיין יונגסטן איידים, אַ יונגערמאַן אַ מושלם בלי עין הרע, אָבער עפּעס איז זיין 'מענטאַליטעט', און זיין גאַנצער 'הלוך ילך', אינגאַנצן אַנדערש ווי ביי אונז אין די משפחה. יעדער האָט זיך געשאַפן אַ מצב פון אַ שפּאַלט פון אונזער זייט צו איהם און צו זיין משפחה (מ'קען זאָגן, אַז מיר קענען פשוט נישט ליידן...). זיי קומען צו אונז שבתים און ימים טובים, אָבער מיר פירן זיך מיט זיי נישט אַזוי ווי עלטערן מיט זייערע קינדער, און נישט נאָר דאָס, נאָר די גאַנצע משפחה, די קינדער וואָס זענען נאָך אינדערהיים, זענען געווען 'שותפים' צו דעם שרעקליכן צוגאַנג. מיין איידים און טאָכטער האָבן עס געשפּירט, אָבער זיי זענען ממש צדיקים, און האָבן נישט געזאָגט אַ וואָרט. אָבער ס'איז קלאָר, אַז אונזער אויפפירונג האָט זיי שרעקליך וויי געטוהן.

ס'איז פשוט אומגלויבליך, מיר האָבן געזוכט אַ לייזונג פאַר אונזער פּראָבלעם אין דער גאַנצער וועלט, און צום סוף, האָבן מיר עס געפונען ביי זיך אינדערהיים. צום סוף האָבן מיר זיך געשטאַרקט, און מיר האָבן צוזאַמענגערופן די גאַנצע משפחה - אויך מיין טאָכטער און איידים - אין אַ געוויסן אָוונט, און מיר האָבן געעפנט די ווייטאָגליכע געפילן וואָס מיר שפּירן. מיר האָבן אויפ'ן אָרט איבערגעבעטן מיין טאָכטער און איידים, און יענע נאַכט, האָבן זיך געגאָסן טייכן טרערן... מיר זענען אַרויסגעגאַנגען פון דעם 'מיטינג' אַזוי ווי נייע באַשעפענישן. מיין טייערער איידים און טאָכטער האָבן געזאָגט מיט אַ פול מויל אַז זיי זענען אונז מוחל אַלעס וואָס מ'האָט געטוהן קעגן זיי, און אַלע האָבן געשפּירט, אַז מ'האָט גענומען דעם ריכטיגן שריט, און אַז עס איז ישועה קרובה לבוא.

וואָס זאָל איך זאָגן, ס'איז אומגלויבליך עס צו דערציילן... חודש חשון תשפ"ד, איז אונזער זון געוואָרן אַ חתן בשעטו"מ מיט גאָר אַ פיינעם שידוך. די שמחה איז געווען 'עד לב השמים'... די חתונה איז באַשטימט געוואָרן אויף י' אדר ב' תשפ"ד. אַ וואָך פאַר די חתונה, איז אויך אונזער צווייטער זון אַ חתן געוואָרן אין אַ מזל'דיגע שעה, מיט אַ שידוך וואָס איז ב"ה 'לכתחילה שבלכתחילה', און זיין חתונה איז באַשטימט געוואָרן אויף חודש אלול תשפ"ד.

ראש חודש אב, איז אונזער טאָכטער אַ כלה געוואָרן מיט אַ חשוב'ן בחור וואָס לערנט אין איינעם פון די בעסטע ישיבות אין לאַנד, און יעצט וואַרטן מיר אויף דעם שידוך פון פערטן קינד, אונזער בחור. מיר זענען סמוך ובטוח אַז עס וועט אינגיכן צושטאַנד קומען, און מיר זענען מתפלל אַז עס זאָל פּאַסירן נאָך פאַר די חתונה פון אונזער טאָכטער.

דער איד פירט אויס, אַז פון זיין נאַטור, גלייבט ער נישט קיין מעשיות... אָפט מאָל טוט ער אַפילו אָפּלאַכן פון אַ מעשה... אָבער דאָס מאָל האָט ער עס געזעהן אויף די אייגענע הויט, אַלעס איז 'אמת ויציב'.

פון דעם זעהען מיר ווי האַרב עס איז דער ענין פון 'בין אדם לחבירו'. **אויך ווען עס האַנדלט זיך אין אייגענע קינדער, וואָס מ'טוט אַמאָל זיי גרינגשעצן.** לאָמיר האָפן, אַז די מעשה וועט ברענגען אַ תועלת, און אַ חיזוק הרבים שטאַרק אַכטונג צו געבן אויף דעם ענין פון 'בין אדם לחבירו', ע"כ פון דעם בריוו וואָס מיר האָבן באַקומען.

דער סקולענער רבי הרה"ק בעל 'מאור ישראל' זי"ע האָט דערציילט, אַז ער האָט געהערט פון אַן עלטערן איד וואָס זיין טאַטע איז געווען בשעת מעשה. מ'האָט אַמאָל געברענגט צום בעלזער רב הרה"ק השר שלום זי"ע, אַ

יונגע פרוי וועלכע איז ליידער געווען אינגאנצן פּאַראַליזירט רח"ל, זי האָט נישט געקענט רירן אַפילו מיט איין אבר. האָט דער בעלזער רב געזאָגט אַז מ'זאָל ברענגען צו איהם די פרוי פרייטאָג צו לעכט צינדן. ווען מ'האָט איר געברענגט פרייטאָג ביים זמן, האָט דער בעלזער רב איר געפרעגט, מיר ווייסן דאָך אַז 'לא עביד קודשא בריך הוא דינא בלא דינא' - דער אויבערשטער שטראָפט נישט אויב דער געשטראָפטער איז נישט עפּעס שולדיג, צי האָט זי אין וואָס אָנצוהענגען איר מצב, וואָס זי קען זאָגן אַז זי דאַרף דערויף תשובה טוהן. האָט די פרוי געענטפערט, אַז ניין. זי געדענקט נישט אַן עבירה פאַר וועלכע עס זאָל איר קומען אַזאַ שטראָף. האָט דער בעלזער רב איר ווייטער געפרעגט, אויב זי האָט אַמאָל געטשעפּעט מיט עמיצן, און זי האָט געענטפערט אַז ניין.

האָט דער בעלזער רב איר געזאָגט: **ביי דיר האָט אַמאָל געאַרבעט אַ אידיש מיידל, אַ יתומה ל"ע, און דו פלעגסט איר כסדר קריטיקירן פאַר פאַרשידענע זאכן.** און כאָטש זי האָט געאַרבעט פאַר דיר און דו האָסט איר באַצאָלט פאַר די אַרבעט, אָבער זי איז געוואָרן באַליידיגט און איז אַנטלאָפן, און אַ מענטש טאָר נישט טשעפּען אויך איינעם וואָס איז משועבד און אַרבעט פאַר איהם, אפילו אויב ער טוט נישט אַלעס ריכטיג (מ'מעג אויפמערקזאַם מאַכן, אָבער מ'דאַרף וויסן ווי אַזוי דאָס צו טוהן אויף אַן אופן אַז יענער זאָל נישט ווערן פערזענליך באַליידיגט דערפון).

האָט די קראַנקע פרוי זיך טאַקע דערמאַנט אַז עס האָט אַמאָל געאַרבעט ביי איר אַ יתומה און זי האָט איר אפשר צופיל קריטיקירט. האָט דער בעלזער רב געזאָגט צו די פרוי, זי זאָל נעמען אויף זיך אַז זי וועט איר מער נישט טשעפּען, און זי וועט ווערן געזונט, וכן הוה.

דער סקולענער רבי האָט אויסגעפירט די מעשה, זאָגנדיג: **פאַרוואָס דערצייל איך עס? כדי איר זאָלט וויסן און פאַרשטיין ווי ווייט מ'דאַרף היטן כבוד הבריות. אפילו אויב יענער אַרבעט פאַר דיר, אָדער ער איז דיין זון, דאַרפסטו אַכטונג געבן ווי אַזוי דו זאָגסט די קריטיק. אויך אויב מ'דאַרף עס זאָגן, זאָל מען זאָגן בניחותא, און זייער שטאַרק אַכטונג געבן אויף יענעם'ס כבוד.** (געברענגט אין זיין ספר, פרשת בהעלותך)

אַ מוראדיגע מעשה האָבן מיר געהערט פון דעם איש החסד הרב י"א שישא שליט"א. איינער פון זיינע באַקאַנטע אין אויסלאַנד ליידן שוין לאַנגע יאָרן פון פאַרשידענע צרות ל"ע, צער גידול בנים, שוועריגקייטן מיט שידוכים פאַר די קינדער, געזונט, פרנסה א.א.וו. לעצטענס האָט דער איד געשפּירט אַז עס איז אַ מצב פון 'באו מים עד נפש', ווייל עס האָט פּאַסירט נאָך אַ שרעקליכע פּאַסירונג ביי איהם אין הויז. אין זיין קלעם האָט ער זיך געוואָנדן צו איינעם פון די גדולי הדור, וועלכער האָט איהם געפרעגט, האָסטו עמיצן געטשעפּעט אַלס קינד? האָט דער איד געענטפערט, ווי ווייט איך געדענק, האָב איך קיינמאָל נישט געטשעפּעט אָדער ווייט געטוהן עמיצן. איך בין אייביג געווען דער 'שפּיץ' אין די תלמוד תורה און אויך אין ישיבה, אַלעס איז מיר געגאַנגען גוט ב"ה, און איך האָב נישט געהאַט קיין שום סיבה צו טשעפּען מיט עמיצן. האָט דער גדול געזאָגט, איך האָב מורא אַז עס איז דאָ אַ 'געטשעפּעטער' וואָס שפּירט דעם ווייטאָג פון דיין טשעפּען ביז'ן היינטיגן טאָג, און פון דאָרט נעמען זיך אַלע דיינע צרות ל"ע.

האָט דער איד באַשלאָסן נישט צו פאַרפּאַסן די געלעגנהייט. ער איז געבליבן זיצן אין צימער פון יענעם גדול, און האָט אָנגעהויבן איבערגיין אַלע פּאַסירונגען מיט איהם פון זיין יוגנט ביז היינט. כתה א', ב', און אַזוי ווייטער. צום סוף האָט ער אויסגעשריגן: אוי, איך האָב זיך דערמאַנט אַ מעשה וואָס איך האָב שוין לאַנג פאַרגעסן דערפון. 36 יאָר צוריק, ווען איך בין געווען אין כתה ז', איז געקומען לערנען אין אונזער כתה אַ יונגל פון ארץ ישראל וואָס האָט געהאַט אַ שווערע יוגנט אין הויז פון זיינע עלטערן (עס זענען דאָרט געווען פראָבלעמען מיט'ן שלום בית, א.א.וו.), און עסקנים האָבן איהם אַרויסגענומען פון הויז און איהם געשיקט צו קרובים אין אמעריקע. דאָס האָט מיך שטאַרק פאַרדראָסן, פאַרוואָס מ'ברענגט אַריין אין אונזערע כתה 'צוקלאַפּטע קינדער'... צי זענען מיר דען דער 'אַדרעס' פאַר דעם? האָב איך אָנגעהויבן, צוזאַמען מיט נאָך אַ חבר, איהם צו רודפ'ן אויף אַ שרעקליכן אופן. איבער אַ יאָר צייט אָדער מער, האָט דאָס יונגל געליטן פון אונזערע רדיפות, ביז ער האָט אונז איבערגעלאָזט און איז געגאַנגען לערנען אין אַן אַנדערן 'חדר'...

ווען דער גדול האָט דאָס געהערט, האָט ער איהם געזאָגט: ממילא פאַרשטייען מיר שוין, דו זאָגסט דאָך אַליין אַז דאָס יונגל איז געווען אַ 'לעבעדיגער יתום'. נו, יעצט האָסטו אַן אויפגאַבע: איהם אויפצוזוכן... בעט איהם איבער ביז ער וועט זאָגן אַז ער איז דיר מוחל במחילה גמורה, און דאַן וועסטו זעהן אַ ישועה בכל העניינים.

אַלזאָ, דער איד האָט זיך אינטערעסירט וועגן דעם אויבן-דערמאַנטן געוועזענעם צובראָכענעם יונגל, וואו ער וואוינט, און וואָס עס איז זיין מצב היינט. איין זאך האָט ער געדענקט, די אכסניא וואו יענער יונגל איז דעמאלס

אַזוי ווערט געפּסק'ענט להלכה (שולחן ערוך או"ח סי' תר"ו, ס"א, און 'משנה ברורה', דאָרט סק"א), אַז ערב יום כיפּור איז מען מחויב איבערצובעטן דעם מיט וועמען מ'האָט געטשעפּעט, כדי מ'זאָל זיין ריין און ציכטיג אין יום כיפּור פון יעדע עבירה.

לויט דעם, טייטשט דער 'ענף יוסף' (יומא פא:, אין 'עין יעקב'), אַ טעם פאַרוואָס ס'איז אַ מצוה צו עסן ערב יום כיפּור. ער ברענגט פונעם 'שפת אמת' (הקדמון), וואָס ער זאָגט אַז לגבי די כפּרה פון די עבירות, ווענדעט זיך מער אין ערב יום כיפּור, ווי אין יו"כ אליין, ווייל רבי אלעזר בן עזריה זאָגט, אַז אויף 'עבירות שבין אדם לחבירו' איז יום כיפּור נישט מכפּר, ביז מ'בעט איבער דעם וועמען מ'האָט געטשעפּעט אָדער געטוהן אַן עוולה, און צוליב דעם טעם האָט דער אויבערשטער געהייסן מ'זאָל עסן ערב יום כיפּור, כדי מ'זאָל האָבן אַ פריייליך האַרץ. איידער דער מענטש עסט, האָט ער נאך אַ האַרץ, אַ האַרץ וועלכע איז 'בייז', און אויף דעם זאָגט דער פּסוק (ישעיה נח, ד) 'הן לריב ומצה תצומו', ווייל ווען דער מענטש פאַסט, שטאַרקט זיך די גאַל אין זיין

איינגעשטאַנען. האָט ער אויפגעזוכט דאָס הויז, און ער האט דאָרט געטראָפן אַ איד וועלכער האָט זיך שוין פיל פאַרעלטערט אין די 36 יאָר זינט דעמאָלס. דער איד האָט איהם געגעבן אַ טעלעפאָן-נומער פון זיינס אַ ברודער, וואָס ער האָט בשעתו ערלעדיגט דאָס אריבערברענגען דאָס קינד קיין אַמעריקע. אַלזאָ, ער איז נאָכגעגאַנגען אַזוי וייט ביז ער איז דערגאַנגען דעם טעלעפאָן-נומער פון יענעם קינד, וואָס איז היינט איז ער שוין אַן עלטערער יונגערמאַן. ער איז אַריבער אַסאַך שוועריגקייטן אין לעבן, אָבער היינט שטייט ער ב"ה אויףביידע פיס. ער וואוינט מיט זיין משפּחה אין בני ברק, ער איז פון די בני עליה אין שטאָט, וואָס יעדער רעדט פון איהם אלס א גאר דערהויבענעם אינגערמאַן.

דעם איבעריגן טייל פון די מעשה, האָבן מיר שוין געהערט פון דעם געוועזענעם געטשעפּעטן יונגל. יענער האָט איהם טעלעפאָנירט, און געפרעגט, רבי אליהו, די געדענקסטו מיך? האָט ר' אליהו געענטפערט: אַוודאי געדענק איך דיך, ווי קען איך דיך פאַרגעסן, אַז ביז'ן היינטיגן טאָג פאַרגיס איך טייכן טרערן אויף אַלעם וואָס איר האָט מיר אָפּגעטוהן... 'מה פשעי ומה חטאתי', וואָס האָב איך אייך שלעכטס געטוהן וואָס איר האָט מיר אַזוי צעשטערט מיין לעבן. אויך ווען איך בין צוריקגעקומען קיין ארץ ישראל, האָב איך געהאַט שווערע בחורי'שע יאָרן ברוחניות ובגשמיות אַלס רעזולטאַט פון אייערע רדיפות (מיר וועלן נישט דאָ אויסצורעכענען אלעס וואס ער האט גוט געדענקט), אין צוגאָב צו די 'היימישע' שוועריגקייטן פון אונזער הויז...

דאַקעגן, האָט ער יענער דערציילט פאַר ר' אליהו'ן זיין מצב, די שווערע יסורים וואָס ער ליידט נעבעך אויף אַ טאָג טעגליכן אופן אין אַלע ענינים, און אַז א געוויסע גדול בישראל האָט איהם געזאָגט אַז אַלעס איז צוליב דעם וואָס ער האָט אַזוי פיל יאָרן פריער געטשעפּעט מיט אַן אומשולדיגע אידישע נשמה. ער האָט אַלזאָ געבעטן רבי אליהו'ן ער זאָל איהם מוחל זיין. האָט ר' אליהו איהם געזאָגט: איך קען זאָגן 'סלחתי', אָבער עס וועט נישט האָבן קיין שום משמעות, ווייל איך האָב אויף אייך אַ שווער האַרץ, די מחילה וועט נישט זיין פון טיפן האַרצן...

אַלזאָ, זיי האָבן ווייטער פאַרברענגט און געשמועסט באריכות. ר' אליהו האָט באמת געוואָלט מוחל זיין פאַר יענעם די עוולה, אָבער ס'איז איהם געווען שווער צו פועל'ן ביי זיך מוחל צו זיין. צום סוף האָט ער געטראָפן אַ קלוגן איד מיט אַ שטאַרקע און פעסטע אמונה, וואָס האָט באַוויזן צו עפענען זיין האַרץ אַז ער זאָל קענען מוחל זיין פאַר יענעם, ווען ער וועט וויסן אַז אַלעס איז געווען פון דעם אויבערשטען: 'ה' אמר לו קלל'... און אַ ראיה דערצו איז פון דעם פאַקט, וואָס ער איז געווען אַן ערליך וואויל יונגל, פאַרוואָס איז אַריין אין איהם אַזאַ 'רוח שטות' צו רודפ'ן אַ פרעמד יונגל אָן קיין שום סיבה. מוז דאָך זיין נאָר ווייל אַזוי איז געווען דער רצון פון באַשעפער, פאַר די השלמה און דעם תיקון הנפש פון רבי אליהו אויף דער וועלט, נאָר יענער איז בלויז געווען דער 'שליח' דערצו. ווען נישט יענער, וואָלט אַ צווייטער געטוהן די 'אַרבעט'... צום סוף האָט רבי אליהו מוחל געווען יענעם מיט'ן גאַנצן האַרץ, 'ויאמר סלחתי'.

צום גרויסן וואונדער, **אין זעלבן טאָג** פון די מחילה, האָט יענער געזעהן אַ גרויסע ישועה אין איינעם פון די ענינים וואָס ער האָט געוואַרט דערויף פאַר אַ ישועה לאַנגע יאָרן. מיט דער צייט, זענען אויך די אַנדערע זאַכן געוואָרן מסודר על צד היותר טוב.

קערפּער, וואָס טוט אונטעררייצן קריגערייען. צוליב דעם האָט די תורה באַפוילן צו עסן און טרינקען ערב יום כיפּור, כדי מ'זאָל האָבן אַ פרייליך האַרץ און אַן אויפגעלייגטן פּנים, און אַזוי זאָלן אַלע אידן זיך צוזאַמענגעקומען פאַר דעם באַשעפער אַזוי ווי חברים.

ספּעציעל דאַרף מען זיך היטן נישט אַריינצופאַלן ח"ו אין כעס, ווייל דער שטן פארלייגט זיך מיט אַלע כוחות אַריינצוכאַפּן דעם מענטש אין כעס און מחלוקת, ווי עס שרייבט דער גאון בעל 'נודע ביהודה' זי"ע ('דרשות הצל"ח' לשבת שובה, דרוש כד, אות יב), אַז עס איז 'מעשה שטן' אין דעם הייליגן טאָג פון ערב יום כיפּור, פאַלן מענטשן אַריין אין כעס צוליב נאַרישקייטן... זאָגט דער 'נודע ביהודה', מענשטן יאָגן זיך אין שול מיט די 'נרות חיים' אין די הענט, אַלס אַ גוטער סימן (זעה רמ"א סי' תר"י, ס"ד), אבער מ'דאַרף עס שוין בכלל נישט, 'ווייל ער האָט שוין אָנגעצונדן דעם פייער פון גיהנום אין שטוב', ווי חז"ל זאָגן, כל הכועס כל מיני גיהנום שולטין בו', ע"כ.

אדרבה, אין דעם טאָג פון ערב יום כיפּור דאַרף מען זעהן צו פאַרמערן אהבת ישראל, ווי מיר זאָגן ביים דאַווענען (תפילת מוסף ליוה"כ, נאָכ'ן 'סדר העבודה'): 'יום שימת אהבה וריעות, יום עזיבת שנאה ותחרות', און מוסיף זיין צו טוהן צדקה און חסד.

והתוודה - אין הימל וועט מען בלויז פרעגן, 'פאַרוואָס האָסטו נישט תשובה געטוהן'

די גמרא זאָגט (יומא פז:) אַז ערב יום כיפּור פאַרנאַכטס, איז אַ מצוה זיך מתוודה צו זיין[כד] אויף די עבירות, ווייל ס'איז נישט מעגליך צו טוהן תשובה אָן ווידוי, אַזוי ווי דער רמב"ם שרייבט (הלכות תשובה, פ"א, ה"א) 'כל מצות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני הא-ל ברוך הוא'. דער מצוה פון ווידוי איז אַ מצות עשה מן התורה, ווי דער פּסוק זאָגט (במדבר ה ו-ז) 'איש או אשה כי יעשו... והתודו את חטאתם אשר עשו'[כה].

כד. מ'פירט זיך צו קלאַפּן מיט'ן האנט אויפ'ן האַרץ בשעת מ'זאָגט 'אשמנו בגדנו' וכו'.

זאָגט דער גאון רבי חיים ברבי בצלאל פון פרידבערג זצ"ל (אַ ברודער פון מהר"ל מפראג זצ"ל), אין זיין ספר 'אגרת הטיול' (חלק הרמז, אות יט), על דרך הלצה, אַ טעם פאַרוואָס מ'קלאַפּט דווקא מיט'ן האנט, ווייל דער פּסוק זאָגט (דברים יז, ז) **'יד העדים תהיה בו בראשונה'**, און חז"ל זאָגן (ספרי פ' האזינו, סי' שז) אַז ווען אַ מענטש גייט אַוועק פון דער וועלט קומען אַלע זיינע מעשים און מ'רעכנט עס אויס פאַר איהם, מ'זאָגט איהם, אַזוי און אַזוי האָסטו געטוהן, און ער זאָגט, 'יאָ'. זאָגט מען איהם ער זאָל אונטערשרייבן דערויף, אַזוי ווי דער פּסוק זאָגט (איוב לז, ז) **'ביד** כל אדם יחתום'. קומט אויס, אַז די **האַנט** איז דער עדות אויפ'ן מענטש אַז ער האָט געטוהן אַן עבירה, און וועגן דעם דאַרף די **'האַנט'** זיין דער ערשטער צו 'באַשטראָפן' דעם מענטש, מיט קלאַפּן אויפ'ן האַרץ ביים זאָגן 'ווידוי'.

מן הבאר

הרה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע האָט נאָכגעזאָגט וואָס ער האָט יונגערהייט געהערט פון 'מגידי אמת', אַז ווען מ'זאָגט 'ווידוי' דאַרף מען געדענקען אַז מ'וועט אַמאָל טראָגן אַ 'קיטל' (תכריכים) און אַ טלית און מ'וועט זאָגן 'ווידוי' פאַר'ן בית דין של מעלה, אָבער **דעמאָלס וועט מען שוין נישט אָננעמען זיין תשובה**, ווייל נאָכ'ן שטאַרבן העלפט שוין נישט זאָגן ווידוי. **יעצט קען ער נאָך אָבער יאָ** פאַרעכטן זיינע עבירות דורך זאָגן ווידוי, און דאָס וועט מאַכן אויף איהם אַ רושם.

הרה"ק בעל 'ויגד יעקב' זצ"ל פון פּאָפּא האָט געזאָגט, אַז ווען מ'זאָגט ווידוי, איז דער בעסטער וועג פאַר'ן מענטש, ער זאָל זיך פאָרשטעלן אין זיינע געדאַנקען ווי ער שטייט אינמיטן אַ וואַלד און וואַלד-רויבער זענען איהם באַפאַלן, און דער רוצח האָט שוין אַפילו אַרויסגענומען די שווערד פון שיידל ח"ו, און ער בעט זיך ביי דעם רוצח אַז ער זאָל איהם נאָך נישט הרג'ענען, נאָר ער זאָל צוואוואַרטן אַ פּאָר מינוט, כדי ער זאָל זיך קענען מתוודה זיין פאַר'ן שטאַרבן.

כה. דער 'משך חכמה' (פ' וילך, לא, יז) ברענגט אַ ראיה אַז **דער עיקר פון די מצוה פון תשובה איז ווידוי**, ווייל מ'קען נישט זאָגן אַז דער עיקר פון תשובה איז בלויז אָפּצולאָזן די עבירה, ווייל אויך אָן תשובה טאָר מען מער נישט

דער 'ראשית חכמה' זאָגט אַ טעם פאַרוואָס חז"ל האָבן מתקן געווען צו זאָגן ווידוי לויט'ן סדר פון א' ב' ('אשמנו, בגדנו' וכו'), ווייל די מקובלים שרייבן, אַז די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן מיט די 22 אותיות פון אל"ף-בי"ת, און ווען דער מענטש זינדיגט ח"ו מאַכט ער חרוב די וועלט וואָס איז באַשאַפן געוואָרן מיט די דאָזיגע אותיות, צוליב דעם, ווען דער מענטש ווערט נתעורר תשובה צו טוהן און ער קומט מתקן זיין דעם פגם דורך תשובה, דאַרף ער זאָגן דעם ווידוי וואָס איז געבויט אויפ'ן סדר פון א' ב'.

דער 'ראשית חכמה' איז מוסיף, אַז פונדעסטוועגן, זאָגט מען פריער 'חטאנו', כאָטש עס הייבט זיך אָן מיט'ן אות ח', ווייל צוערשט דאַרף מען זאָגן דאָס וואָרט 'חטאנו', וויבאַלד ווען דער מענטש זאָגט 'איך האָב געזינדיגט', נעמט ער אַראָפּ פון זיך דעם יצר הרע און זיינע קיטרוגים, און ער ווערט כשר צו זאָגן דעם ווידוי, אָן דעם וואָס דער שטן זאָלן מקטרג זיין אויף איהם אין הימל[כו].

דער הייליגער רבי ר' אלימלך זי"ע שרייבט ('ליקוטי שושנה', ד"ה 'שאו מנחה') אַז מיר זענען זיך מתוודה אויף דעם אופן, ווייל מיר זענען פאַרזיכערט אויף דעם אויבערשטען'ס רחמנות אַז ער וועט זיך דערבאַרימען אויף אונז און ער וועט אונז מוחל זיין אונזערע עבירות, אָבער דער מענטש זאָל נישט זיין בעצבות ח"ו[כז], ווייל

זינדיגן, און אויב אַזוי, וואָס העלפט די מצוה פון תשובה מיט דעם וואָס ער נעמט אויף זיך אַ זאַך וואָס ער איז שוין באַשוואוירן דערויף פון באַרג סיני, נאָר מוז זיין, אַז די הויפט-נקודה פון תשובה איז צו זאָגן ווידוי פון טיפן האַרצן אויף אַלע עבירות וואָס מ'האָט געטוהן.

כו. דער גאון בעל 'חפץ חיים' זצ"ל האָט געזאָגט אַ משל, איינער באַרגט געלט פון זיין חבר, און דער מלוה קומט מאָנען דעם חוב. אויב דער לוה וועט בעטן ביים מלוה ער זאָל נאָך וואַרטן אַ טאָג אָדער צוויי, אַ וואָך אָדער צוויי, וועט ער אַוודאי וואַרטן געדולדיג מיט'ן חוב, ווייל יענער לייקנט דאָך נישט די עצם הלואה, נאָר ער בעט פון איהם ער זאָל געבן נאָך אַביסל צייט. אָבער אויב דער לוה וועט זיך מתחצף זיין און זאָגן 'איך ווייס נישט וואָס דו רעדסט', און 'לא היו דברים מעולם', וועט דאָך דער מלוה איהם באַלד אָנכאַפּן און איהם רופן אין בית דין צו אַ דין תורה. דאָס זעלבע איז מיט דעם מענטש וואָס זאָגט אַז ער האָט נישט געזינדיגט, און דערפאַר זאָגן מיר ווידוי.

דאָס איז די כוונה פון פסוק (ירמיה ב, לב) 'הנני נשפט אותך על אמרם לא חטאתי', ווייל דער מענטש וואָס זאָגט אַז ער האָט נישט געזינדיגט, וועט דאָך באַלד געבערענגט ווערן צום משפט פאַר דעם אויבערשטען, אָבער אויב דער מענטש איז מודה אַז ער האָט געזינדיגט, און ער איז זיך מתוודה דערויף, איז דער אויבערשטער איהם מוחל די עבירה און דערבאַרימט זיך אויף איהם, אַזוי ווי דער פסוק זאָגט (משלי כח, יג) 'ומודה ועוזב ירוחם'.

כז. די וועלט זאָגט, אַז צוליב דעם זינגט מען אַ ספּעציעלע 'תנועה' ווען מ'זאָגט 'אשמנו בגדנו' וכו', כדי צו דערמאָנען, אַז **אפילו ווען מ'איז זיך מתוודה אויף די עבירות, טאָר מען נישט זיין צוגעלייגט, אדרבה, מ'דאַרף עס טוהן פריילכערהייט און מיט אַ שיינע תנועה.**

עס ווערט געברענגט אין ספה"ק 'בית אברהם', אַז הרה"ק רבי דוד פאַרקעס זי"ע, אַ תלמיד פון בעל שם טוב הקדוש זי"ע, האָט געזאָגט, אַז ער האָט אַמאָל געהערט דעם 'זאַסלאַווער חזן', הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, זאָגן 'אשמנו', און ער האָט זיך אָנגערופן און געזאָגט: **'רבונו של עולם, אויב אידישע קינדער וואָלטן נישט געזינדיגט, וואו וואָלטן מיר גענומען אַזאַ זיסן 'אשמנו'...**

באמת, איז דאָס נישט סתם אַ מליצה, נאָר עס איז געבויט אויף אַ מימרא פון הייליגן רבי'ן ר' זושא זי"ע פון האַניפּאָלי, וואָס ער פלעגט זאָגן אַ לימוד זכות אויף אידישע קינדער, **אויב מיר וואָלטן נישט געזינדיגט, וואו וואָלט דער אויבערשטער גענומען אַזאַ שיינעם 'ונסלח'**, וואָס מיר זאָגן מיט אַ נעימות און השתפכות הנפש.

לערנען מיר פון דעם קלאָר, אַז דער **ווידוי דאַרף געזאָגט ווערן מתוך שמחה של מצוה.**

עס ווערט דערציילט אין די ספרים פון סיפורים וועגן דעם בעל שם טוב הקדוש זי"ע, אַז דער בעל שם טוב האָט אַמאָל פאַר ראש השנה באַזוכט אין אַ געוויסע שטאָט, און ער האָט אויסגעפרעגט די אָרטיגע 'באַלעבאַטים' ווי אַזוי דער בעל תפילה ביי זיי אין שול, פירט זיך ביי די תפילות אין די ימים נוראים. האָבן זיי איהם געזאָגט, אַז ער פירט זיך צו זאָגן 'על חטא' מיט אַ פריילכן ניגון. האָט דער בעל שם טוב הקדוש זי"ע געבעטן מ'זאָל

מיט דעם איז ער מעורר דינים ח"ו אויף זיך, נאָר מיט אַ גרויסן בטחון, אַזוי ווי דער פסוק זאָגט (משלי כח, יג) 'ומודה ועוזב ירוחם'[כח], ע"כ.

מ'דאַרף אָבער וויסן, אַז דער עיקר תכלית פון תשובה איז צו זיין אַ 'מודה ועוזב', מיט אַ קבלה אויפ'ן עתיד, און דורך אָפּלאָזן די שלעכטע געוואוינהייטן

אַריבערברענגען צו איהם דעם בעל תפילה, און ער האָט איהם געפרעגט פאַרוואָס ער טוט אַזוי, האָט דער חזן געענטפערט, אַז אַ נידעריגער קנעכט, ווען ער רייניגט דעם קייסערליכן הויף פון שמוץ, און ער מאַכט זיכער עס זאָל זיין ריין און ציכטיג, איז ער דען טרויעריג און צוגעלייגט? ניין, אדרבה, ער איז זייער פריילין פון דעם וואָס ער האָט זוכה געווען צו זיין נאָנט צום קעניג און אַרבעטן פאַר איהם דורך רייניגן און האַלטן שיין און פּרעכטיג דעם קעניגליכן פּאַלאַץ, און צוליב דעם זינגט ער אַ פריילינן ניגון ביים זאָגן 'על חטא'. האָט דער בעל שם טוב איהם געזאָגט:

- **אויב דו דאַווענסט מיט אַזעלכע כוונה, 'יהי חלקי עמך'.**

דער קראָקעווער רב, הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל, האָט געזאָגט נאָך אַ טעם פאַרוואָס מ'זאָגט ווידוי מיט אַ נעימות'דיגע תנועה, ווייל חז"ל זאָגן דאָך אַז ווען דער מענטש טוט תשובה מאהבה, ווערן זיינע עבירות איבערגעדרייט צו זכיות, און ממילא, איז עס אַ גרויסע שמחה פאַר אונז ווען מיר טוהען תשובה, ווייל דורך דעם מערן זיך אונזערע זכויות.

אויך האָט ער געזאָגט, אַז ווידוי איז דאָך אַ מצות עשה דאורייתא, דאַרף מען עס מקיים זיין מתוך שמחה, אַזוי ווי אַלע מצוות פון דער תורה.

כח. דער גאון רבי חיים וואָלאָזשינער זצ"ל האָט געזאָגט, אַז **דער וואָס האָט יסורים ח"ו און ער איז זיך דעמאָלס מתוודה אויף זיינע עבירות, וועלן די יסורים זיכער אַוועקגיין פון איהם.** ער האָט צוגעגעבן, אַז דאָס איז **'בדוק ומנוסה'**, אַז באַלד ווען דער מענטש טוט תשובה און זאָגט 'אשמנו', ווערן די דינים נמתק און איבערגעדרייט צו רחמים.

בדידיה הוה עובדא. ווען דער גאון רבי חיים וואָלאָזשינער איז געפאָרן צו די חתונה פון זיין זון, דער גאון רבי איצעלע זצ"ל, איז ער געווען אונטערוועגנס מאָנטאָג, ווען ס'איז אַ יום הקריאה. האָט רבי חיים וואָלאָזשינער געבעטן מ'זאָל ברענגען אַ ספר תורה פון אַ דערנעבנדיגן שטעטל כדי צו לייענען דערין. דאָרט איז אָבער געווען אַנוועזנד אַ רב, אַ גדול בתורה, וועלכער איז געווען עלטער פון רבי חיים וואָלאָזשינער, און ער האָט גע'טענה'ט אַז מ'טאָר נישט מטלטל זיין אַ ספר תורה, און רבי חיים האָט אָנגענומען זיינע ווערטער, און ער האָט יענעם טאָג נישט געהערט קריאת התורה.

שפּעטער, ווען מ'איז צוריקגעקומען פון די חתונה אַהיים קיין וואָלאָזשין, איז די ספר תורה גע'גנב'עט געוואָרן און רבי חיים האָט פאַרשטאַנען אַז דאָס איז געקומען צוליב דעם וואָס ער האָט פאַרפעלט צו הערן קריאת התורה. איז ער אַריין אַ צווייטן צימער און האָט זיך מתוודה געווען אויף דעם חטא וואָס ער האָט פאַרפעלט צו הערן קריאת התורה. אַזוי שטייענדיג און זאָגנדיג ווידוי, איז מען געקומען זאָגן אַז מ'האָט געכאַפּט די גנבים מיט די ספר תורה. דאָס זענען געווען סאָלדאַטן פון די אַרמיי וואָס האָבן גערויבט און גע'גזל'ט וואָס זיי האָבן נאָר געקענט, און ווען מ'האָט דערנאָך געעפנט די ספר תורה, האָט מען געזעהן אַז עס פעלט איין 'יריעה' - פון די פּרשה וואָס מ'האָט פאַרפעלט צו לייענען...

אויפ'ן פסוק (במדבר כב, לד) 'ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי', זאָגט דער מדרש (במדב"ר פ"כ, טו) אַז בלעם איז געווען אַ 'רשע ערום' - אַ קלוגער רשע. ער האָט געוואוסט אַז די איינציגע זאַכן וואָס קען שיצן פון דעם עונש איז תשובה, און אַז יעדער וואָס זינדיגט און זאָגט דערנאָך 'חטאתי', קען דער מלאך איהם נישט טשעפּען.

זאָגט אויף דעם דער 'שפתי צדיק' (פ' בלק, אות כב) אַז פון דעם קענען מיר לערנען אַ 'לימוד עצום', אַז דער מענטש זאָל נישט זאָגן, איך בין נישט גרייט תשובה צו טוהן, **'וכדומה מחסידישע תירוצים הכל הבל'**... נאָר די טויערן פון תשובה זענען אייביג אָפן.

שרייבט ער ווייטער, אַז **אויף דעם עצם געדאַנק אַז ער איז נישט בכח תשובה צו טוהן, דאַרף מען אויך תשובה טוהן**, ווייל ס'איז דאָך זיכער אַז דער רשע בלעם איז נישט געווען גרייט אויף תשובה, און ער האָט נישט געטראַכט זיך צו טוישן אַפילו איין סעקונדע, און פונדעסטוועגן, האָט איהם געהאָלפן דאָס וואָס ער האָט געזאָגט 'חטאתי',

וואָס מ'האָט זיך צוגעוואוינט צו זיי ביז יעצט, אַזוי ווי הרה"ק בעל 'חידושי הרי"ם' זי"ע האָט געזאָגט (שיח שרפי קודש, ח"ב, ע' קצ"ב) אַז דאָרט וואו ס'איז די מחשבה פון מענטש, דאָרט איז דער מענטש מיט זיין גאַנצע נשמה. קומט אויס, אַז ווען דער מענטש טראַכט וועגן דעם קלקול איז ער אין דעם שלעכטן, און דאַן וועט ער זיכער נישט קענען תשובה טוהן, ווייל זיין מח וועט ווערן מגושם און עס וועט גורם זיין אַ טמטום הלב, וואָס קען איהם ברענגען צו עצבות ח"ו. אַזאַ מחשבה איז ערגער ווי די עצם עבירה, ווייל ווען ער טראַכט וועגן די 'בלאָטע', וועט ער בלייבן בלאָטע... יאָ געזינדיגט, נישט געזינדיגט, וואָס האָט דער באַשעפער פון דעם, און אנשטאַט טראַכטן דערפון, קען ער דערווייל אויסאַרבעטן טייערע שטיינער, אַז עס זאָל עפּעס אַרויסקומען דערפון פאַר מלכות שמים. וועגן דעם דאַרף מען מקיים זיין 'סור מרע', נישט צו טראַכטן וועגן דאָס שלעכטע וואָס מ'האָט געטוהן, נאָר 'עשה טוב' - טוה גוטס, מצוות און מעשים טובים, מיט ישוב הדעת, ע"כ.

אויף דעם זאָגן חז"ל (ב"ר פכ"א, ו) אַז דאָס וואָרט 'ועתה' איז מרמז אויף תשובה. דאָס מיינט, דער מענטש זאָל 'פון יעצט' ווערן ווי אַ ניי-געבוירן קינד, און אַזוי איז דאָך אַ קל וחומר אַז **יעדער איד, 'יהיה מי שיהיה', ווען ער נעמט אויף זיך תשובה צו טוהן באמת, טוט דער אויבערשטער איהם אָננעמען באהבה וברצון.**

הרה"ק בעל 'בית ישראל' מ'גער זי"ע, פלעגט אַסאַך מאָל איבער'חזר'ן די דערמאַנטע ווערטער פון מדרש וועגן בלעם, און ער האָט פלעגט צוגעבן, אַז **עס איז אַ מצוה עס מפרסם צו זיין פאַר די יוגענט**, אַז אנשטאַט זיי זאָלן טאָג און נאַכט זאָגן פאַרשידענע 'תירוצים' אויף זייערע מעשים, זאָלן זיי זאָגן 'חטאתי', און אַזוי וועלן זיי צוריק אַרויפגיין אויפ'ן דרך המלך, 'מלכו של עולם'.

אַמאָל האָט דער 'בית ישראל' געזעהן צוויי בחורים שמועסן אינמיטן דאַווענען. איז ער צוגעגאַנגען צו איינעם פון זיי און איהם געזאָגט, דו זאָלסט נישט וואָגן איבערטרעטן די שוועל פון בית המדרש דאָ, במשך צוויי וואָכן. האָט דער בחור זיך גענומען פאַרענטפערן, אַז ער איז נישט שולדיג אין דעם וואָס מ'האָט געשמועסט. יענער האָט גערעדט מיט איהם, און ער האָט נישט מיטגעשמועסט, נאָר געהערט וואָס יענער האָט צו זאָגן. האָט דער 'בית ישראל' איהם געזאָגט: וויבאַלד דו קומסט מיט 'תירוצים', זאָלסטו נישט אַריינקומען אין בית המדרש זעקס וואָכן...

דאַן האָט ער געזאָגט צו דעם צווייטן בחור, די זעלבע ווערטער: זאָלסט נישט וואָגן צו קומען אין ביהמ"ד צוויי וואָכן צייט. האָט דער בחור געזאָגט: רבי, איך האָב טאַקע געזינדיגט, און איך וויל תשובה טוהן דערויף... האָט דער 'בית ישראל' איהם געזאָגט [וויבאַלד ער האָט נישט געזוכט צו פאַרענטפערן זיך מיט 'תירוצים'], איך לאַדן דיך איין צו קומען היינט צו קידוש...

מן הבאר

הרה"ק רבי שמחה בונם פון פשיסחא זי"ע האָט געזאָגט: ביים בית דין של מעלה וועט מען נישט פרעגן דעם מענטש פאַרוואָס ער איז נכשל געוואָרן מיט אַן עבירה, **נאָר פאַרוואָס ער האָט נישט תשובה געטוהן דערויף**, און אויף דעם וועט ער נישט האָבן וואָס צו ענטפערן, ווייל ווער האָט איהם געשטערט חרטה צו האָבן אויפ'ן עבר, און נעמען אויף זיך צו פאַרריכטן זיינע מעשים פון יעצט און ווייטער.

אַזוי זאָגט קלאָר דער מדרש (במדב"ר פי"ג, ג) אַז איידער אדם הראשון איז פאַרטריבן געוואָרן פון גן עדן האָט דער אויבערשטער איהם געבעטן ער זאָל תשובה טוהן. ער האָט איהם געזאָגט: 'אַפילו יעצט, טוה תשובה און איך וועל אָננעמען דיין תשובה', נאָר וויבאַלד ער האָט נישט תשובה געטוהן, איז ער פאַרטריבן געוואָרן פון גן עדן.

די כוונה דערפון איז, ווי געזאָגט, אַז אויף די עצם עבירה האָט ער זיך געקענט פאַרענטפערן, ווי ער האָט אַליין גע'טענה'ט (בראשית ג, יב) 'האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל', אָבער אויף די טענה פאַרוואָס האָט ער נישט תשובה געטוהן, האָט ער נישט געהאַט וואָס צו ענטפערן, און צוליב דעם איז ער געשטראָפט געוואָרן.

קען ער קומען פאַר דעם אויבערשטען און זיך דערנענטערן צו איהם ווי אַן אמת'דיגער בעל תשובה.

והיה לפנות ערב - די געהויבענע און הייליגע מינוטן פון 'כל נדרי'

יום הקדוש פאַרנאַכטס, פירן זיך אידישע קינדער צו זאָגן 'כל נדרי'. אין יענע מינוטן, ווערן אַלע אידן נתעורר צו תשובה און תיקון המעשים, און עס קומט אַראָפּ אַ גרויסער 'געוויין' אויף דער וועלט אין יענע מינוטן, כאָטש באמת, איז אין 'כל נדרי' נישט דאָ ווערטער פון התעוררות, עס איז דאָך אַן ענין פון 'התרת נדרים', און מיר זעהען נישט אַז די ווענט זאָלן זיך 'שאָקלען' ווען מ'זאָגט 'התרת נדרים' ערב ראש השנה.

איז דער תירוץ, ווייל דער זוהר הקדוש זאָגט (ח"ב, קו.), אַז דורך תשובה קען מען בטל מאַכן אַפילו אַ גזירה וואָס האָט מיט זיך אַ שבועה, און ווען מ'זאָגט 'כל נדרי', איז אַן 'עת רצון' און אַ שעת הכושר אין הימל, צו קענען בעטן דעמאָלס אַז מ'זאָל מתיר זיין און בטל מאַכן אַלע שבועות און חרמות, ווייל דורך דעם וואָס בית דין של מטה איז זיי מתיר אַז זיי זאָלן נישט האָבן אַ קיום, איז מען דורך דעם מעורר רחמים אין הימל, און אַזוי ווערן זיי מותר אויך ביי דעם בית דין של מעלה, און וועגן דעם ווערט דעמאָלס נתעורר אַ געוויין אין די בתי מדרשים, ווייל יעדער איד טוט דעמאָלס תשובה[כט], און ער איז זיך משתדל מיט אַלע כוחות בטל צו מאַכן אַלע שווערע און שלעכטע גזירות.

דער בעל שם טוב הקדוש זי"ע האָט געזאָגט ('בעל שם טוב' עה"ת, ר"ה ויוה"כ, כב), חז"ל זאָגן (יומא כ:) אַז יום כיפור האָט דער שטן נישט קיין רשות מקטרג צו זיין. ממילא, טוט זיך דער יצר הרע פאַרלייגן מיט אַלע כוחות ערב יום כיפור פאַרנאַכטס, מקטרג צו זיין ח"ו אויף אידן, 'ואף על גב דאינהו לא חזי, מזלייהו חזי' - און אפילו אויב דער מענטש אַליין שפירט עס נישט, אָבער זייער מזל שפירט עס, און וועגן דעם ווערט דעמאָלס נתעורר אַ געוויין.

מורא'דיגע ווערטער, האָט געזאָגט הרה"ק רבי פנחס'ל קאָריצער זי"ע ('אמרי פנחס השלם, אות תקלז) די סיבה פאַרוואָס מ'וויינט ביים זאָגן 'כל נדרי', ווייל דער אויבערשטער און זיין שכינה, און די גאַנצע פמליא של מעלה קומען אַראָפּ אויף דער וועלט אין יום הקדוש, און ס'איז נישט דאָ קיין אָרט אויף דער וועלט וואָס קען אויסהאַלטן די קדושה פון די פמליא של מעלה, צוליב דעם ווערט דעמאָלס נתעורר אַ גרויסער געוויין, כדי 'אָפּצושווענקען' די גאַנצע זוהמא פון דער וועלט מיט די טרערן פון אידישע קינדער[ל].

מ'דאַרף זיך אָבער היטן, אַז די התעוררות זאָל נישט ברענגען דעם מענטש צו עצבות ח"ו, און

כט. הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע האָט איין יאָר ערב יום כיפור פאַרנאַכטס, אַריינקומענדיג אין ביהמ"ד, געזאָגט צום עולם:

- חז"ל זאָגן (שבת לד.) אַז ערב שבת פאַרנאַכטס, דאַרף אַ מענטש זאָגן דריי זאַכן ביי זיך אינדערהיים: 'עשרתם, ערבתם, הדליקו את הנר'. יום כיפור, ווערט דאָך אָנגערופן 'שבת שבתון'. דאַרף מען ערב יום כיפור, איידער מ'גייט זאָגן 'כל נדרי', אויך זאָגן די דריי דערמאָנטע זאַכן: **'עשרתם'** - ס'זענען שוין אַדורכגעגאַנגען די 'עשרת' ימי תשובה. **'ערבתם'** - אויך ערב יום כיפור איז שוין פאַרביי געגאַנגען. **'הדליקו את הנר'** - מ'האָט שוין אַפילו געצונדן דעם 'נר נשמה', וואָס מ'פירט זיך צו צינדן ערב יום כיפור, אָבער ליידער, האָט מען נאָך אַלץ נישט תשובה געטוהן... **'ואם לא עכשיו אימתי'**...

ל. עס ווערט געברענגט אין "באר היטב" (סי' תרי"ט, סק"ד) אַז עס איז איינגעפירט צו זיך אַרומצואוויקלען מיט'ן טלית ערב יום כיפור מבעוד יום, און מאַכן אַ ברכה אויפ'ן טלית און אַזוי שרייבט דער אריז"ל. אָבער אויב מ'האָט אָנגעטוהן דעם טלית ערשט ביינאַכט, מאַכט מען נישט אַ ברכה אויפ'ן טלית, עיי"ש.

שרייבט אויף דעם, דער רמח"ל זצ"ל, אין זיין ספר "קיצור הכוונות" (סדר יום הכיפורים) אַז דערפאַר מאַכט מען נישט אַ ברכה אויב מ'טוט אָן דעם טלית ביינאַכט, **ווייל אין דער צייט ווען די זון גייט אונטער אין דעם הייליגן טאָג** (ערב יום כיפור) **שפרייט אויס דער אויבערשטער אַ "טלית" אויף אַלע אידן. און מיט זיין חסד, באַהאַלט ער אונז אין זיין שאָטן, אונטער די פליגל פון די שכינה.** און וויבאַלד דאָס געשעט פון זיך אַליין, מאַכט מען נישט אַ ברכה אויפ'ן טלית יום כיפור ביינאַכט.

מ'דאַרף געדענקען די ווערטער פון הרה"ק רבי משה קאָברינער זי"ע (ספר 'תורת אבות', יום הכיפורים), וואָס ער האָט געזאָגט לאידך גיסא, אַז וויבאַלד דער שטן ווייסט אַז ער האָט נישט קיין רשות מקטרג צו זיין און מכשיל צו זיין דעם מענטש אין דעם הייליגן טאָג פון יום כיפור, איז ער מעורר דאָס געוויין ביי 'כל נדרי', כדי מ'זאָל צוקומען צו עצבות און 'מרה שחורה' ח"ו. ממילא, דאַרף מען זיך זייער היטן צו טוהן ביידע - וויינען מתוך שמחה, און זיך שטאַרקן מיט חיזוק און בטחון, 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו', מיט אַ טהרה פון הארץ[לא].

תענו את נפשותיכם - די סגולות פונעם תענית

ס'איז באַקאַנט אַז דער הייליגער רבי ר' מענדעלע פון רימנוב זי"ע האָט זייער שטאַרק מחמיר געווען ביי דעם תענית פון יום כיפור, און ער האָט נישט מתיר געווען צו עסן נאָר בשעת הדחק, ווען עס האָט זיך געהאַנדלט אין אַ מצב פון 'פיקוח נפש' ממש.

ער פלעגט זאָגן, אַז וויבאַלד די תורה הייסט פאַסטן אין דעם טאָג, איז מצד די טבע טוט דאָס פאַסטן און דער 'עינוי' שפייזן דעם גוף, און וועגן דעם דאַרף מען נישט מקיל זיין דערין[לב].

לא. דער 'אור החיים' הקדוש זי"ע האָט געשריבן אַ בריוו, נאָך יום הקדוש שנת תקצ"ג, צו די מתפללים פון דער שול 'כנסת ישראל' אין איטאַליע, ווי ער דערציילט דאָרט וועגן אַלעם וואָס קומט פאַר מיט איהם אין ירושלים. אינדערמיט דריקט ער זיך מיט מורא'דיגע לשונות:

'איך האָב געזעהן אַ גאר גרויסע 'הארה' בשעת מ'האָט געזאָגט 'כל נדרי', און אַ רייכער איד פון מערב האָט געקויפט פאַר מיר די הוצאת הספר תורה ביי 'כל נדרי'. ווען איך האָב געעפענט דעם היכל אַרויסצונעמען די ספר תורה, איז עס געווען אין מיינע אויגן ממש אַזוי ווי איך וואָלט דעמאָלס געעפענט די טויערן פון גן עדן, אַזאַ גרויסע 'הארה' האָט דעמאָלס געהערשט אין שול'.

לב. זעלבסט-פאַרשטענדליך, אַז דאָס איז נישט געזאָגט געוואָרן דאָרט וואו ס'איז דאָ אַ פאַרלעסליכער רב, אַ מורה הוראה וואָס ערלויבט צו עסן, ווייל דאַן, איז דער חולה מחויב צו עסן, 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', און פונקט אַזוי ווי כלל ישראל איז מצווה מן התורה צו פאַסטן, אַזוי איז אַ מצוה אויפ'ן חולה צו עסן און טרינקען כדי זיך צו דערהאַלטן ביים לעבן.

הרה"ק בעל 'שם משמואל' זי"ע פון סאָכאַטשוב, שרייבט אין אַ בריוו צו זיין איידים, "ווען עס דערנענטערט זיך יום כיפור, טוה איך דיך אָנוואָרענען **דו זאָלסט נישט זיין 'צו-פרום' בנוגע דעם פאַסטן, און וואָס דער דאָקטאָר וועט דיר הייסן אַזוי זאָלסטו זיך היטן צו טוהן.** אויב ער וועט זאָגן אַז ס'איז גענוג 'פחות מכשיעור', דאָס מיינט, ווייניגער ווי אַ האַלבער איי אין אַכט מינוט, אָבער אויב ער וועט דיר זאָגן אַז אויך דאָס איז נישט גענוג, טאָרסטו אַוודאי נישט מחמיר זיין, ווייל **דער זעלבער באַשעפער וואָס האָט באַפוילן צו פאַסטן יום כיפור, האָט אויך באַפוילן צו פאָלגן דעם דאָקטאָר און נישט פאַסטן**".

ווייטער שרייבט דער 'שם משמואל' צו זיין איידים: 'און דו זאָלסט נישט טראַכטן אַז מ'איז מתיר צו עסן נאָר פאַר אַ חולה וואָס איז אין אַ סכנה, חלילה, נאָר אַפילו אויף אַ 'ספק ספיקא', ווייל ביי 'פיקוח נפש', גייט מען נישט נאָכ'ן רוב. און אַזוי האָבן חז"ל געזאָגט (יומא פג.) אַז אַפילו אויב דער חולה זאָגט אַז ער דאַרף נישט עסן, און דער דאָקטאָר זאָגט אַז ער דאַרף יאָ עסן, פאָלגט מען דעם דאָקטאָר, און אַפילו אויב דער חולה איז בטבע קלוג און ער ווייסט אָפּצושאַצן אַנדערע מענטשן (אויב זיי זענען אימשטאַנד צו פאַסטן), און אַפילו ער אַליין איז אַ מומחה, פאָלגט מען איהם נישט'.

ער שרייבט אויך דאָס זעלבע לגבי דעם ענין פון דאַווענען, ס'איז ידוע אַז דער שליח ציבור איז מוציא אַלע וואָס זענען אין גדר פון אַן 'אונס', אַפילו די וואָס געפינען זיך אויפ'ן פעלד, און עס ווערט זיי גערעכנט גלייך ווי זיי האָבן אַליין געדאַווענט. און אויב אַזוי, אויב דער דאָקטאָר וועט דיר באַפעלן אַז דו זאָלסט נישט דאַווענען, און דו ביזט אַן 'אונס', קען דער שליח ציבור דיך מוציא זיין, און נישט דווקא דער שליח ציבור פון דיין שטאָט, נאָר אַפילו אַ שליח ציבור אין אַנדערן עק וועלט!

ער פירט אויס דעם בריוו: 'ובכן, אכול בשמחה לחמך ושתה ביין טוב יינך, כי כבר רצה האלוקים את מעשיך', און עס איז באַקאַנט אַז דער דאָזיגער פסוק איז אַ 'בת קול' וואָס איז אַרויסגעגאַנגען אין די צייטן פון שלמה המלך ע"ה, ווען די אידן האָבן געגעסן **אין יום כיפור** ביי דעם בנין בית המקדש (געברענגט ביים סוף פון ספר 'שם משמואל', חלק המועדים)

אויך האָט ער געזאָגט, אַז דאָס פאַסטן יום כיפור איז אַ סגולה פאַר אריכות ימים, ווייל עס געבט כח און היילט אַלע איברים פונעם מענטש.

כי גדול יום ה' - אפילו דער גוף ווערט אין דעם טאָג געהייליגט

'**כי** גדול יום ה' ונורא מאד, ומי יכילנו' (יואל ב, יא). די מדרש זאָגט (מדרש תנחומא, וישלח, ב) **אַז** דער פסוק גייט אַרויף אויף יום כיפור. דער מענטשליכער שכל קען נישט באַגרייפן די גרויסע מעלות פון דעם הייליגן טאָג, וואָס איז העכער פון דעם גאַנצן יאָר[לג].

עס ווערט געברענגט אין נאָמען פון הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע, אַז ער האָט געזאָגט, מיר האָבן דאָך נישט קיין השגה וועגן דעם מהות פון אַ מלאך,

---

אַזוי האָט דער גאון בעל 'חזון איש' זצ"ל אַמאָל געזאָגט (געברענגט אין ספר 'מעשה איש', ח"ד, קסג) צו אַ איד וועמען דער דאָקטאָר האָט באַפוילן צו עסן אין יום כיפור, און יענער האָט זיך אַראָפּגערעדט אַז ער האָט 'האַרץ ווייטאָג' פון דעם וואָס ער וועט נישט קענען פאַסטן, האָט דער 'חזון איש' איהם געזאָגט:

- איך האָב נאָך קיינמאָל נישט געהערט אַז עמיצער זאָל האָבן אַ האַרץ ווייטאָג פון דעם וואָס ער האָט געדאַרפט מאַכן אַ ברית מילה אין דעם טאָג פון שבת.

אַזוי שרייבט אויך דער גאון בעל 'ערוך לנר' זצ"ל (שו"ת 'בנין ציון' החדשות, סי' כה) צו אַ איד וואָס האָט געדאַרפט עסן יום כיפור צוליב אַ חשש פון פיקוח נפש, און יענער האָט אויסגעדרוקט זיין עגמת נפש, אַז ער איז אפשר אין דעם כלל פון די ווערטער פון חז"ל (סוכה כח:) ווען עס רעגנט אין יום טוב סוכות, אַז עס איז צוגעגליכן צו אַ קנעכט וואָס קומט אָנגיסן אַ בעכער פאַר זיין האַר און ער האָט איהם אנגעגאָסן אַ פלאַש וואַסער אויפ'ן פנים. שרייבט אָבער דער 'ערוך לנר' צו יענעם, אַז ס'איז בכלל נישט קיין צושטעל, ווייל דער וואָס עסט אין יום כיפור צוליב די סכנה, איז דאָך מקיים די מצות עשה פון 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', אנדערש ווי ווען עס רעגנט אין סוכות, ווייל דעמאָלס ווערט דאָך אינגאַנצן בטל די מצוה פון זיצן אין סוכה, און מ'האָט נישט מקיים געווען דערביי אַן אַנדערע מצוה [זעה דאָרט, ווי ער שרייבט נאָך חילוקים צווישן די צוויי פאַלן].

אַזוי שרייבט אויך דער מיטעלער בעלזער רב, הרה"ק רבי יהושע'לע זי"ע (געדרוקט אין ספר 'לקט אמרי קודש', ח"ה, ע' קפא), אַז ער געדענקט ווען זיין טאַטע, דער הייליגער שר שלום פון בעלזא זי"ע, איז געווען נישט געזונט ל"ע און די קינדער זענען געווען אין אַ קלעם, טאָמער דער טאַטע וועט נישט וועלן עסן אין יום כיפור, אָבער 'הוא ז"ל בגודל צדקתו היה זריז בידו' - דער טאַטע ז"ל, מיט זיין גרויס צידקות, איז געווען אַ זריז, און באַלד נאָך 'כל נדרי' האָט דער 'שר שלום' זי"ע באַפוילן מ'זאָל איהם ברענגען צו עסן וואָס ער האָט געדאַרפט עסן, און ער האָט געזאָגט בזה הלשון: '**הריני מוכן ומזומן לקיים מצות בוראי כפי שאמרו חז"ל**', און ער האָט געגעסן מיט גרויס שמחה. דער בעלזער רב זי"ע שרייבט: **מיר האָבן כמעט קיינמאָל נישט געזעהן ביי איהם ער זאָל זיין אַזוי פרייליך ביים טוהן אַ מצוה, אויסער ווען ער האָט געגעסן מצה פסח ביינאַכט, און ווען ער האָט געשאָקלט לולב.**

מן הבאר

דער 'יסוד ושורש העבודה' שרייבט (פ"י): 'אחיי ורעיי', יעדער איינער זאָל זיך מתבונן זיין, אַז ס'איז ראוי און גוט פאַר איהם זיך צו פרייען אַ גרויסע שמחה יעדע רגע מיט'ן צער פונעם עינוי פון עסן און טרינקען און אויסטוהן די שיך, **אַז מ'איז מקיים אַ מצות עשה מן התורה יעדע רגע וואָס מ'לייד'ט פון דעם עינוי**, און דעריבער איינער וואָס האָט אין האַרץ אַ ליבשאַפט פאַר'ן באַשעפער ברוך הוא ויתעלה, **וויל ער אַוודאי אַז דער טאָג זאָל דויערן וואָס לענגער**, 'כפלי כפלים', כדי ער זאָל יעדע סעקונדע מקיים זיין מיט'ן צער פונעם פאַסטן, אַ מצות עשה מן התורה וואָס זיין באַשעפער יתברך שמו ויתעלה האָט איהם באַפוילן (ס'איז כדאי מעיין צו זיין דאָרט אין 'יסוד ושורש העבודה', אין אַלע זיינע הייליגע ווערטער, וואו ער איז מאריך איבער די כוונה פונעם עינוי און קדושת היום 'כי הוא נורא ואויום').

אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע האָט אַמאָל אַריינגערופן צוויי פון זיינע מקורבים, און ער האָט זיי באַפוילן צו פאַרשפרייטן די ווערטער פונעם 'יסוד ושורש העבודה', אַ זאַך וואָס ער איז נישט געווען געוואוינט צו טוהן, און ער איז אַרויס פון זיין גדר, זעהענדיג דעם גרויסן תועלת וואָס מ'האָט ווען מ'לערנט די הייליגע ווערטער.

און אַוודאי האָבן מיר נישט קיין השגה אין דעם כסא הכבוד, אָבער דאָס ווייסן מיר יאָ, אַז אַרום דעם כסא הכבוד שטייען הייליגע מלאכים און באַדינען דעם אויבערשטען באימה וביראה ברתת ובזיע.

יום כיפור, טוט דער אויבערשטער כביכול אַראָפּברענגען זיין כבוד אויף דער וועלט, און ממילא, ווערט יעדער איד אַזוי ווי אַ מלאך, ווי דער פסוק זאָגט (ויקרא טז, ל) 'לפני ה' תטהרו'. מיר שטייען ממש פאַר דעם אויבערשטען כביכול. וועגן דעם זאָגט מען יום כיפור, 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' הויך אויפ'ן קול, אַזוי ווי די מלאכים זאָגן דעם פסוק אין הימל.

מורא'דיגע ווערטער, זאָגט דער 'חתם סופר' זי"ע ('דרשות חתם סופר', ח"ב, שסט:), בזה הלשון: דער תענית פון יום כיפור איז נישט צו פייניגן און גורם זיין צער פאַר אידן ח"ו, נאָר צוליב די קדושה און דביקות, אַזוי ווי די מלאכים אין הימל. ס'איז ענליך צו די פערציג טעג ווען משה רבינו ע"ה איז געווען אין הימל, ער האָט נישט געגעסן קיין ברויט און נישט געטרינקען וואַסער, פון גרויס דביקות און קדושה, געניסנדיג פון די שיינקייט פון די הייליגע שכינה. דאָס וואָס עס שטייט אין פסוק (ויקרא טז, כט) 'תענו את נפשותיכם', איז נישט אַ לשון פון פייניגונג, נאָר פון התעוררות...

אויפ'ן פסוק (ויקרא טז, ב) 'ואל יבא בכל עת אל הקודש'. פרעגט דער 'כלי יקר' (ד"ה 'ואל יבא'), אַז פון דעם לשון 'בכל עת' איז משמע, ער זאָל נישט אַריינקומען דאָרט 'אייביג', נאָר פון צייט צו צייט. באמת איז דאָך דאָס נישט ריכטיג, ווייל דער כהן גדול האָט דאָך געמעגט אַריינקומען אין קודש הקדשים נאָר איין מאָל אַ יאָר - יום כיפור.

ענטפערט דער 'כלי יקר', אַז יום כיפור זענען אַלע אידן אַזוי ווי די מלאכים, זיי זענען 'למעלה מן הזמן'. די צייט געוועלטיגט נישט אויף זיי. צוליב דעם איז יום כיפור אינגאַנצן נישט אין כלל פון 'עת'. עס שטייט 'פאַר זיך', אָפּגעטיילט פון אַלע טעג פונעם יאָר. 'ואל יבא בכל עת' מיינט צו זאָגן, אַז מ'טאָר בכלל נישט אַריינקומען אין אַ צייט וואָס איז אין כלל פון 'עת', נאָר אין דעם הייליגן טאָג פון מחילה און סליחה, ווען אידן זענען צוגעגליכן צו די מלאכי השרת, עכ"ל.

דער 'חתם סופר' שרייבט (דרשות, ח"א, ע' טז, טור ב) אַז אין דעם הייליגן טאָג יום כיפור, ווערט אויך דער גוף פונעם מענטש גאָר שטאַרק דערהויבן און געהייליגט.

דער 'חתם סופר' ברענגט אַ ראיה דערצו פון די גמרא (יומא פב.) אַז אַ מעוברת וואָס האָט געשמעקט אַ מאכל און זי וויל עסן דערפון יום כיפור, גיט מען איר צו עסן דערפון אַביסל, כדי זי זאָל זיך באַרואיגן.

זאָגט אויף דעם די גמרא (עמוד ב', דאָרט) אַז עס איז געווען אַ מעוברת וואָס האָט געשמעקט אַ מאכל, און מ'האָט איר איינגערוימט אין אויער אַז היינט איז יום כיפור, כדי זי זאָל זיך צוריקהאַלטן פון וועלן עסן דעם מאכל. אויב זי וועט זיך פאָרט נישט באַרואיגן, זאָל מען איר געבן צו עסן דערפון, צוליב 'פיקוח נפש'.

פרעגט דער 'חתם סופר', פאַרוואָס געפינען מיר נישט אַזאַ הלכה אויך ביי אַנדערע איסורים, צום

לג. מיר האָבן נישט קיין השגה וויפיל רחמים עס ווערט נתעורר אין דעם הייליגן טאָג יום כיפור.

הרה"ק בעל 'בני יששכר' זי"ע, שרייבט אין זיין ספר 'מגיד תעלומה' (ברכות יב:), אַז **יום כיפור איז אַ טאָג פון רחמים, און עס ווערט נישט אָנגערופן דין און משפט.**

ענליך שרייבט שוין דער של"ה הקדוש זי"ע (מסכת יומא, עמוד התשובה, סתרי יוה"כ), אַ טעם פאַרוואָס איינער וואָס פאַרשוועכט דעם הייליגן טאָג במזיד (מיט טוהן די פינף זאַכן וואָס מ'טאָר דעמאָלס נישט טוהן) **ווערט געשטראָפט מיט 'כרת'**, און נישט 'מיתת בית דין' (סקילה), אַזוי ווי א מחלל שבת, ווייל **אין יום כיפור ווערן נתעורר אין הימל אַסאַך רחמים** (און וועגן דעם האָט דער שטן נישט קיין רשות מקטרג צו זיין דעמאָלס). **דעריבער איז אויך דער עונש פאַר נישט היטן יום כיפור, לייכטער ווי ביי שבת, צוליב די פילע רחמים וואָס הערשן אין דעם טאָג.**

פון די ווערטער פון של"ה הקדוש זעהען מיר אַ מורא'דיגע זאַך: דער עונש קומט דאָך צו אַ נידערטרעכטיגן מענטש וועלכער איזליידער אַ מחלל יום הכיפורים במזיד. ער האָט בכלל נישט קיין שייכות מיט דעם הייליגן טאָג, און פונדעסטוועגן, איז אויך ער אַריינגערעכנט אין דעם גרויסן רחמנות פון דעם אויבערשטען (על כל פנים, צו באַקומען אַ לייכטערע שטראָף).

ביישפּיל, אויב עס גליסט פאַר אַ מעוברת צו עסן נבילות און טריפות, גיט מען איר צו עסן דערפון, און מ'זאָגט איר נישט אַז די תורה האָט פאַרבאָטן צו עסן נבילות און טריפות.

איז דער תירוץ, ווייל אַן 'עובר במעי אמו' האָט אַ מורא'דיגע קדושה, ווען דער מלאך לערנט מיט איהם די גאַנצע תורה (נדה דף ל:). ווען נישט וואָס עס נעמט איהם אַרום דער 'גוף עכור' פון זיין מאַמע, איז ער נאָך גרעסער ווי די מלאכים. צוליב דעם איז אַ גאַנץ יאָר כמעט אַ זיכערע זאַך אַז עס וועט נישט העלפן אויב מ'וועט איר איינרוימען אין אויער אַז מ'טאָר נישט עסן נבילה אָדער טריפה, ווייל דער מגושם'דיגער קערפּער שלעפּט איר צו גשמיות'דיגע תאוות. אָבער אין יום כיפור, ווערט דאָך אויך דער גוף פון די מאַמע געלייטערט, ממילא, אַז מ'וועט דערמאַנען פאַר דעם עובר אַז היינט איז יום כיפור און מ'טאָר נישט עסן דעם מאכל, איז גאַנץ מעגליך אַז ער וועט מער נישט גליסטן צו עסן[לד]...

דער אמת איז, אַז יום כיפור זענען אידן נישט נאָר אַזוי ווי די מלאכים אין הימל, נאָר זיי שטייען דעמאָלס אין אַ העכערע מדריגה ווי די מלאכים, ווייל אַ גאַנץ יאָר זאָגט מען ביי די הויכע שמונה עשרה פון שחרית און מנחה 'נקדישך', נאָר ביי מוסף זאָגט מען 'כתר'. אָבער יום כיפור, זאָגט מען ביי אַלע תפילות 'כתר'.

שרייבט דער 'מטה משה' (סי' תתע"ב), אַ טעם דערפאַר, ווייל אין דעם הייליגן טאָג יום כיפור, ווערט כביכול אויפגעהויבן דער כסא הכבוד דורך די אידישע תפילות [על דרך ווי דער זוהר הקדוש זאָגט (ח"ג ו:) 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים']. אויף אַזוי ווייט, אַז די מלאכים קענען נישט משיג זיין די קדושה פון יענעם אָרט. צוליב דעם וואונדערן זיי זיך און זיי פרעגן די גאַנצע צייט 'איה מקום כבודו להעריצו'.

צוליב דעם טעם, זאָגט מען נישט 'נקדישך' אין יום כיפור, נאָר 'כתר', ווייל אין 'נקדישך' שטייט 'ממקומך', אין אַ 'לשון נוכח' (מ'רעדט צום אויבערשטען). די מלאכים קענען אָבער נישט אָנכאַפּן אַזאַ לשון, ווייבאַלד זיי זענען נישט משיג דאָס 'אָרט' פון דעם כסא הכבוד. דעריבער זאָגט מען 'ממקומו', אין אַ 'לשון נסתר'[לה] ('פון זיין אָרט').

לד. אויך דאָס 'ארציות' פון דער וועלט, ווערט גאָר שטאַרק אויפגעהויבן צו אַ העכערע מדריגה אין יום כיפור, ווי עס שטייט אין ספה"ק 'אגרא דפרקא' (אות ד"ש), אַ טעם פאַרוואָס יום כיפור טאָר מען נישט אָנטוהן שיך, ווייל די גמרא זאָגט (שבת קכט.) אַז דער מענטש זאָל אַפילו פאַרקויפן די ווענט פון זיין הויז, און קויפן שיך פאַר זיינע פיס. דאַרף מען פאַרשטיין, מיט וואָס זענען די שיך אַזוי וויכטיג פאַר'ן מענטש, אַז ער זאָל אַפילו פאַרקויפן זיין הויז, כדי צו האָבן שיך?

ענטפערט דער 'אגרא דפרקא', לויט ווי דער מהר"ם חאַגיז ז"ל, בעל 'משנת חכמים', זאָגט אין נאָמען פון די 'חכמי הרמז', אַז ביי דעם חטא עץ הדעת איז די ערד געשאָלטן געוואָרן, אַזוי ווי דער פסוק זאָגט (בראשית ג, יז) 'ארורה האדמה בעבורך', און וועגן דעם דאַרף מען פאַרקויפן אַלעס וואָס מ'פאַרמאָגט כדי מ'זאָל נישט טרעטן אויף אַן אָרט וואָס איז געוואָרן געשאָלטן, אָבער אין בית המקדש איז דאָך די ערד געוווען הייליג, דאַרף מען דאָרט אויסטוהן די שיך און גיין באָרוועס (ברכות סב:), כדי עס זאָל נישט זיין אַ 'חציצה' צווישן די פיס פון דעם מענטש און די **הייליגע** ערד.

פּירט אויס דער 'אגרא דפרקא', אַז צוליב דעם טעם טאָר מען אויך נישט אָנטוהן שיך אין יום כיפור, ווייל די ערד, מיט'ן גאַנצן 'חומריות', גייט אַרויס אין דעם טאָג פון דעם כלל פון קללה צו ברכה, און **מ'זאָגט צו יעדן איד, 'של נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא'.**

לה. דער קאָצקער רבי זי"ע האָט געזאָגט, **אַז אויב מענטשן וואָלטן געוואוסט ווי שטאַרק מ'טוט רייניגן זייערע נשמות אין יום כיפור, וואָלטן זיי גאָר שטאַרק אַכטונג געגעבן צו היטן ריין זייערע נשמות, זיי זאָלן מער נישט פאַרשמירט ווערן ח"ו פון עבירות.**

הרה"ק בעל 'עטרת ישועה' זי"ע פון דזשיקוב האָט דערציילט, אַז אַמאָל איז ער געגאַנגען אויפ'ן גאַס אין דער הויפּטשטאָט וויען, און ער האָט געזעהן ווי איינער רייניגט די גאַס. האָט ער איהם געפרעגט, פאַרוואָס דאַרפסטו אַרבעטן אַזוי שווער צו רייניגן די גאַס? אין אַ פאָר שעה אַרום, וועט דאָך די גאַס ווידער זיין שמוציג אַזוי ווי פריער? ס'איז דאָך אַ שאָד דיין אומזיסטע פלאָג און האָרעוואַניע... האָט יענער איהם געענטפערט:

בעת נעילת שער - דער אויבערשטער פאַרשליסט זיך מיט די אידן אַליין

דער ראָפּשיצער רב זי"ע זאָגט אין ספר 'זרע קודש', און אַזוי שטייט שוין אין סידור האריז"ל, אַז 'נעילה' איז פון לשון 'נעל י-ה'. דאָס איז אַ רמז אַז דער אויבערשטער 'פאַרשליסט' זיך, ער איז זיך מייחד מיט די אידן אַליין. 'לא יתערב זר' - 'פרעמדע' (די מקטרגים) קענען דעמאָלס נישט זיין אַנוועזנד[לו].

- ריכטיג טאַקע, אַז ביז עטליכע שעה פון יעצט וועט די גאַס ווייטער זיין שמוציג, אָבער **אויב איך וועל עס נישט ווייטער רייניגן, וועט זיין אַזוי פיל שמוץ, אַז מ'וועט נישט קענען גיין אויפ'ן גאַס...**

דער 'עטרת ישועה' האָט אויסגעפירט, אַז פון דעם לערנט מען אַ לימוד פאַר די יעצטיגע הייליגע טעג: צו 'רייניגן און שווענקען' די נשמה. דער מענטש זאָל נישט טראַכטן מיט חשבונות, איך וועל דאָך סיי-ווי אַלעס קאַליע מאַכן שפּעטער, און וואָס וועל איך פאַרדינען אַז איך וועל זיך יעצט רייניגן? דאָס איז אָבער נישט ריכטיג, ווייל אויב מ'רייניגט זיך נישט יעצט, דערגרייכט עס ביז איבער דעם קאָפּ ח"ו...

לו. פאַר די צווייטע וועלט מלחמה אין אייראָפּע, פלעגט הרה"ק מ'סאטמאר זי"ע פאָרן יעדעס יאָר ז' אדר, דער יאָרצייט פון הרה"ק רבי אייזיקל קאַלובער זי"ע, צום הייליגן ציון אין קאַלוב. דער רבי פלעגט אייביג אָנקומען אַהין פאַרנאַכטס, ממש קורץ פאַר די שקיעה. איין יאָר איז ער שוין אָנגעקומען אינדערפרי קיין קאַלוב, אָבער ער איז געגאַנגען צום ציון ערשט פאַרנאַכטס, אַזוי ווי יעדעס יאָר אינעם טאָג פונעם יאָרצייט. האָט דער משמש איהם געפרעגט פאַרוואָס ער קומט אַזוי שפּעט צום ציון, ער איז דאָך היינט שוין אָנגעקומען אינדערפרי קיין קאַלוב, און ס'איז געווען געזונג צייט אויפ'ן טאָג צו גיין מתפלל זיין ביים ציון.

האָט דער רבי זי"ע געענטפערט, דער סדר העולם איז, אַז אין טאָג פון אַ יריד, **כאַפּט מען 'מציאות' אין די לעצטע מינוטן...**

דער רבי האָט געמיינט צו זאָגן, אַז די הויפּט-התעוררות איז דווקא ביי 'נעילה', ווען דער טאָג האַלט שוין ביים אַוועקגיין.

מיר געפינען ביי יונה הנביא אַז ער האָט געבעטן די מאַטראָזן פון דער שיף, זיי זאָלן איהם **טראָגן** און אַריינוואַרפן אין ים אַריין, און דאַן וועט דער שטורעם-ווינט זיך אָפּשטעלן: '**שאוני** והטילוני אל הים וישתוק הים מעליכם' (יונה א, ח).

פרעגט הגה"צ רבי לייב חאַסמאַן זצ"ל, דער משגיח פון דער ישיבה אין חברון, פאַרוואָס האָט יונה געדאַרפט זאָגן זיי זאָלן איהם 'טראָגן'. עס וואָלט גענוג געווען פאַר איהם צו זאָגן, וואַרפט מיך אַריין אין ים. איז דער תירוץ, אַז יונה האָט געוואָלט זיי זאָלן איהם טראָגן פאַר'ן אַריינוואַרפן איהם אין ים אַריין, כדי אָפּצושטופּן דאָס אַריינוואַרפן אין ים **מיט נאָך איין סעקונדע**... ווייל **מ'קען זיך גאָרנישט פאָרשטעלן די חשיבות אַפילו פון נאָך איין סעקונדע פון לעבן, ווען מ'קען נאָך אַלץ תשובה טוהן**. 'יש קונה עולמו בשעה אחת'...

זעהען מיר פון דעם די חשיבות פון יעדע סעקונדע, ווען מ'קען איינקויפן גאַנצע וועלטן. דאָס איז אַוודאי גילטיג אויך פאַר די צייט ווען מיר דאַווענען תפילת נעילה, אַז מ'דאַרף זיך אָנכאַפּן אין די צייט, און אויסנוצן יעדע סעקונדע.

מן הבאר

דער סאַטמאַרער רב זי"ע האָט זיך אַמאָל צעשריגן אין זיין דרשה וואָס ער האָט געהאַלטן פאַר 'כל נדרי': אַלע טויערן זענען יעצט אָפן, אָבער דער ערשטער טויער וואָס פירט אַריין און אַרויס איז נאָך פאַרמאַכט, דאָס איז דער טויער פון האַרץ...

מיט אַ גוטע קבלה, קען מען אָבער פאַרמיידן דאָס פאַרמאַכן די טויערן, על דרך משל, איינער איז געשטאַנען ביים טויער פון אַ הויז און די וועכטער האָבן געוואָלט פאַרמאַכן די טיר, אַז ער זאָל נישט קענען אַריינקומען. וואָס האָט ער געטוהן? ער האָט אַריינגעשטופּט זיין פוס אינווייניג אין הויז, און אַזוי האָט ער צוריקגעהאַלטן די וועכטער פון פאַרמאַכן די טיר פאַר איהם, און אזוי ער האָט געקענט אַריינקומען אין הויז. דאָס זעלבע איז מיט אַ קבלה טובה, עס לאָזט איבער אַ רושם, און מ'קען שוין נישט פאַרמאַכן דעם טויער.

דער רמח"ל זצ"ל שרייבט אין 'קיצור הכוונה' (עבודת יום הכיפורים, תפילת נעילה') אַז אין דער צייט פון 'נעילה', קען יעדער איד זיין אַזוי ווי אדם הראשון איידער ער האָט געזינדיגט, ממש אַזוי ווי 'יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא', איידער מ'איז פאַרשמירט געוואָרן מיט עבירות.

דער 'רוקח' שרייבט (הלכות יוה"כ, סי' ריז) אַז יום כיפור פאַרנאַכטס טוט דער אויבערשטער פאַרזיגלען, און אַלע מלאכים שטייען, די 'מיימינים' און די 'משמאילים', און דעמאָלס גייען אַלע נשמות אַרויף פאַר'ן כסא הכבוד צו זאָגן גוטס אויף אידישע קינדער, און צוויי מלאכים שטייען אויף 'רעדער' פון ווינט, זייערע פליגלען זענען פון איין עק צום אַנדערן. איינער ציילט און שרייבט אונטער למיתה און איינער שרייבט לחיים, און דער אויבערשטער 'חותם אמת' וכו'. ביז די מינוט פונעם אונטערשרייבן, קען דער יחיד נאָך אַלץ תשובה טוהן. אויב ער טוט תשובה, ווערט עס אָנגענומען אין הימל.

דער 'תרומת הדשן' שרייבט, אַז מוצאי יום כיפור, ווערט דער דין נישט פארטיג ביז די אידן ענדיגן זייער תפילות פון יום כיפור, און אפילו אויב ס'איז שוין נאכט, און 'תוספות יום הכיפורים' איז נאָר אַ מצות עשה, אָבער אידישע קינדער זענען באַליבט ביי דעם אויבערשטען, אַז ער פירט דעם בית דין של מעלה לויט זייער סדר, ע"כ. דעריבער, אַזוי לאַנג ווי מ'דאַווענט נאָך תפילת נעילה, קען מען נאָך אויפרייסן די שערי רחמים, כאָטש ס'איז שוין געוואָרן נאַכט.

מיר זענען מתפלל צום באַשעפער, אבינו מלכנו, חוס ורחם עלינו, און העלף אונז מיר זאָלן קענען טוהן תשובה שלימה, און אין דעם זכות וועלן מיר זוכה זיין צו די גאולה שלימה, צו אַ רפואה שלימה בבריאות הגוף והנפש, בני מעלי חיי אריכי ומזוני רוויחי, און מיר זאָלן אַלע זוכה זיין צו אַ חתימה טובה לחיים טובים ולשלום.

מכניסי רחמים, הכניסו רחמינו

דער גאון רבי ראובן פיין זצ"ל פון בני ברק, האָט דערציילט אַ מעשה וואָס ער האָט געהערט פון דעם בעל העובדא (ווען יענער איז שוין געווען עלטער), ווען ער האָט זיך געפונען אין שאַנכאַי, יאַפּאַן (אין צייט פון דער צווייטער וועלט מלחמה), ווי פּאָלגענד:

איבער 100 יאָר צוריק, ווען אידישע בחורים אין ליטע האָבן שטאַרק געליטן פון דער רעגירונג וואָס האָט זיי געוואָלט מאָביליזירן אין דער אַרמיי, איז אַמאָל אַרויפגעקומען אַ צוואנציג-יעריגער בחור, וואָס האָט געדאַרפט זיך שטעלן צו דער אַרמיי, אין הויז פון דעם גאון רבי יצחק אלחנן ספעקטאָר זצ"ל, דער קאָוונער רב, און זיך אויסגעוויינט פאַר איהם: הייליגער רבי, ביז לעצטענס האָבן די קינדער פון די רייכע לייט אונטערגעקויפט די מיליטערישע דאָקטוירים פאַר גרויסע סומעס געלט. אין אויסטויש פאַר'ן געלט, האָבן די דאָקטוירים באַפרייט די אידישע בחורים אַז זיי דאַרפן נישט דינען אין די אַרמיי. לעצטענס איז אָבער דאָס רשעות פון די מיליטערישע באַאַמטע געוואַקסן. זיי זענען זיך מחי' צו נעמען געלט אַלס שוחד, אָבער נאָכ'ן באַקומען דאָס געלט, פאַר'מסר'ן זיי די בחורים פאַר דער פּאָליציי, און מ'אַרעסטירט די בחורים מיט זייערע טאַטעס צוזאַמען. וויל ער, אַלזאָ, וויסן וואָס ער זאָל טוהן. אויב ער וועט נישט אונטערקויפן דעם דאָקטאָר, וועט מען איהם דאָך זיכער מאָביליזירן אין דער אַרמיי. פון דער אַנדערער זייט, איז דאָך אָבער אויך דאָס אונטערקויפן מיט שוחד, נישט קיין עצה... האָט רבי יצחק אלחנן איהם געזאָגט:

- איך קען אַ געוויסן עסקן, אַ גרויסער 'מאַכער', וואָס פאַר איהם זענען אַלע טירן אָפען... גיב אַהער דאָס געלט, און איך וועל עס איבערגעבן פאַר דעם עסקן. דו קענסט אַהיימגיין רואיג, דאָס באַפרייאונג-צעטל וועט אָנקומען צו דיר אַהיים.

דער בחור האָט טאַקע אַוועקגעגעבן דאָס געלט וואָס ער האָט צוגעגרייט אונטערצוקויפן דעם דאָקטאָר, און ער איז אַהיימגעפאָרן. צוויי וואָכן שפּעטער, האָט ער באַקומען אויף דער פּאָסט אַ בריוו פון דער אַרמיי-קאָמיסיע, וואו מ'מעלדעט איהם איין אַז ער איז באַפרייט פון מיליטערישן דינסט 'צוליב געזונט-סיבות', און מ'גיט איהם אַפילו די מעגליכקייט צו 'אַפּעלירן' דעם 'אורטייל' ביז אַ געוויסן טאָג... ס'איז איבעריג צו שילדערן די שמחה פון דעם בחור און זיינע עלטערן.

איז דער בחור שנעל אַריבערגעגאַנגען צו רבי יצחק אלחנן, כדי איהם צו באַדאַנקען פון טיפן האַרצן. דאַן האָט ער געזאָגט צו רבי יצחק אלחנן:

- איך פאַרשטיין אַליין אַז מ'קען נישט מעלדן אויף אַלע גאַסן ווער ס'איז דער 'עסקן' וועלכן דער רב האָט גענוצט צו פועל'ן מיין באַפרייאונג פון אַרמיי-דינסט. אָבער כ'וויל בעטן דעם רב אַז כאָטש 'אנשי שלומינו', אָדער אַמווייניגסטענס די רייכע אידן, זאָלן וויסן דעם נאָמען פון דעם עסקן...

האָט רבי יצחק אלחנן איהם געזאָגט:

- הער מיך אויס: דער דאָזיגער 'עסקן' איז גוט נישט נאָר באַפרייט צו ווערן פון מיליטער דינסט, נאָר פאַר יעדן סאָרט הצלה און ישועה וואָס מ'דאַרף האָבן, נישט נאָר די רייכע לייט... און איך וועל דיר ערקלערן וואָס איך מיין. צוויי וואָכן צוריק, אין זעלבן טאָג וואָס דו ביזט אַריינגעקומען צו מיר, זענען אַריינגעקומען אַ פרוי און איר טאָכטער, אַ כלה, און זיך אויסגעוויינט דאָס האַרץ פאַר מיר אַז עס דערנענטערט זיך דער טאָג פון איר חתונה, און זיי פאַרמאָגן נישט אַפילו אַ פרוטה. זיי שעמען זיך און ציטערן אַז דער שידוך זאָל נישט אָפגיין ח"ו. אַזוי ווי זיי זענען אַרויס פון מיין הויז, ביזטו אַריינגעקומען מיט דיין בקשה. האָב איך געטראַכט ביי מיר, דער אויבערשטער איז דאָך דער 'בעל הגמול'. ער באַצאָלט שכר פאַר די מצוה פון צדקה, וואָס האָט אַ גרויסן כח צו שיצן קעגן אַלע צרות און יסורים. צוליב דעם האָב איך געבעטן פון דיר דיין געלט. איך האָב עס אַוועקגעשאָנקען פאַר הכנסת כלה פון די אָרימע פרוי און איר טאָכטער, און **אין זכות פון דעם וואָס דו האָסט משמח געווען זייערע צובראָכענע הערצער, איז דיין באַפרייאונג-צעטל אָנגעקומען צו דיר אַהיים!**

מיר זאָגן אין די 'סליחות', 'מכניסי רחמים, הכניסו רחמינו לפני בעל הרחמים', האָט דער סערעטער רבי, כ"ק אדמו"ר בעל 'חכמת אליעזר' זצ"ל געטייטשט, אַז די כוונה דערפון איז, די מלאכים פון רחמים זאָלן אַריינברענגען 'רחמינו' - **אונזער רחמנות - וואָס מיר האָבן רחמנות אויף אַנדערע**, פאַר דעם בעל הרחמים, כדי אַז אויך דער בוכ"ע זאָל זיך פירן מיט אונז מיט די מדה פון רחמים, אַזוי ווי מיר פירן זיך מיט אַנדערע מענטשן, און אונז בענטשן מיט אַ זיס, לעכטיג יאָר.